שו״ת · אחרונים · לבושי מרדכי

לבושי מרדכי על חושן משפט

רבי מרדכי יהודה ליב וינקלר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

לבושי מרדכי על חושן משפט

רבי מרדכי יהודה ליב וינקלר

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/לבושי-מרדכי-על-חושן-משפט/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

שו"ת לבוש מרדכי על חושן משפט 4
מפתחות 4
לבושי מרדכי על חו"מ מה"ת 7
סימן א 7
סימן ב 8
סימן ג 10
סימן ד 12
סימן ה 15
סימן ו 17
סימן ז 19
סימן ח 20
סימן ט 21
סימן י 23
סימן יא 25
סימן יב 26
סימן יג 29
סימן יד 30
סימן טו 32
סימן טז 33
סימן יז 34
סימן חי 36
סימן יט 38
סימן כ 41
סימן כא 43
סימן כב 50
סימן כג 53
סימן כד 57
סימן כה 58
סימן כו 60
סימן כז 61
סימן כח 63
סימן כ"ט 65
סימן ל 66
סימן לא 68
סימן לב 72
סימן לג 73
סימן לד 74
סימן לה 76
סימן לו 78
סימן לז 82
סימן לח 85
סימן לט 87
סימן מ 91

שו"ת לבוש מרדכי על חושן משפט

מפתחות

רבי יהודה נפתלי וינקלר

מפתחות לחלק חו"מ

סי' א' בדברי רע"א שהביא בשם הש"ך בח"מ סי' ג':

סי' ב' במי שנתחייב בערכאות לשלם חובותיו והוטל עליו במשפטיהם לשלם כל ההוצאות שעלו עי"כ ועתה תובע מן המלוה ס"ך הנ"ל א) בדברי ת' הרי בשמים סי' רל"ז עלה המנהג שמחויבים רק עד טערמין הקדום:

סי' ג' ע"ד המשגיח שע"י פקודת הרה"ק העיד לפני הערכאות ונשבע לשקר ר"ל אם נאמן מכאן ולהלן על השגחת בשר כשר:

סי' ד' בדברי קושי' הגאון בעה"מ ס' מקנה סברת הרה"מ בה"כ:

סי' ה' במשפט קנית יין שהי' רק בקנין כסף והי' ג"כ שיעור אונאה בבטול מקח:

סי' ו' בענין מכירת שטרות דאינה רק מדרבנן ובחד טעמי' דהוה דבר שאינה ברשותו ולדעת המרדכי נימא מגו דקנה הנייר קנה גם שביעבוד': סי' ז' בענין בעלי עגלות שמקבלים פתקאות על ס"ך מה שמגיע להם בשכרם אם מותר לתן הפתקאות בזול מי שמשלם להם מיד:

סי' ח' בענין שטר מברחת:

סי' ט' פירוש דברי הג"א בב"ק ד' ל"ג א) ע"ד העגלים שבודקין אותם אחרי שהוליכה מבית המטבחיים למקולים:

סי' י' בדבר קבלת הרבנית, שם מבאר דלא שייך תנאי כפול ושאר ד"ת בדבר שראוי להיות כן:

סי' י"א בענין השגת גבול רבנות בהגליל:

סי' י"ב אם שייך בצבור שמעמיד מקוה חדשה משום יורד לאומנתו של חברו שבנה מקדמת דנא מקוה א':

סי' י"ג בענין יורד לאומנתו של חברו:

סי' י"ד במשפטי שדכנית:

סי' ט"ו בהנ"ל:

סי' ט"ז במשפטי תשלומי סרסרו' א) השגה ע"ד ת' תשורת שי מדברי ת' חוט השני:

סי' י"ז בענין קנין שלום על ס"ק קמח מהרחיים:

סי' ח"י במשפט משקלות במ"ש בסי' רל"א כי צריך לתן הכרע גרומים היאך להתנהג:

סי' י"ט בענין קנין עצים בוכען ביער עד ע' יאך ולא נמצא ביער ס"ק הנ"ל אם צריך להשלים:
סי' כ' בענין הנ"ל:
סי' כ"א בענין הצוואה תשובה נשגבה מידי מ"ו הגאון המובהק מהריי"א זצ"ל אבדק"ק ג' מארדיין יצ"ו שם פירוש התשובה ממני תלמידו: סי' כ"ב בענין הצוואה א) פירוש בדברי נמ"י במ' בב"ב:
סי' כ"ג מי שצווה שלא לתן לבנו הקרן מירושתו רק הפירות ולע"ע בנו מתהלך במישרים אם רשאי לשנות מדעת הצוואה:
סי' כ"ד אם מהני קנין כתובה בשטר על מטלטלין בזה"ז:
סי' כ"ה פירוש דברי המרדכי בשם א"ז בפ"ד מ' ב"מ וכן בהג"א בענין קנין עובר בכסף לבד משום דלא שייך בי' משיכה:
סי' כ"ו בדברי ג' קושיות לתרצם:
סי' כ"ז אי שייך קנין בפחות מש"פ:
סי' כ"ח בענין הצוואה על מקומות בבהכ"נ שנתן ליד חברת ת"ת ויען כי בזה"ז כמעט אין קונה בשכירות אם מותר לשנות הצוואה בענין חלוק מתנות כנהוג:
סי' כ"ט בענין מתנה בשטר אם מהני להפחות חלק היורשים:
סי' ל' בצוואה שאינה בשטר ולא עד"ת אם יועיל לדחות או להפחות מחלק היורשים:
סי' ל"א בראובן ושמעון ששחטו ב' בהמות וא' נעשה ס' טריפה וע"י שליחות השליח נתחלפו וקצב הכשרה לנכרים חלף הטריפה מי ישלם ההיזק השליח או הקצב:
סי' ל"ב בטענת המשכיר ושוכר בית חנות אם יש לחייב המשכיר לת"כ א) מבאר כי אין בזה מחלוקת כלל אפי' לשיטת הרה"מ:
סי' ל"ג בענין תשלומי מלמד:
סי' ל"ד בענין קבלת מגיד מישרים בביהמ"ד אם הכנה לדירתו ולהעתיק ממקום למקום חשיב התחלה:
סי' ל"ה אם בדיני ב"נ שייך תקנות וגזרות חכמז"ל א) מבאר דמה דשייך לד"מ יועיל שפיר:
סי' ל"ו בסוגיא דהיש"נ:
סי' ל"ז בה' מסירות בדברי הרמ"א סי' שפ"ת דלא שייך בזה אי"ש ל"ע: סי' ל"ח בהנ"ל:
סי' ט"ל באשה שמסתכנה בלידתה להיות בטרוף דעת ר"ל אם מותר לאבד העובר ע"י סמים א) פירוש דברי הרמב"ם פ"א מה' רוצח שנתקשה בזה הנוב"י ות' אחרונים א) הביא ראיות כי חולי' הנ"ל יש לחוש משום פקו"נ כמ"ש בת' סימן מ"א

ב"ה אול"י ה' פ' ואתחנן תער"ג לפ"ק מאד יצ"ו
שוכ"ט על ראש ידידי ה"ה כבוד הרב הגדול חריף ובקי עצום אוצר בלום ירא ושלם כש"ת מו"ה עקיב' בלוי ני' א"י בק"ק קראסנא בנו של אות' צדיק המפורסם במדות תרומות התנהג בחסידות מו"ה ברוך בלוי זצ"ל מק"ק פאקש ופקע אהלו על תו"ע בישוב באלדווא יצ"ו:
אחדשה"ט יק"מ בא לידי בפלפלא חריפתא ובקיאות רבה בסוגי' דחצר באורך ורוחב לתרץ דברי שיטת הרי"ף והרמב"ם בסוגי' ואין אתי פנאי לעת כזאת לטייל אתו בכל פרט ופרט, ורק בסכסן א' מ"ש לתרץ שיטת הרמב"ם דס"ל דבמתנה צריך ג"כ שיהי' עומד בצדו ואי"ח בין מציאה למתנה דדעת אחרת מקנה אותה דלא כר"פ והקש' עלי' מנ"ל הא דנראה דר"א נמי הכי ס"ל, ולענ"ד להביא ראיי' לדבריו דהא לעיל ד' י"א בפלוגת' ר"י ור"ל אי חצר מטעם יד או שליחות ופריך בגמ' מהמצא תמצא וגומ' ומברייתא דנתן בידה א"כ משמע להדי' דלר"י ור"ל יש עוד לבד מזה איז' למוד על קנין חצר דהא קמפלגי בטעמ' ואיז' זו הלמוד, וראיתי שהרגיש בזה השיטה מקובצת, ונלע"ד בפשיטות דמוכח מברייתא ד' י"ב דמייתא קרא דשכחת העומר וגומר דמתרץ בגמ' הברייתא בפי' הקרא דזכור ולבסוף שכח אינו שכחה משום דעומד בצד שדהו וקני' לי' מטעם חצר א"כ מזה נילף שפיר קנין חצר ומעתה בחלוק בין מציאה למתנה משום ד"א מקני' ובטעמי' או כמ"ש הראש דבשמירת הנותן פרי הארץ מביאה בבכ"י:
סי' מ' ע"ד הש"ך סי' ע"ה ס"ק כ"ז בח"מ ומ"ש עליו באו"ת:
סי' מא פלפולים בסוגיא דחצר ובענין חצר השליח אי הוה כחצרה: ניח' לי' למקבל כמו עומד בצד שדהו או כמ"ש הר"ן דכל שליחות צריכ' ג"כ משלח מבעל הממון הזו במתנה ולא במציאה ואיכא נמי סברת שומיק דשאני מציאה דיש לכל אדם רשות לטלו שלא מדעת הנותן והוה שפיר שמיר' מעלי' והא בשכחת העומר איתנהו כל הני טעמי' דהא תבואת העומר הי' מעיקרא בקנינו שלו ושפיר דומה למתנה שלא תיפוק מרשות' עכ"פ וגם לא הי' רשות לשום אדם אפי' לטלו קודם שנעשה שכחה וא"כ למה זכור בעיר הוה שכחה מפני שאינו עומד בצד שדהו ש"מ דאין חלוק בין מציאה למתנה ודעת אחרת לא מהני וה"נ כ"ז לריא"ש דמחלק בין חצר המשתמרת לחצר שאי"מ וקאמר מנא תימרא ומתרץ דיליף לה משכחת העומר וא"כ דסגי' בפלוגת' ר"י ור"ל וגם ראי"ש יליף משכחת העומר קנין חצר ומשם מוכח דאין חלוק בטעמי' דדעת אחרת מקנה להכי פסק הרמב"ם כוותי' דמסתמא דגמ' משמע הכי כנלע"ד דבגמ' לא פריך אלא לעולא ורבב"ח דמשמע דלא נפקו להו מהאי קרא רק מסברת עצמ' דלא כללן יחדיו עם ראי"ש ולדדהו מחלק ר"פ

בין מציאה למתנה אבל לריא"ש עכ"ח צ"ל כתירוץ ההוא מרבנן דעובדי דר"ג מטעם אגב הוה כמ"ש במ' קדושין כמובן וראיתי מ"ש מעכ"ת לענין חצירו של שליח אי מהני בגט חדוש שיא העיר מדברי הירושלמי מ' גטין פ' האומר דהוה אבעי' דר"א אם חצר שליח מהני לקבל גטה וכבר הביא' המל"מ פ"ו מה' גרושין והביא פירש' של שדה יהושע מה' ספיקא של הירושלמי ותמה על הטור וב"י סי' ק"מ שנעלם ממנו דברי הירושלמי הנ"ל ע"ש והנני לסיים בכל חותמי ברכות ידידוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

לבושי מרדכי על חו"מ מה"ת

סימן א

ב"ה יום ד' לסדר דברים תער"ב לפ"ק מאד יצ"ו

שוכ"ט לכבוד הרבני המופלג בתוי"ש מו"ה זאב וואלף צוקערמאנן נ"י בק"ק טשענושאוויטץ יע"א

עתה באתי ע"ד שני בע"ד א' תובע לחברו לד"ת והשיב לו כי במקומו המנהג לדון בזבל"א וזבל"א והרא' לו בפ"ת בשם הגה' רע"א בשם מגן גבורים בשם הרש"ך בא' שתובע לד"ת והשיב לו לדין כפי מנהג הסוחרי' וכו'. הדין עמו יען במקום שנעשה העסק כך המנהג והיינו זבל"א וזבל"א וחבירו טוען שהפשט אינו כן רק לדון כפי מנהג הסוחרים למשל בענין קניני' דלד"ת משיכה קינה ומנהג הסוחרים שאפי' דברים בעלמא קנה. והנה לפני הש"ע החדשים ישנם בצד' הגהו' רע"א ולשונו שרצה להתדיין בפני אחרים וכו' שהדין עמו והביא ראיי' מאסטומת' דקונה להכי מנהג מבטל הלכה. והנה להתדיין לפני אחרים משמע תרתי קאמר דהאחרים ידונו לפני מנהג הסוחרי' ולא לפי ד"ת. והנה אם הי' הפירוש רח לענין הקנין והא בד"ת ג"כ קנה באסטומת' וכל מה שנוהגי' במנהג הסוחרים לענין קניני' כמ"ש בח"מ סי' ר"א. אלא צ"ל שיש עוד דברים בענין הטענות לענין שמירות אם דינו כשומר שכר או שומר חכם או אפי' שואל ועוד הרבה דברים לענין חיובי' בזה קאמר וכגון אשר בזה"ז דנין אצל בארזענעריכט כידוע, ואינו דווקא זבל"א. וגם אפשר שיש מנהג פשוט שידוכי בזה העסק אצל הסוחרים ומנהגם כנלע"ד. ויען כי אין הספר מ"ג ולא ספר הרש"ך לפני אין לומר ברור כ"כ. אך לפענ"ד כך הפירוש: ובעיקר הענין כבר נשאל שאלה זו בת' הב"ח סי' נ"ט ומסקנתו אם החכם העיר מצרף עוד בו דיינא יכול לכוף בפניה' ואין בידו לסרב ולומר לדון בזבל"א ובזבליא. וכש"כ אם בעיר ההוא ב"ד קבוע שקבלו בני העיר והומחו' ע"כ אין כולי' לדון בב"ד א' בין גדול ובין קטן. ובת' שבו"י ח"ב סי' קמ"ג הביא ג"כ בפ"ת סי' י"ג שם בתשוב' על ק"ק מיץ מנהג

תמיד לדון בזבל"א וזבל"א והאב"ד הוא השליש אם יש לבטל המנהג. והשיב כי הוא מנהג וותיק' ואין לבטל אות'. ומעתה נראה דאם הרב מרא דאתר' הוא השליש כן הוא המנהג וותיקי' אבל אם כולי' הדיוני' אפשר גם השבו"י יודה שאין זה מנהג יפה לדון לפני הדיוטת כולן כנראה גם מדברי הב"ח בהדיוט' לגבי חכם העיר הוה כמאן דליתנהו. והנה כבר הודעתי כי בדברי הגה' רע"א אין בירי לומר דבר ברור אם קאי אזבל"א או פשוט ב"ד של מקום הסוחרי'. וגם מעכ"ת אין מודע לי אם הוא מנהג קבוע או רק לכך מתפשרי' הצדדים. כי אם אין מנהג קבוע וודאי צריך עכ"פ חכם העיר או הדיין בתוך הב"ד ומפני כבודו להיות השליש כנלע"ד. ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן ב

ב"ה עש"ק וישב תער"ב לפ"ק מאד יכיו לכבוד הרבני החו"ב מו"ה יצחק אייזיק לעפקאוויטש נ"י בק"ק מארגערעטן יצ"ו

יק"מ כ"ת בא לידי בדבר אשר גם אני הייתי באו' ספיקא וגם מיצר על תהליכות העולם בעוה"ר שאין חשין להביא דברי' לפני עש"ג ובשאלה להם על מה ככה עשו אומרים התנצלות ואמתלאות שאין די השב, והנה הביא מעכ"ת עובדא ראובן יש לו חנות ומוכר בהקפה כן עשה עם שמעון וקבע לו זמן הפרעון בפירוש ואח"כ הלך הסוחר בערכאות ועלה ע"י כמה הוצאות כידוע ועתה תבע שמעון ההוצאות אשר הוטל עליו כמשפטיה' וראובן השיב כי ידוע היטב זמן הפרעון וגם לזאת הי' ידעו מהאינזאלוועגט. שהי' גם שאר בע"ח באים עליו. והשאלה היא אם חייב לו ראובן להחזיר לו ההוצאות כמ"ש בח"מ סי' כ"ו כידוע. והנה מעכ"ת הביא מקור הדברים מת' הרשב"א סי' תתק"מ שצריך לשלם ההוצאות אבל בת' הרא"ש כלל ע"ג וכן הוא בכלל ק"ז דעל הלוה לשלם ההוצאות ובב"י סי' י"ד מסתבר ליה סברת הרא"ש. והנה מחלוקת הרשב"א והרא"ש אינ' לענין אם התובע לערכאות צריך להחזיר ההוצאה ללוה רק בפשיטות הי' השאלה אם לא הי' הנתבע או הלוה מסרב לעמוד בב"ד ש"י והמלוה הכריח' על התשלומין בערכאות ועי"כ הוציא כמה הוצאות אם הנתבע חייב לשלם ההוצאות הנ"ל, ועד"ז השיב דאין הנתבע צריך לשלם לו כי אינ' רק על הפתיח' צריך לשלם כמ"ש במ' ב"ק קי"ד ואדרבה התובע לא טוב עשה שהביא הדברים לפני הערכאות ואפי' אם סירב הנתבע מלעמוד לד"ת מ"מ פטור לשלם ההוצאות דאינ' רק גורם הגרמ', והרא"ש חולק עליו בזה דאם סירב הנתבע לעמוד בד"ת והכריח' ע"י ערכאות צריך הנתבע לשלם ההוצאות אבל אם הוא להיפך שהערכא' הטילו הוצאות על הנתבע מי שמתחייב כדרך משפט שלהם מזה לא איירי הרשב"א דהיינו אם התובע צריך להחזיר ההוצאות הנ"ל ואדרבה משמע מדבריו דפטור

דהא זה כגרמא. והא דקיי"ל בסי' כ"ו דצריך התובע להחזיר לנתבע ההוצאות שחייבוה יותר מזה. שם איירי שלא הי' מסרב לעמוד לד"ת והוה כמסור דחייב בגרמי כמ"ש בסי' שפ"ח אבל במסרב עמוד לד"ת אם כי הי' צריך התובע ליטול רשות מב"ד מ"מ אם לא עשה כן אינו כמסור במציל את שלו כמ"ש בת' דברי חיים ח"ב סי' מ"ו וכן הוא בכסף קדשים הנדפס אצל שיע החדשי' ואפי' באומדנא עפ"י ג' אנשים, ועתה בנתבע שמסרב לעמוד בד"ת לפי"ז אי"צ להחזיר לו ההוצא' בדיעבד:

ומעתה נבא במ"ש דדי אם התרה בו בב' עדים לעמוד עמו בד"ת כמ"ש בשם ת' נאות דשא ות' ד"ח ח"ב סי' מ"ו. ומזה הביא מעכ"ת ראייות נכונים דאי"צ לשלם לו ההוצאות רק על הקובלנ' ראשונים לא האחרוני' שהביא לידי הכרחה וכן הוא בבעל התרומות שער סב. והנה גם אני שמעתי בכמה בת' דינין בקהלות גדולות שאין מחייבין רק הוצאת ראשונים ולא אחרונים והי' תמי' בעיני במ"ש בת' תשורת ש"י ות' הרי בשמים ומעכ"ת קאמר דהביא עד"ז ראייות נכונים למנהגי קהלות הנ"ל ולא אדע איך הם הראיות משום דדי בהתרא'. דהא הם איירי במסרב לעמוד לד"ת ע"י התרא' והחדוש דגם שלא נטל רשות מב"ד אבל היאך דלא התרה ולא הי' מסרב כי לא תבעי' לב"ד מנ"ל דל"צ לשלם כל ההוצאות. ומדברי בעה"ת ג"כ אינה ראי' כלל דהא היא איירי באיש אלים דלא דייני' דיני' של ישראל וביד מתייראים לכתוב עליו אדרכת' אלא שגם בזה חשש משים דערכאות ענשו אותו כדרכם בשליש החוב למלכות מ"מ אם הערכאות צוו דישלם ולא שלם ועומד במרדו הוא דאפסיד אנפשי' וכמ"ש שם שיכול להציל את נפשו לומר כי אין בידו לשלם וישלם מנכסים אחרים אבל מי שאין בו כל הנ"ל כלומר שציית לדינא ולא התרו בו כמ"ש בת' דברי חיים מנ"ל דל"צ לשלם לו כל ההוצאות מה שחייב' יותר כיון דאז דינ' כמסור ואין לנו מנוס רק מ"ש בש"ע ברמ"א שפ"ח בשם המרדכי שיט' ר"א מטילא בבא להציל את שלו אין דינו כמסור ובמרדכי לפי"ז הביא דברי הרמב"ב שחולק על ר"א מטולא והש"ך שהכריע כדברי המהר"ם רק כשאין מקום להציל את שלו בד"י והיינו שלא ציית דינ' מיקל לסמוך על ר"א מטילא כמ"ש שם. והנה בת' תשורת שי הנ"ל הביא דברי ת' הרי בשמים סי' רל"ז דגם דעתו כן כלומר לא כהנשמע ממנהג קהלות הנ"ל. והנה עיינתי בת' הרי בשמים הנ"ל וראיתי שמחלקו לשני פנים ושם הי' עובדא שראובן התובע בערכאות זכה בדינו על תביעו' ומכר עפ"י האורטהייל ביתו של שמעון ואח"כ תובע שמעון שיעמוד אתו לד"ת ועד"ז כתב השואל כי שמע שנוהגים שאחרי טערמין הראשון אבד הנתבע כל זכיותיו דהו"ל לתבוע ד"ת ועד"ז השיב כי ישתקע הדבר ומביא ע"ז ראיות נכונים שע"י שלא תבעי' לב"ד לא איבד זכייותו דילמא אנוס הוה ולא הי' ב"ד

מזומן אבל לענין לשלם לו יציאות דלזה מהני טעמי' דהי' לו לתבוע לד"ת. והנה מחלק דלענין לעמוד לד"ת לא בטלו זכיות' דדילמא בד"י יזכה הנתבע ע"י טענתי' או לפי ד"י אתו המשפט אבל לענין תשלומין יציאות' אי"צ לשלם רק מ"ש עד נוערמין הראשון. וחדוש בעיני כי בת' תשורת שי לא הביא כל דבריו שהם שני חלוקי' בדינם וכמ"ש. והנה מאן דסמיך את' הרי בשמים לא הפסיד בפרט בזמה"ז אין דרך השופטים לבוא בעלילות ועונשים רק שופטים בד"מ. ואינו דומה כמ"ש בגמ' דהוה כתוא' מכמר ח"ו להיות מסור במציל את שלו. וכ"פ בא לפני כמשפט הנ"ל ואמרתי לבע"ד שהוא דרך פשרה לצאת לכל הדעות:

ובעיקר דינא נלע"ד שצריך חקיר' על מה כן עושין בערכאות שיטילו כל ההוצאות על מי שנתחייב אם הוא דרך דינ' ומשפט או הוא לתקנת המדינה כלומר מפני הרמאין שילוו ויטל בהקפה ויזלזלו במכירת הסחור' ויטילו לכיס ואח"כ יעמדו על הקאנקאר כדרך הרמאים בעוה"ר ע"כ הטילו דבר זה על הנתבע שלא יקילו בעיניהם וא"כ הו"ל לתקנת המדינה, והא ידוע מה דקיי"ל בחו"מ סי' שס"ט דלתקנת המדינ' אמרינן דינא דמלכותא דינא והיאך דאיכא משום דינא דמלכותא לית ביה משום מסור האיך שאינ' נגד ד"ס הכתוב בתוה"ק להדי' כמ"ש בחת"ס חו"מ סי' מ"ד עיי"ש והלא בב"י סי' שפ"ח הניא ת' הרא"ש ורשב"א דהיאך הוא מהורמנ' דמלכא לית ביה משום מסור כמ"ש ראי' מעובדא דראבר"ש בב"מ דף פ"ד ועיין בת' מהר"מ שיק חי"מ סי' כ' כיו"ב. והנה י"ל בנד"ז בענין היציאה מפני מה הוא וכנ"ל וכבר הזכרתי דברי הרי בשמים בזה. ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן ג

בעהי"ת אול"י ה' פ' פקודי תרע"ג לפ"ק מאד יצ"ו שוכ"ט על ראש ידידי ה"ה כבוד הרבני החריף ובקי בנש"ק חכם וסופר מו"ה מנחם ישעי' כ"ץ שווארטץ נ"י אבן יקר ק"ק נאסאד יצ"ו

אחרי מבא דרך ברכה וכו' אשר שאל ממני בדבר הלכה באיש א' ממונה להשגיח על כשרות הבשר והרע בדבר המשפט שהעיד ונשבע לשקר לפני הערכאות ומתנצל עצמו כי הי' אונס עפ"י פקודת הראה"ק וגם כי נשבע לדעתו ולא לדעת השופט אם נשאר בהימנתי' או איתרע בחזקתו עכ"ד בקיצור והנה ידוע כי בח"מ סי' ל"ד מבואר בסעי' ה' דנשבע לשקר לכ"ע פסול ואינו נאמן לומר אנוס הי' ועיין בש"ך שם. והנה כ"ז לענין מה דבעי עדות ממש כמו בממון ועונשין עפ"י שני' עדים, אבל לענין אסורי הנ"ל מבואר ביו"ד סי' קי"ט. וברמ"א סי' קכ"ז כתב בפי' דפסולי עדות כשרים להעיד באסורי דדוקא

חשוד לאותו דבר אי"נ וכמ"ש הש"ך ראי' בס"ק י"ב ממומר לערלות דכשר לשחיטה. וכלל גדול הוא במ'. בכורות דחשוד לדבר זה אינ' חשוד לדבר אחר דלא קיימ"ל כר"מ חשוד לד"א חשוד לכה"ת. אלא דהא מבואר בסעי' ה' שם דחשוד לדבר חמיר חשוד לדבר קל. ושם בש"ך פלפול רב אם הוא החמור בעונשין או החמור בעיני הבריות והשתא בנ"ז לענין שבוע' שקר ודאי דחמור כמ"ש בסו' יומא דאם כי אינו בכרת מ"מ הוא בין החמורות של חייבי כריתות לענין כפרה דכל העולם נתרזעו ומסתמא חמור בעיני הבריות והא ראי' דבסי' ב' וסי' קי"ט קמש"ל רבותא דמי שהוא חשיד על הדבר אינ' נאמן אפי' בשבוע' ופי' בטו"ז וש"ך משום דגם על האסורים הכי הוא מושבע ועומד והוה חשוד לאותו דבר ומזה למד הפרמ"ג דעל חצי שיעור חשוד מהימן בשבוע' דעל ח"ש אינו מושבע ועומד כמ"ש התוס' והר"ן מ' שבועות. וכן באסורי דרבנן בש"ך סי' קי"ט ס"ק כ"ב מביא דעות בזה אלא שסיים דחמ"ל העמידו דבריהם. אבל עכ"פ חזינן דשבועה הוי חמורה מכולם ואי לאו דכל איסורים הוה מושבע ועומד הי' נאמן בשבוע' אפי' באיסורא דאורייתא. ועוד דכל איסורים הוי מושבע ועומד. א"כ בעובר על שבועת שקר הוי כמו חשוד על אות' דבר כן נלע"ד פשטות ההלכה:

אלא שלאיש הנ"ל יש התנצלות שהי' מוכרח עפ"י פקודת הראה"ק וגם נשבע לדעתו ולא לדעת השופט. והנה אם כוונתו למה דקיימ"ל בסי' רל"ב סעי' י"ד גבי אונס דיבטל בלבו בדברים שאינ' סותרים מה שמוציא בפיו כמ"ש ברמ"א והש"ך ועיי' בדגו"מ והנה אם כן עשה דבטל בלבו באיזה תנאי שלא יסתור מה שאומר בפיו ועיי' בט"ז שתמה על הלכה זו מה תנאי ובטול שייך בשבוע' שקר ועיין בהגה' מהרב"ף שהביא מדברי מהרמר"ב דשייך בדרך ערעומות בזה והנה צריך לפרש מה ובאופן מה הי' לדעתו, אלא בנדון זה לא אדע מה אונס שייך בזה הא ההכרח לא הי' רק ע"י רה"ק והא הראה"ק לא הי' בידו ליטול משלו רק להסירו ממעמדו ובזה מה אונס שייך. ורק ביסרו ביסורין מביא המחבר סעי' ט"ו דהוה אונס ע"י חבירו וגם כי חסרון פרנסה לא מקרי אנוס ואפשר כי שגג בדעתו שזה אונס וגם שגג בשבועתו האיך לבטל וזהו לפי ראות עיני המורה. ואם לפי ראות עיניו היא יר"ש ואיש כשר ביודעין ומכירין אותו דאז יש לחשבו לשוגג אם כי לענין עדות ל"מ מ"מ לענין עדות אסורין אפשר קיל מיני' כמו טבח שהוציא טרפהמתחת ידו בסי' ב' וסי' קי"ט דג"כ קיימ"ל לפי ראות עין עליו. וע"כ צריך לאיזה עונש להעבירו על איזה זמן ולקבל דברי חבירות ותשובה מעלי' וכבר אמרתי בזה לפי ראות עיני המורה ביודעין ומכירין:

ידידו ש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן ד

ב"ה י' ו' עש"ק פ' תצוה תריסר תרנ"ב לפ"ק ברעזאוועץ יע"א להגאון אב"ד ק"ק פאקש נ"י מאשר האיר מול פנינו ע"ד כי קושי' הדר"ג ע"ד דברי הרה"מ כי גם חזקת ממון על עבדו עומד נגד חזקת כשרות ולדעת הריב"ש דמחשיב חזק' חי' ותא"א לב' חזקות הה"ד חזקת עבד דמשום אסור וחזקת ממון דמחשבי' לב' חזקות. והנה יש לעיין בממון דלי' אשר הבע"ד מודה בו שאינ' שלו אפי' בלית' כאן משום הוד' בע"ד מ"מ מה חזקת ממון או הוצאות ממון שייך במי שעצמ' מודה שאינ' שלו ועיין בשימ"ק כתובות בסוגי' דמומין דכל עצמת של חזקת ממון הוא שאין לנו להוציא בב"ד מידו בלא ראיי' ברורה ושוא"ת עדיף וכאן אינ' משום זה ועיין בנתיבות סי' פ"ח דסבור' לי' מדנפשי' רק דסיים מ"מ אית ביה חזקת מרא קמא והיא כשאר חזק' דמעיקר' גבי אסורין ומזה ועל זה תסתעיי' שמעתת'. וליישב דברי רהמ"ג דודאי אית לי' דמגו דבידו מהני אפי' עד חזקה כמ"ש במכתבי א' דהיא סברתי בה' יבום וכס"ן הר"ן והרשב"א בקידושין דף ס"ד גבי יש לי בנים דנאמן מה"ט. אלא דיש עוד חזקה כמ"ש פרי"מ והיא חזקת מרא קמא לכן התחכם לומר דאיכ' נמי כנגדו והיא חזקת כשרות דידי' ולא נשאר רק חזקה א' ולזה מהני המגו שבידו אבל בלאו האי חזקה לא הוה מהני המגו אפי' שבידו דמגו אינ' אלא כאומדנא ורובא כמ"ש האחרונים לענין למפטר משבוע' לכן לא מהני כמ"ש בשערי תורה מ"מ אמר' תורה דמדרבנן איכ' לברורי והדברים עתיקי':

ומ"ש הדר"ג לתרץ הקושי' מגיטין ד' מ' באומר פלוני עבדי עשיתי בן חורין דנאמן משום הודאת בע"ד וא"כ ה"כ ול"ל טעמ' דמגו ולמה דמגו בהדיוט דעת הרמב"ם דאינ' נאמן. וע"ז תירוץ דהכ' רק על בן השפח' קאמר ולמפריע ואינו נאמן רק התם בגיטין משים דבידו לשחרר. ולענ"ד תלי' בסבר' מהריב"ל דס"ל דכל הודא' בע"ד משום מגו דאי בעי יהיב לי' במתנה אבל הא ידוע דברי קצוה"ח סי' ל"ד שהוכיח דלאו מטעם זה דאל"כ במקום עדים ממש לא מהני המגו אפי' בידו והא הודא' אפי' נגד ק' עדים אלא מחוורת' כשיטת רש"י ז"ל בקדושין ד' ס"ה דכל הודא' בע"ד משום עדות ממש ומהנ' אפי' גבי כל הפסולי' דגזה"כ הוא דילפינן מכי הוא זה דהאמינ' תורה על הודאת' וחייב' שבוע' כמ"ש במ' בבק"מ ובב"מ ופשיטא דאז אין חילוק בין למפריע להבא. ומ"ש הדר"ג מס' קצוה"ח סי' פ"ח שהוא נגד דעת הטו"ז דבספיק' לא מקרי עבד מוחזק דע"ז אנו דנין דאם הוא עבד אינ' מוחזק דידו כיד רבו. והנה הבאתי דברי התוס' מ' גיטין ד' י"ז בסוגי' דשמא יחפה ושם באר היטב דגם בספיק' מקרי העבד מוחזק דמשו"ה תקנו זמן בבנו שחרור דפעמים אדון מכרו והדר כותב לו שטר שחרור בלא זמן ויאמר העבד דכבר

הוא משוחרר ויהא נאמן משום מוחזק בעצמ' והא אם הוא מאוחר לזמן מכירה אין כאן מוחזק ובכל זאת ס"ל דמקרי מוחזק. וחדוש כי הקצוה"ח לא הביא דברי תוס' הנ"ל. ומ"ש הקצוה"ח הראיי' מהרמב"ם פ"ח מה' עבדים ותירץ בזה קושי' לח"מ דנקט האבעי' דלא אפשטא גיטין ד' מ"ד מכרו לנכרי לל' יום ולישראל מומר דהוה ספיק' ואמאי לא פסק דיצא לחירות משום מוחזק. משם ג"כ ראיי' להיפך דהא פסק דאם תפס העבד מרבו ראשון לפי דמיו דאין מוציאי' מידו והא גם בתפיס' זו איכא ספיקא דמה שקנה עבד ק"ר גבי מוכרו לנכרי ואם דפשיטא דלא פקע קנין רבו הראשון ממנו וא"כ הא קנה רבו ראשון. אלא ע"כ דתפיס' מילת' אחריתא דזה עצמ' מה שתופס בין קנה ובין לא קנה דייניין לי' למוחזק והא דלא נקט הרמב"ם דמספיק' יצא לחרות דמוחזק בעצמ' י"ל דודאי לענין שיעבוד לרבו ראשון דינא הכא אבל לרבו שני שצריך ליתן די דמיו פשיטא דגם רבו ראשון מקרי מוחזק שלא להוציא ממון מחזקתו. וזה פשוט לענ"ד: מענינא דיומא ענותנות' הרבני מטבות' דמר ניהו רבה על דברי הרמב"ם פ"ג מה' שקלים דנותן שקלו מעיר הנדחת לא עשה ולא כלום ובכ"מ מ"ש עה"נ משאר אסורי הנאה דלא נקט. ופרי"מ ירד לחלק עפ"י שיטת הריטב"א בסוכה דאסה"נ מקרי שלו וע"ז מחלק דאסורי עהנ"ד במצוה על הב"ד לאבד ולשרוף. ומעתה בשלמא בשאר אסה"נ דהוה שלו ומקרי שקלו וההקדש נמי אינ' מפסיד דמדאורייתא בטלה ברובא, ועיין בשעה"מ מה' שקלים כהגו"נ לענין שקלי נשים וקטנים. והנה בתוס' חולין ד' ק"מ במ"ש דצ"ע בבהמת עיהנ"ד אם הקריב' אם עולה לכפרתו. ובתשובת מרן חת"ס סי' ק"פ עמדו עליו מהגאון מהר"ח דאת"ל וע"ז נמי קאמר בחת"ס עפ"י דעת ושיטת' דהטעם בתוס' כמוהם דאה"נ מקרי שלו וא"כ דעתו בתוס' אפי' באסורי עהנ"ד כמ"כ ושם דרק בחמץ בפסח דעובר בב"י וב"י הוא דאינו שלי כמ"ש בגמ' אינ' ברשות' של אדם. ובאמת קשה הלשון בגמ' דעל אסור ב"י קאמר אינ' ברשות' של אדם ומשמע דגם בלא לאו דב"י אינ' שלו ולענין אסור ב"י עשאהו כאלו הוה שלו:

והנה בקרבן אם צריך להיות ממש שלו בקנין כמו ולקחתם לכם. ראיתי כי עמד ע"ז ג"כ באות' תשוב' וס"ל מדנפשי' דאין צריך בקנין רק דלא יהי' של חברו. והנה לא זכיתי להבין מ"ט לא הביא גמר' אריכ' במ' ערכין דף כ"א גבי עולה שהפריש שלא מדעת דלעולא יצא ושמואל ג"כ לא פליג רק דצריך דעת דילמ' לא ניח' להכפר רק בממון שלו אבל לכ"ע א"צ א"צ שיהא שלו דמדעולא נשמע לשמואל. ועיין נדרים ד' ל"ה ול"ו דפריך שם לר"י דס"ל דאדם מביא על מחוסרי כפורים שלא מדעת' דכן מביא על אשתו שוט' ובני' הקטנים, ופריך מהפריש חטאת חלב על חבירו דלא עשה נל"כ ומאי פריך שאני

חטאת דבעינן שלו אלא ודאי אי"צ וכש"כ לענין שקל דודאי לא בעינן שלו דהא כמה משניות מ' שקלים השוקל ע"י כהן ואשה והשוקל ע"י עני ושכנו, ואין לומר דאיירי בזונ' להון ע"י אחר דהא בנדרים ד' ל"ג גבי המודר הנאה מחבירו דשוקל את שקלו דאינ' אלא מבריח ארי כמו פורע את חובו ואי מזכה לי' פשיטא דאסור גבי המודר הנאה דהוה הנאה מיד ליד דאסור כמ"ש הר"ן גבי הי' מהלכין בדרך דנותן ע"ג סלע דוקא ולא מיד ליד דאפי' במקום מצוה אסור. לכן נלע"ד פשוט דגם רבו ראשון מקרי מוחזק שלא להוציא ממון דכל קרבנות וכש"כ שקלים אינ' אלא כחוב דמלע' שמחייב לפרוע להקדש ולגבוה וכי היכא דפוטר אדם את חבירו מחיבו בממון שלו הה"ד הכ' וברמב"ם הכ' ג"כ מוכח כן דנקט הגונב שקלו של חבירו דהוה להקדש והוא פורע לחבירו ודו"ק. ולעיקר קושי' הכ"מ נלע"ד דהא לא משכחת לה כסף שקלים דאה"נ אלא גבי ע"ז, והא ע"ז תופס דמים א"כ הבהמה הנקחת ממנה יהא נתפס בדמי אסור ע"ז ויהא פסול לקרבן בלא"ה משום מן המשקה לישראל וא"כ בל"ז אין שקלו כלום ובלא"ה אין לו חלק בקרבנות וגם אסירי אית בי' דפסול להקרבה והכ' לא איירי הרמב"ם ורק משקלי אם יצא לכן נקט עה"נ דאינ' תופס דמים ולא יצא רק משום דאינ' שוה כסף ולא נתן כלום כמו גבי קדושי אשה ומשום בטול לא איירי הרמב"ם ועיין בשוקל שקל הקדש דמועל בשעת שחיט' קרבן וע"כ דאינ' בטול ודו"ק. ואם יאמר האומר במ"ש לעיל דבע"ז יהא נתפס הדמים והקרבן פסול משום מן המשקה ישראל הא הית' לו שעת הכושר ובתוס' חולין ד' ק"מ מדין זה רוצי' להכשיר בהמה עהנ"ד לקרבן. כבר עמדו ע"ז בהגה' רע"א מנחות ד' ו' שסותרי' עצמ' דשם מסקי דבתר דאית לן ג' כתובי' גבי טריפה לאסור אפי' בנטרפ' אחרי כן תו לא מחלקין לענין ילפות' דמן המשקה לישראל ובה"מ פסול. והיטב אשר פירש מרן חת"ס שם באות' ת' ב' דגם דברי תוס' אינ' אמורין לפי האמת רק דצריך קרא לאסור צפורי מצורע בהכי דס"ד דהית' לה שעת הכושר לא יפסל קמשמ"ל אבל לפי האמת אין חלוק עיי"ש. ואם נאמר דהרמב"ם איירי בשקל עיר הנדחת לאח' שהודח' ונאסרו מיושב בפשיטות דהא פסק בפ"ד ה' עכו' דקדשו בדה"ב צריך פדיי' כדי לשרפו ולא כפירש"י ז"ל בפ' החלק והיא כס' הדר"ג הנ"ל. ואם יאמר דמשכחת אסה"נ בשקל כגון שמודר הנאה ממנו והנה אז פשיט' דיצא לפי דברינו הנ"ל דל"צ שיהא שלו וההקדש פשיט' דאינ' מפסיד דלגבי אינ' אסור ורק הוא עביד אסור' דפטר נפשי' באסה"נ וק"ל:

וראיתי בתשוב' חותנו הגאון ז"ל תשוב' ריב"א סי' ב' אשר שם כבוד הדר"ג הקשה קשה כברזל מ"ד חת"ס באות' ת' אשר דעתו בהך דבב"ק דף מ"ה בשיר שלא נגמר דינ' הקדיש מוקדש ופירש"י ז"ל דנ"מ לענין מעילה והוא ז"ל דאם בדיעבד הקריב לקרבנו ג"כ יצא

ידי חובתו דאפי' נגמר דינ' אח"כ אינ' נאסר למפרע. ופלא דהא נגמר דינו פסול לקרבן כמ"כ רובע ונרבע דדרשינן בפ' כל אסורין מן הבקר ומן הצאן ובלא אסור הנא' פוסל כמ"ש במתני' זבחים פ' התערוב' שהמית עפ"י עד א' ועפ"י בעלים דאינ' נסקל ואינו אסור בהנא' ומ"מ פסול ואפי' אם עלה ירד ולמען דלא נשווה ח"ו כטעות מפורסם ורגלי חסידיו ישמור כמ"ש עצמ' בתשו' דצריך למשכונו ולתרץ אפי' לא כוון המחבר ע"ז. לכן נרא' לענ"ד דאם בעל שור חייב קרבן להקריבו וסתמ' עומד וצוח נגד העדים ששורו לא המית ולא נעשה בו עביר' דאטו בשופטני עסקינן. ועיין בכריתות ד' כ"ד בשור שהוזמ' עדיו. וא"כ כי היכא דפסקינן בכריתות ר"פ אמרו כחכמים דפליגי אדר' מאיר וס"ל דאדם נאמן על עצמ' יותר ממאה איש לכן בעדים שא"ל אכלת חלב והוא אימר לא אכלתי פטור וא"כ ה"נ דניהו לאחר שנגמר דינ' לסקל לית דין ולית דיין דמאן משגח בבעלים נגד העדים ודאי השור אסור בהנאה וממילא פסול לקרבן מן הקרא דמן המשקה ישראל דהא לכל ישראל אסור בהנא' אבל הקריב' הבעלים לשם חובתם באמרם במודע לנפשם כי כבר יצא ידי חובתם ואינ' מקריבי' קרבן א' כי תהא חולין בעזרה כי קרבנן כשר הי' למזבח פשיט' דיצאו ידי חובתם כמו נגד עדים שא"ל אכלת חלב וא"כ שפיר קאמר בחת"ס ואם בדיעבד הקריב' קידם גמר דין אפי' אם אחרי כן נגמר דינ' לא נאסר למפרע ואינו פסול משום מן המשקה לישראל רק פסול נוגח ונעשה בו עבירה משום זה נאמן על עצמ' אפי' נגד עדים. ודי לנו ליישב בזה דברי רבינו מרן חת"ס ז"ל. וד' יראינו נפלאות משגיאות ויגל עינינו בתורתו אכי"ר:

ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן ה

בהי"ת יום ה' לסדר פנחס תער"ב לפ"ק מאד יצ"ו לכבוד הרב הגאון בנש"ק מו"ה מנחם שיק נ"י אב"ד ק"ק סיקס יצ"ו

יק"מ כת"ה בא לידי ע"ד העובדא כי א' מהפירמא הגדול' שיש לו שליח תמיר (רייזענדער) למכור יין לכל מי שימצא לו כידוע ובא למ"כ ובא לסוחר א' וכאשר אמר לו השער דמי היין השיב לו כי הוא ביוקר גדול וכי שהוא מוכר לו יין כזה עד שיעור וואבאן בפחות מזה והשליח אמר שיתקיים המקח ויצחקו אבל נתן לו ק' כתרים אנגאבע וקבל הסוחר רק שדעתו היה לשחוק ואחרי שעות רצה להחזיר לו האנגאבע ולא רצה לקבל וכמעט שנשתקע הדבר". ופתאום הביא הפירמא לדבר משפט הערכאות והעוכ' רצה לשבע שלא מכר מעולם וכאשר שמע כת"ה מהדבר

התאמץ והשתדל בכל עוז שלא לבא לידי כך ואח"כ הביא לידי עמק שוה והוציא הסוחר ב' מאות כתרים. והפירמא כתב לכת"ה מכתב עד"ז. ועתה אחרי זמן רוצה לחדש הפראצעס אצל הערכאות. וע"כ הוכי' במכתב מגילה הנשמע כזאת והשיב אם עפ"י דיתוה"ק אינ' מגיע' לו הדיפערענצען ינוח ממשפטו עכ"ד:

והנה כת"ה בא על העיון מכמה טעמים שאין זה מכירה כלום משום דלא הי' קנין המועיל בהאנגאבע ומשום אונאה וגם נראה שהשלים דעתו בב' מאות כתרים ועוד שהלך בערכאות בלא רשות ב"ד, והנה משום חסרון קנין כלו' דלא הי' רק כסף בלא משיכה יש לעיין כפי מה דפסקינן בח"מ סי' ר"א דכל דבר הנהוג בין הסוחרי' כגון אסנותת' ונתינ' פרוט' והאנדשלאק וכמ"ש במ' ב"מ ד' ע"ד וכמ"ש המג"א סי' תמ"ח לענין מכירת חמץ בשם מ"ב דקנה. וא"כ ה"נ לכאורה כיון שהדבר זה נוהג בין הסוחרים דבנתינ' מעות הוה קנין איני יכול לחזור בו. אלא שמרן חת"ס יו"ד סי' שי"א מחלק בזה שהוא דווקא אם הפסיקת דמים הי' כראוי' לקנות בו אבל אם הפסוק' דמים הי' בפחות שגלוי לכל שאין זה די מחירו אין זה קנין כלל וא"כ הכא נמי שהי' המקח בזול יותר יותר שאינ' מצוי אין קנין כזה קנין ואדרבה על כיו"ב באי' לדין ודייני' כמ"ש החת"ס חו"מ סי' ס"ו עיי"ש. ועוד כנראה לא הי' היין מסוים כלומר לא ייחד לו החבית רק שם וואגאן ויכול ליתן לו יין מאיז' מקום שירצה או שיקנה ממק"א ויתן לו והוה כמו שלוס הנהוג בין סוחרים וזה דרך חיוב יעד"ז צריך לחיוב כמ"ש בח"מ סי' ר"ט ועיין בסמ"ע סי' ר"ו ס"ק ה' וגם דווקא צריך לומר לעדים ראו שאני מתחייב כך יכך וגם דווקא אם קנו מידו בקנין סדור כמ"ש בסי' ס' סעי' ו' אבל בלא"ה אינו כלום רק שמשטה אני בך. ועיין בתשוב' מהר"מ שיק או"ח סי' רכ"ה דכל שאינו הדבר מסיים ליתן לו לית בו קניין וצריך שטר או חיוב כנ"ל. ועיין בסי' ר"ט דאם נותן מעות ע"ד שאינו ברשות' רק על שער שבשוק הוה קנין לענין מי שפרע אבל יכול לחזור בו אם רוצה לקבל עליו מי שפרע ואם אינו כשער שבשוק כיין דיש בו אסור ריבית לדעת הרמ"א אפי' מיש לישא. וא"כ בנדון זה לא פרש כת"ה אם הי' היין ברשות' של מוכר מזומן ומסוים ואי ליכא כל הני א"כ אין כאן קנין כלל ואפי' מ"ש ליכא כיון שאין השער בשוק ומשום אונאה אפשר אפי' מ"ש ליכא. וגם לא הי' בדרך חיוב וגם לא הי' לפני עדים ולא קנו מידו בקנין סודר: ועתה נביא לטעם הב' דיש בו שיעור אונא' ואפשר יותר משתות דהיה בטול מקח ובשתות צריך לתן לו שיעור אונאה. והנה בנדון צריך לחקור דוודאי לדעת הרמ"א בסי' רכ"ז דאפי' ידוע ללוקח שאינו שוה כ"כ וקנה ושתק מ"מ יכול אח"כ לתבוע האונא' ובב"ח חולק בזה ובקצוה"ח שם בטעמ' של רמ"א מכריע אם שניהם יודעין ומכירין זב"ז כלו' שהמוכר יודע שהלוקח

שידוע לו שיעור שווין וכן הלוקח במוכר א"כ שניהם מתרצים ע"ד מחילה ומתנה והוה כאיל' התנה שע"מ שאין לו אונאה. ובנתיבו' חולק על הקצוה"ח בזה ובפ"ת מביא בשם גלי' מסכת' להכריע כדעת הקצוה"ח כלו' היאך שגלוי' וברורה שהוא ע"ד מחילה ידע ומחיל. רק במקום שי"ל איז' אמתלא כגון להשביח מקחו אומר כן שם יש מקום שלא כקצוה"ח. וא"כ ה"נ כיון שדרך הסוחרים כן לומר ולהשיב שהוא במחיר היותר מדי ואני מוכר לך בפחות י"ל אדרבה להיפך שרצה לקנות בזול כדרך הסוחרים והוה שפיר אמתלא וגם כי חזר בו לאחר שעה דיש לו קצת מגו דאי בעי למימר לא ידעתי השער ומחיר יין ואח"כ נתוודע לו השער נאמן כמי לומר שאמר בדרך היתול. בפרט שידוע כי לא אמר הדברים דרך מחילה רק אדרבה לגזום ולקנות בזול כדרך הסוחרים וכמ"ש במ' נדרים ד' כ"א לענין נדרי זרוזין עיי"ש בר"ן ואפי' אם שהה יותר משיעור להתוודע אצל הסוחרי', מ"מ הא בפ"ת מביא להקת ת' אחרונים היאך שהוא מוחזק אפי' לאח"ז יכול לתבוע האונאה וגם כי הוה רק נתינת כסף ולא קנין גמור ואיתא בתי' רע"א דבכגון זה יכול לומר שסמך לחזור בו ואפי' מ"ש ליכא. כנלע"ד דהקנין אינו כלום: ושלישית מ"ש כת"ה שנתרצה ע"ד ב' מאות בתרי' נראי' הדברים ובזה אין לדון אלא מה שעיניו רואת תוכן הכתב. והמכתב ששלח לכת"ה שנראה מדבריו שקבל סך הנ"ל על הדיפערענצען ועל דבר אשר הלך בערכאות וודאי היה מחיוב לשלם ההוצאות שהלך בלא רשות ב"ד אבל אין זה מגיע לקנין. אלא שאי"צ לכ"ז כי עפ"י ד"ת בלא"ה אין כאן קנין משום חסרון קנין מועיל ומשום אונאה כדי שעור בטול מקרי כמ"ש (והנה אף לענין ד"ע אין להשיב לב"ד א' עכ"ז לכת"ה אב"ד) ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן ו

ב"ה אול"י ועש"ק פ' בא תרע"א לפ"ק מאד יצ"ו לכבוד הרב הגדול החריף ובקי מו"ה עקיבא בלוי נ"י אבן יקר בק"ק קראסנא יצ"ו

ראיתי מה דשדר לן חורפא בפלפול' חדת' בסוגי' דמכירת שטרות ואם כי קשה עלי להשיב בדרך פלפול' מפני חולשת גופי ורק למען חביבות דמר נהו רבה באתי בזה. במ"ש כת"ה לתרץ קושי' הרא"ש ע"ד הראב"ד דס"ל דאם כתב בשטר משעבדני לך לכל דאתי מחמתך א"י למחול והקשה הרא"ש א"כ מאי קאמר בב"מ ד' כ' בסוגיה דמצא שובר דלא חיישינן דילמא מכרי כתובת' בינ' ובינ' דש"מ אית' לדשמואל דמחול מחיל ולשיטת הראב"ד הא הררי קושי' לדוכתי' דילמא כתיב בכתוב' לכל מאן דא"מ. ובזה כתב מעכ"ת דבר חרוץ די"ל דס"ל להראב"ד בטעמי' דמחלו מחול משים דמכיר' שטרות דרבנן מטעמי' שאין בידו להקנות דהוה דבר שאינ' ברשות' אלא דהא על הנייר חל שפיר

הקנין ונימא כאות' דעה מגו דחל על הנייר חל נמי על החוב כמ"ש המרדכי אלא דבאמת קשי' לומר איפכא מגו דלא חל על החוב לא חל גם על הנייר ולזה כתב דכיון דמהני תפיס' לקנין דבשלב"ל אפי' למ"ד שאינ' קונה והא הנייר תפיס לי' בידו ול"ל מגו דלא חל אלא שכל זה היאך דכתב כל מאן דאתי מחמתי' דהוה חד קנין ושייך בי' מגו משא"כ בדלא כתבו כנ"ל ועיין ברמ"א בסי' ס"ו ס"א ובכתוב' הא לא מהני תפיס' כמ"ש התוס' מ' כתיבות ד' פ"ד שוב שפיר י"ל בדשמואל, זה ת"ד:

ולענ"ד אם כי דבר חריף היא מ"מ צ"ט דהא דקיימ"ל בב"מ פ' א"נ דמהני תפיס' בדבשלב"ל היינ' מטעם מחילה לשיטת רש"י ז"ל ולדעת ר"ת בתוס' משום דניח' ל' דליקי' בהימנתי' ועיין ש"ך סי' ר"ט אבל לא מטעם קנין באמת א"כ מה תיר הוא זה לומר דעל הנייר ל"ל מגו דלא קנה החוב ל"ק הנייר דעכ"פ תפיס בנייר וכי איז' מחיל' שייך בזה דהא לא מסר בידו רק למען הקנות ומנ"ל דמחלי' דבשלמ' בפירות דקל שפיר י"ל כן כיון דשמיט ואכיל ולא מחה בידו ש"מ דמחיל אבל בזה הנייר מה הוכח שייך בזה דמחול ואפי' לשיטת ר"ת ז"ל דס"ל דניחא לי' דליקם בהמנות' עכ"ז ס"ל להרא"ש דבעי דידע המוכר בתפיס' וכן במוכר שט"ח בתפס הלוקח צריך שידע המוכר דלהוה מחילה. ובס' מים חיים להפר"ח הקש' באמ' לשיטת ר"ת למה לן ידיעת המוכר נימא מסתמא ניח' לי' דליקם בהמנות'. ובקצוה"ח בסי' ר"מ תירץ כיון דלא ידע התפיס' הוה כמו יאוש שלא מדעת דלא הוה יאוש ולא מחילה עיי"ש בדברי' הנחמדי' מטעם מחיל' נגעי בי' ובנייר לא שייך זה כנ"ל. ועוד נלע"ד דבנייר אפ' דליקום בהמנית' ליכא כמ"ש הראשונים לענין מי שפרע בב"מ ד' מ"ח דהיאך דמפסיד הכל לא הוה משום מי שפרע וכש"כ דלא שייך משום מחוסרי אמנה. ועיין בבעה"מ שם דאפי' בתרי תרבי לא שייך משום מחוסרי אמנה כש"כ האיך דמפסיד את הכל וה"נ אם זה יקנה הנייר של החוב ויצוה בו פי צלוחתי' פשיט' דיפסיד עי"כ הכתב ויפסד תחוב א"כ לכ"ע לא הוה בי' מחילה ול"מ תפיסה. ושוב ראיתי בקצוה"ח בשם מהר"מ אלשיך דס"ל באמת בפירות דקל אינ' מטעם מחיל' רק התפיס' מהני משום דהוה ספיקא וכשאר תפיסה מספק א"כ ה"נ נימא בנדון זה. אלא שכבר ביאר דבריו מ"ט הוה ספיקא משום דילמא מכר לו מקום צמוח של הפירות דהוה בא לעולם. ובנדון הא בחוב איירי ומשום דבר שאינ' ברשות' ודאי לא שייך ספיקא א"כ לדידי' ודאי לא מהני תפיסה. ועכ"פ לענין מגו ודאי לא שייך לענין תפיסה כיון דאינ' מטעם קנין רק מטעם מחילה אבל לעולם לא קנה מעיקר' רק אח"כ שמחל ומה מנו שייך בזה דרק על גוף הקנין שייך מגו אבל לא לענין מחיל'. א"כ שוב הדר' ק"ל נימא איפכא מדל"ק החוב גם הנייר לא קנה ואי דתפיס היינו רק בתורת מחיל' ולא מטעם קנין

בעצם כמובן ומ"ש מעכ"ת דלענין כתובה לא מהני תפיסה כמ"ש התוס' מ' כתובות ד' פ"ד. והנה עיקר הדברים בד' צ"ו ושם פלוגת' דרבינא ומרבר"א בתפס' מטלטלי' ומשום דכתוב' אינ' נגבית רק מקרקע אבל בגרושה פסק הרמב"ם פ' ט"ז מה' אישות דנגבות גם ממטלטלי' והראב"ד לא השיג עלי' ועיי' במ"מ שם א"כ פשיטא דמהני תפיס' וא"כ הא שם בב"מ הא יש לחוש בגרוש' עכ"פ וא"כ קושי' הרא"ש לדוכת':

ואגב אציע לפניו מ"ש בימי חרפי דלס' התוס' דהיינו טעמי' דמוכר שט"ח יכול למחול דאין בידו להקנות דבר שאינ' ברשותו וא"כ לר"מ דס"ל אדם מקנ' דשלב"ל א"כ כן מקני דבר שא"ב. ומעתה במ' קדושין בסוגיא דהמקדש במלוה היאך קאמר בפלוגת' דר"מ וחכמים בקדשה בשט"ח דאחרים דס"ל לר"מ דמקודשת ומסקנא שם דלכ"ע אית' לי' דשמואל ובאשה סמכי דעתי' קמופלג'. והא ר"מ ל"ל דשמואל, ועיין בכו"פ סי' פ"ד ס"ק ב' דס"ל להדי' דלר"מ מכירת שטרות דאורייתא מה"ט. ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן ז

בהי"ת יום ה' שמיני תער"ג לפ"ק מאד יצ"ו שוכ"ט על ראש תלמיד חביב הבחו' החו"ב וכו' כ"ה יושיע ווייס נ"י מבעטלאן יצ"ו

ע"ד בעלי עגלות ששוכרי' מבעלי היער ישראל להוליך עצים. ועד"ז מקבלי' פתקאות כי כך וכך באו בשכרם ומשתלמי' מחדש לחדש. ובע"ג עניים וצריכי' למוצא כסף האם מיתר לקבל מאיש אח' פחות משוויי' את' פערעצנט ובעלי עגלות אין עליהם שום ערבות. ואתה ברצונך לדמות במה דאמרינן בב"מ ד' ס"ג וכן קיימ"ל ביו"ד סי' ק"ס שרי לי' לאינש למימר טול דינר והלוה לפלוני דלא אסרה תורה אלא ריבית הבא מלוה למלוה וה"נ כמ"כ. והנה אינ' דומי' מכמה טעמים ועיקר דהכא לאו הלואה היא כיון דעל בעלי עגלות אין שום אחריות והוה כשאר מכיר'. אלא זה דומ' במ"ש דהוה כמו מכירת שטרי חובות דמבואר בסי' קע"ג סעיף ד' אם אין על המוכר האחריות של הלוה כלומר אם יעני הלוה וכיו"ב שאין הלוקח יכול לתבוע למוכר, וא"כ ה"כ הבע"ג הוא בעל השטר כלומר המלוה ומוכר פתקאו' הנ"ל ואם הלוה הוא בעל היער לא יהי' בידו לשלם ללוקח אינ' חוזר הקונה על בע"ג אלא אפסיד אנפשי' א"כ הוא מותר ובלבד שיעשה כמ"ש בש"ך ס"ק ח' בשם הגה"א לכתוב על הפתק' קני' לך איהו וכל שיעבודי' כמו בשאר מכירת שטרות בח"מ סי' ס"ו עיי"ש. ולא דמי למה שנאמר בחת"ס יו"ד סי' קל"ד לענין באנקאטען שאין עליהם דין שטרות דהוה גופ' ממון דשאני התם כמו שמחלק שם דשם גזירת המלך לקבלם כשאר ממון משא"כ הכא דאין חיוב לקבל הפתקי' במקום מעות

ואפשר דאין נו"נ בהם כמעות בעלמא. ואתה אשר ידעת ט"ב הענין עליך לעיין לדמות זה לזה כמובן:

וראיתי מ"ש במה דחקרו בנוב"י ואו"ח דקדושין ע"י שליח הוה כתופס לבע"ח במקום שחב לאחרים. וק"ל במ"ש בשימ"ק בשם הרמב"ן לענין מציאה דלא הוה במקום שחב לאחרים שאינ' חייב לשום אדם וה"נ בקדושי'. והנה הלא מחלוקת האמוראי' שם בב"מ ר"ח ר"נ ור"י וקשי' להו למ"ד דס"ל המגביה מציא' לחבירו ל"ק משום דהוה תולבע"ח במקום שחב לאחרים כיון דהי' אופן לזכות ביד אחרים וכי ל"ל דקדושי' מקדש ע"י שליח כנ"ל: במ"ש ע"ד הרא"ש דמחלק בין שליח לקבלה בקדושין דבא לאסור ל"צ עדים למנוי שליחות בין שליח לקבלה דגט דבא להתיר. וק"ל דאיפכא מסתבר' דטב למיתב טן דו ובכל דהו ניחא לה ואם בקדושי' נאמנ' כש"כ בגט. נזכרתי מ"ש לך בעתו וזמנו דעדים על מנוי השליחות אינ' מטעם נאמנות רק לקיום הדבר כמ"ש הרשב"א בעידי קדושי' דלא מהני אפי' הוא והיא מודים משום דעכ"פ צריך מעשה הקדושין להיות לפני העדים למען קיום הדבר דכן גזה"כ היא ועיין היטב:

אוה"נ דוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן ח

ב"ה יום ב' פ' נשא מ"ח למב"י תער"ב לפ"ק מאד יצ"ו לכבוד הרב המאוה"ג מו"ה יואב אדלער כ"י אבדק"ק דאברא יצ"ו

ע"ד איש א' אשר מסחרו ירד מטה מטה ורבו עליו הבע"ח ועי"כ עשה שטר מברחת שמכר לרעהו ביתו בשטר מועיל בדיניהם וגם השכיר' בעד ס' זהו"כ והלוקח שילם עבורו בתוך הזמן שאר חובותיהם ועתה תובע רווחים מהנ"ל שהיו מעותיו בטלים וגם שכירות הבית האם יש כאן משום רבית, ומעכ"ת הביא דברי הרמ"א ח"מ סי' ק"צ במכר שנעשה מפני עלילות שאין כאן מכר כלל וצריך להחזיר הפירות שאכל ועפימ"ש בנתיבות שהחזיר לו דמי המקח וכן הי' בנ"ז. והנה לפי"ז הוה כאן הלואה ואין שום היתר על הרווחים או שכירות הבית, ולא אדע מ"ט הביא הלכה הנ"ל ממרחק, והא בנ"ז אין כאן עלילה רק חובות שמחויב לשלם והי' לו להביא מ"ש בח"מ סי' צ"ט דשם איירי כמו בנ"ז והיינו שטר מברחת שהובא בגמ' מ' כתובות ד' ע"ט והנה גם בזה קיימ"ל שם דהמכירה בטלה כמבואר שם וראיתי בהגה' רע"א שם סי' ק"צ דצ"ע בשטר מברחת בזה"ז יצוה לעיין בסי' צ"ט הנ"ל. ולא אדע במה הצ"ע ואפשר דכוונתו דכיון בזה"ז כך דינ' דמלכות' דאפי' ישני אומדנות המוכיחות דהכל נעשה בערמה עכ"ז נתקיימת הדברים אפשר דגם בזה אמרינן דינא דמלכותא דינא ולא דמי לעלילות דאם הי' הוכח' עד"ז לא הי' המקח

קיים והלא מעשים בכ"י שהלוה נותן ח"כ ומוכר במה שיש לו בנכסים והדברים ידועים וזה הצ"ע. וגם צ"ע לענ"ד בנדון זה שהלוקח שילם עבורו חובותיו של המוכר על מה סומך שיבוא לידי גביי' באיש שנכסיו מתמוטטים עכ"ח על שהמקחו בידו וכן אפשר כי המוכר על דא סמוך א"כ ודאי צ"ע ומפני שצ"ע לא נעשה מעשה להתיר ספק רבית' וגם כי לא אדע כוונת רבינו רעק"א במה דצ"ע:

וע"ד ההיתר שהעמיד מעכ"ת אין בידי להבין מפני כמה תיבות שאיני יודע פתרון דבריו. אך ראיתי בברכ"י בדרכו שם בא' שלקח בית ומשכירו למוכר עבור חמשים גרושי' ששוה חמשה גרושי' ואחר שנגמר המכר עמד הלוקח מדעתו כשיהי' לו מעות יחזיר' לו התנאים קיימי' רק לא יגלו לעמי הארץ כי הם יתנו מתחילה ויערימו ויאחרו מלכסב' אחר יום או יומיים עיי"ש. ואח"כ כתב בזה"ל והן עתה פשוט המנהג לעשות מכר ואח"כ שכירות ואח"כ הטבה (כלומר להחזיר למוכר) כשלוקחים הפרנסים לצורך ההוצאות הכולל ומתחילה נתנו אדעת' דהכי וכשלוקחים לכוללית יש איזה טעמים אחרים כידוע אך זה חלי שנתפשט המנהג אף בין איש לרעהו, ועכ"פ לבא לכלל היתר צריך שיקבע זמן שלא יפדה הקרקע וא"כ צריך לעשות כדבריו. ועיין בסי' קס"ג בט"ז היאך האופן שלא יהי' הערמת רבית וחכם עיניו בראשו וכו':

ידידוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן ט

בעהי"ת אול"י ב' תצוה תער"ג לפ"ק מאד יצ"ו שוכ"ט לכבוד הרב הגדול מו"ה ברוך בענדיט הכהן נ"י מורה הוראה בק"ק פראג יצ"ו

הנני באתי במ"ש ע"ד הגה"א מ' בב"ק ד' ל"ג במ"ש הרא"ש מחלוקת ר"י ור"ע ר"י ס"ל יושם השור בב"ד וחוב אית לי' גבי' ור"ע ס"ל שותפי נינהו ומסיק דא"ב הקדשו ומכרו ניזק לר"ע מ"מ והקדש' הקדש ועוד שם בברייתא דרב תחליפ' מכרו אינו מכור הקדשו מוקדש ופריך בזה בגמרא דתבר' מכר' אי"ב כר"י הקדש מוקדש כר"ע ומסיק דאיירי במכרו מזיק דגם לר"ע קדוש כדר"א דהיינו לפדות' ופסק הרא"ש כר"ע דהלכה כר"ע מחבירו והקדש' ניזק קדוש ועד"ז ציין הג"ה אפי' קודם גביי' מכרו הקדש מקודש ולא לגמרי רק לפדות' כדי שוויי' וכו' שלא יאמר' הקדש יוצא בל"פ וכדר"א. וע"ז קשי' לי' טובא דבהקדיש' ניזק פשיטא דקדוש לגמרי לר"ע. וזה באמת מרפסי' איגרי. ומעכ"ת אמר פלפלי חריפת' עפ"י פסק הרמב"ם ודברי קצוה"ח סי' ת"ז, וגיסו הרב אבד"ק לאנדאן יצ"ו כתב לו שהוא עכ"ח ט"ס וקשה בעיניו לאמור ט"ס בכל ספרי גמרא. והנה ט"ס אי"כ אבל חסרון סופר יש כאן וגם טעות הציוני' כי הגה' זו מקורה מדברי א"ז כמ"ש בסוף

הג"ה. ועיינתי בא"ז מ' בב"ק באות קס"ח וכ"כ אתמר נמי אר"י וכן הלכה כר"ע מחבירו הילכך לא מצי לסלק לי' בזוזי אלא נוטל את השור ואם הקדיש ניזק הוה קדוש אפי' קודם גבייי]בזה התחיל ההגה'[ואח"כ מציין דיוטין פונקטין ומתחיל בזה"ל וה"ה אם הקדשו מזיק הוה קדוש אפי' לר"ע דתני ר"ת קמי דר"א מכרו אינה מכור הקדשו מוקדש ואוקמינן דמכרו מזיק והקדישו מזיק קאמר וד"ה מכור אפי' לר"י דהא משועבד לי' לניזק הקדישו מוקדש אפי' לר"ע משום דר"א ולאו קדוש ממש לפדותו בשווייי ורק לתן דבר מועט בפדיונו כדאמר ר"א במ' ערכין וכו' וא"כ בדברי' חסר מדברי הא"ז מ"ש אפי' קודם גבייי זה קאי שפיר אהקדיש ניזק וזה ודאי קדוש לגמרי וכאן הי' צריך להתחיל דבר חדש היינו מ"ש הרא"ש גבין הקדיש מזיק אפי' לר"ע הקדש' הקדש ומשום מה דתני ר"ת קמי דר"א. ומ"ש בהגה' מכרו להקדישו מוקדש צ"ל מכרו אינה מכור הקדש מוקדש תה לשון הברייתא והיינו כדאוקמי' בגמ' במזיק כתרווייה' דגם לר"ע וכדסיים הא"ז ולא קדוש לגמרי לפדיון בשו'. זה הוא סוף דברי הא"ז והכל איירי במזיק, וזה שחסר מדברי הג"ה לפרש דאיירי במזיק וכדאוקימת' דברייתא וכמ"ש הרא"ש אח"כ. וזהו פי' דברי הגה"א במלאות דברי הנ"ל בל"ס:

ובענין מ"ש מעכ"ת בדבר העגלים הנשחטי' שאין בודקי' אותם בבית המטבחיים רק בבית הקצבי' שמוליכי' אותן על עגלות לשם והש"וב מומחה תמה עד"ז דיש לחוש דע"י נענועי' ינתקו' הסרכות כי הקצבי' זורקי' אותן בגסות כוחן. ונפשו בשאלתו אם יש לחוש לזה. והנה דברי השו"ב כנים ודאי יש לחוש לזה הרבה הלא כתוב בפרי תבואה ורא"פ מהגאון מהר"ז דיש לבדוק הבהמה בשוכב' ע"ג קרקע ולא לתלות' ע"ג שראגין ולבדקה אחר התלייי' כי ע"י ההגבה' ותלייי' מנענועי' גוף הבהמה ויש לחוש לנתוק הסרכ' ומדבוק' נעשה תלוי' או נאבד' לגמרי ע"י ניתק כידוע סרכ' כחוט דק וכיו"ב נאבדי' לגמרי ע"י הנענועי'. וידוע מ"ש התבו"ש כי אין אנו בקיאי' מהו הנענוע במקום מועו"מ להכשיר חלילה כמ"ש בדברי ראשונים כי אין אנו ידעינן עד כמה יגיעו הנענועי' אם נענוע קלה או חזקה וכש"כ הוא אם ע"י תליית הבהמה חשש הגאון לנתק הסרכות כש"כ וק"ו אם זורקי' אותם על העגלות ומוליכי' אותן למקולי' עלי דרך כמה נענועי' עברו עליהם. ע"כ יתאמץ בכל כחו לבטל מנהג זה כי חשש' רבה כנ"ל ורק יבדק' במקומן בלא נענוע ממקום למקום כהנ"ל ותמהני הלא השו"ב יודע היאך נהג' במקום שהי' שם בל"ס במדינת אומרן או גאליציען כן ינהג גם עתה במקומ'. ועיין בדרכי תשובה סי' ל"ט ס"ק כ"א שהביא דברי הפר"ת והרא"פ הנ"ל. ידידוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן י

בעהי"ת אול"י ב' פ' משפטים תרע"ג לפ"ק מאד יצ"ו שוכ"ט על ראש ידי"נ ה"ה כבוד הרב הגאון המובהק מו"ה אליעזר צוקקער שליט"א רב"ד ק"ק בערעגסאז סאז יצ"ו אחדש"ה הנני ע"ד אשר ענותנות' הציע לפני קונטרוס' הגדול בענין הטו"מ ע"ד קבלת הרבנות בק"ק ספרדי' בא' אשר מפני חולש' כחי לא הי' בידי להעריך ולהאריך ואינ' בדין להניף המקצר על המאריך וכבוד הדר"ג האריך והעמיק בנפלאות ודברי אמת באין השב לענ"ד ולא באתי אך ורק באיזה ראשי פרקים משנלע"ד להעיר בצדק. מ"ש בענין משפטי תנאי' ואונס. והא כתבו התוס' בכתובו' ד' צ"ז דבדבר דרגילות כגון למכור קרקעות בסליק למקום אח' כגון הא דמ' קדושין דף כ' דזבין נכסים אדעתי' דלסליק לא"י ל"צ למשפטי תנאי' דכך הוא הדרך מה לו לקרקע בנוסע ומעתיק דירתו למ"א וכך פסקינן בח"מ סי' ר"ז סעיף ג'. וא"כ הכא בנ"ז הוה דרך יותר רגילות בקבלת הרב שבא יבא עד חצי שנה או יתר מזה לשנה אבל מי שמע כזאת לאח' ביאתו זמן רב, וא"כ התנאי בג' שנים שאמרו בפראטאקאל (הינצוגעפינט) אינ' אלא דרך מחילה שמוחלי' ב' שנים או יותר מזה. וכי יעלה על דעתינו לקבל רב ולהתקשר במניעות רב אח' אפי' לא יבא לגבול הקהילה וכי קבלת הרב להיות הקהילה סוגרת ומסוגרת, ועיין בהר"ן במ' קדושין שם ועיין בחדושי הרשב"א בשם הח"מ במה שביאר בטעמי' דהאי דזבין נכסי' ע"ד למיסק לא"י דל"צ כפיל' דאפי' עלה קרוב לאסמכתא דאל"כ כל אסמכת' בדלא כפלי' קני'. ויש ללמוד מדבר' הלכתא רבת' דכל תנאי שמובן מעצמו שכן ראוי' להיות לא שיי' דיני תנאי' דוקא בתנאי' שיש בו איז' חדוש כמו תנאי ב"ג וב"ר דמנא ס"ד דאם לא יעברו שלא ירשו בארץ גלעד אפי' עפ"י גורל וברצון כל ישראל או מנ"ל דאם יעברו דינתן להם ארץ גלעד להם לבדם אבל בתנאי שצד א' ראוי' להיות כמ"ש מה זה למשפטי תנאי' למשל האסמכת' שבפ' א"ר אם לא תתן לי עד ג' שנים השדה שלי וכי צריך להתנות אם תתן לי השדה נשאר לך כדקודם. זה אינ' בכלל משפטי תנאי' דזה אין שום ה"א וכך ראוי' להיות. (עיין לעיל אהע"ז סי' ע"ו). וכן בנ"ז וכי שייך כפילות תנאי דאם יבא יהי' רב ואם לא יבא לא יהי' קבלה פשיטא דכל צדדי' כן הוא דהא כל רב שנתקבל צריך להיות במקומו להוראה ותופס ישיבה ולדרשה וכיו"ב. ע"כ פשיטא ופשיטא דג' שנים אינ' רק דרך הנחה ומחילה כלומר שאי"צ לבא עד ג' שנים וממילא אין קבלתו קבלה. ובכ"ז עוד יותר החיוב וכמו שאר פועלי' שכירי' וכי צריכי' להתנות עמהם אם יעשו מלאכה יתן להם שכרם ואם לאו לא יתן. או בדיני' שומרי' מתנה ש"ש להיות כשואל תנן במ' בב"מ

פ' השואל שהוא דבר חדש. אבל הש"ש אי"צ לתנאי שישמור כראוי' וכהלכתו עליה ולענ"ד אין דן צריך בושש:

ומ"ש לענין אסמכת' וכבוד הדר"ג לא פירוש על איז' דבר קאי וכדומ' לי שכוונתו על קבלת הרב מוה' נ' ז"ל, לענ"ד דלא גרע מאמר ליתן מנה לעני דקיימ"ל בסי' רנ"ח דבצדקה לא שייך אסמכתא וגם כי הוה לדבר מצוה דכיון דודאי הקהילה צריכי' להרב והי' ראוי' לאות' איצטלא. ובאין בא הרב מוה' ב' נ"י ודאי מצוה רבה לקבלת הרב כמ"ש באו"ח סי' נ"ג א"כ לכ"ע ליכא משום אסמכת' עיין בנקה"כ סי' רנ"ח ובמג"א סי' תקס"ב דבזה ליכא מאן דפליג דליכא משום אסמכתא. וכש"כ לענין ירושה ואפי' למ"ד דאין תורת ירושה ברבנות מ"מ ודאי מצוה קעביד כמ"ש בת' חת"ס בעצמ' שם בסי' י"ב בסופו כידוע:

ומ"ש לענין טענת אונס, והנה כבוד הדר"ג הרבה להשיב על טענותם ברב בקיאותו כדרכו בקודש. וכ"נ דבזה ליכא משום טענת אונס ומאי שנא מהא דאמרו בתוס' מ' קדושין ד' י"ז דבמלמד ליכא טענת אונס דרק בעבד עברי משום דגופ' קנוי' אמרינן חלה ג' שנים אי"צ להשלים ובהריטב"א מפורש באר היטב דוק' בע"ע דגופ' קנוי' אמרינן נסתחפ' שדהו משא"כ בשכירי' וקבלנות ומלמדים אפי' אונס מה שהוא אין להם רק מה שהרוויח' וכן פסקינן בח"מ סי' של"ג וברמ"א שם מביא דעה אח' דאם כבר שלם לו שכרו אי"מ ממנו. אבל בש"ך וקצוה"ח האריכ' להוכיח כדעת סבר' א' וכמ"ש הריטב"א וסיים בש"ך דבזה"ז דליכא ע"ע לא שייך שום טענת אונס ועיי"ש מ"ש בפר' הריטב"א. וברב שהושכר רק למלאכ' מיוחדת פשיטא דליכא משום ע"ע דאין כאן גוף קנוי' ולא נאמר בו נסתחפ' שדהו וז"פ. וזה טעם מספיק ג"כ שלא הי' צריכי' לתבעו כמובן:

ובענין תורת ירושה אין להאריך הלא ידועים דברי הרמ"א בסי' רמ"ה וסי' קנ"ג דבזה הולכי' אחר המנהג וידוע כי במדינת אונגארן מעולם לא נהגו תורת ירושה בזה דאם לא תאמר כן לא הנחת רב במקום קהילה הלא כן נעשה בק"י פעכט בק"ק טאקאי בק"ק נייטרא הי' נכד הגאון מהר"יב זצ"ל ובטאפלאשאן נשאר ממו"ר הגה"ק מהר"וו תרצית זצ"ל בנו וחתנו שהי' מרי דכולי גמר' בקיאי' בש"ס ופוסקי' ולא בקש מבני הקהילה אך ורק א' מבני' או חתני' יהי' לו איז' התמנות דומ"צ וכמעט רוב הקהילות ישנם באופן זה, והרב הגאבד"ק האדהאז נ"י אמר לי אם באו לדון עפי"ד הרמב"ם ה' כלי מקדש וה"מ דכל הקודם לירושה קודם למלאות מקומ' הוא יורש הרבנות דק"ק גראסווארדיין כי זקנו הגז"ל הי' רב ראשון דק"ק הנ"ל. ורק באיז' קהילות עושי' כן כמ"ש שהוא דרך סלסול בעלמ' ורק מאיז' שנים אשר באו בדו"ד וכבר אמרתי דודאי ראוי' וראוי' לעשות כן בפרט

בגדולי' תורה ולא תהי' כהנת כפונדקי' ולא ימנעו מלעשות זכות ועטרי לרבותיה' אבל הכי אפשר לכיף בדו"ד נגד המנהג:

ע"ד שנעשה נגד השטאטווטען, כבר דברתי פא"פ הדר"ג כי בת' פרשת מרדכי סי' ו' האריך בזה בנפלאות ומסקנתו דנגד ההסכמות והתקנות אין דבר נעשה ואפי' ברוב נגד המועט אין כופין המועט לעשות כרצון הרוב ורק בהסכמות כול' מהני לבטל התקנה אם אינ' למגדר מילתא, ואפשר דבנ"ז הוה למגדר מילתא דחששו שמא בזמן מן הזמנים יבאו אקרו"ט דל"מ ויעש' בקבלת הרב שלכ"ד כמובן. והא אנחנו רואי' מה נעשה עי"כ הקהיל' בלא רועה ומתאמצי' להיות סוגרת ומסוגרת אפי' נגד מי שראוי' לירושה. ודברי מנחת ש"י בענין זה ידועי' דכגון זה אין קפידי' בפרט אם הוא גדול בתורה ומעשים טובים:

והנה בנ"ז כתב לי הגאב"ד ק"ק סערענטש נ"י כי לדעתו גם לפי"ד הבד"צ הרב הגאון מוה' ד' נ"י מוחזק בשלו ובקש ממני להשמיע דעתי ולהסכים. ויען כי שמעתי כי נסעו לפעסט ע"כ אמרתי להמתין אולי יותר טוב כי יחזיק' בידו עלי דרך זה וד"ל, והנני לסיים בכל חתמי ברכות ויזכה להרים קרן אור תוה"ק בקרב הימים ויתקיים ויתקבל תפילת ע"י במ"ש ואשיב' שופטיך כבראשונה בבי"א כא"נ הטהורה ונפש ידידוש"ת:

ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ

סימן יא

בעהי"ת יום ב' לסדר פנחס תער"ב לפ"ק מאד יצ"ו לחכם א'

הנני במודע כי יקים כת"ה בא לידי ומלפני' ראיתי הצורך להצדיק נפשי פני מר חמיו הגאב"ד נ"י ע"ד אשר לא השבתי על מכתבו הקדום. יאמין לי ידידי כי רבות שבעה לה נפשי ממכתב כנ"ל והתשוב' אשר כתבתי לישוב אפשע (הנד' בחיבורי חאו"ח סי' י"א) כמו ג' פעמים הפצירו בעדי כאשר ידוע כי על דבר כיו"ב חושבין דזה כדן שלב"פ ומתרעמי' ומשיבי' במכתבי חדודי' ע"כ צריך מתינות ואמרתי כמ"כ להמתין פן ואולי ישתקע הדבר ואין לפרט ולהעלות על המכתב מכל הנ"ל. ע"כ במטו מניה ברחמי' נפישי שלא מפני איזה דבר שאיני חושש לכבודו אלא כהנ"ל:

ועתה באתי ע"ד מ"ש מעכ"ת ע"ד ת' דברי חיים דס"ל דבישוב בגליל לא שייכי' דברי הש"ך לפי סברת'. גם אני הייתי מרגיש בד"ז בעת כתבי כל הנ"ל ע"כ דקדקתי בלשוני בישוב אפשע ששייך לכל ענינים לדגל הגאב"ד ק"ק סוגעט. כי בת' דברי חיים אינו מחלק בין ישוב בגליל לאותו מקום אך אם הישוב בגליל ברצונם להפריד בכולי או במקצתו לענין איזה דברים אבל אם נשאר כמו מקודם כי הרב רבן מקדם וגם מקדמת דנא הי' להם מור' היראה ברשות הרב אב"ד וכן גם עתה נשארו כמו כן לכל ענינים ואין

כאן מחלוקת רק מי שיהי' מורה הוראה פשיטא דגם בזה דעת הגאב"ד במקומ' עומד' ושאין רשאי להיות מור' שלא ברצונו כמו במקומ' ומ"ש יום מיומים:
וראיתי מ"ש ע"ד חיבורי (יו"ד סי' ל"ה) בספק דרוסה לעשות תקנות הרדב"ז דנכבשינה' ולניידו וכמ"ש בת' מרן חת"ס סי' כ"ז. ותמה מעכ"ת במ"ש בפ"ת ע"ד מרן חת"ס דשם דחשש דדריס עד חצי' מה מהני לאסור שתיים האחרונים. והנה בנד"ז דחסרו ומתו כמעט עד חציי' דיש לתלות דהכל ממעשה הדורס לא שייך חששא זו ולמה נחוש עוד יותר, ובלא"ה אם נתפוס להיתר' דככבשנה' ולניידו אין מקום להחמי' בשניי' האחרונים כמ"ש הב"ח בסי' ק"י ובש"ך ס"ק ל"ז שם נראה דלא שייך חומרא זו אלא אם חזרו לקביעתן. עיי"ש בפרמ"ג וגם בפר"ח מתמ' על איסור' של האחרונים ועוד לענין חומר' בעלמ' וודאי די"ל להתיר בס"ס דילמא לא דרס יותר רק מה שחסרו ומתו ואת"ל דילמא דרס יותר דילמא לא דרס רק חדא א"כ הוה ס"ס שאינ' מתהפך. ידועים דברי הש"ך דבכהאי גוונא דצריך עכ"ח להתחיל מהיכן מתחיל הריעותא אי"צ להתהפך דהיאך נתחיל דילמא לא דרס רק חדא הא אכתי לא ידעינן אם דרס כלל ביותר. ובלא"ה י"ל דדברי הטור בסי' נ"ז איירי בוודאי דרוסה. ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן יב

בעה"י י' ג' פ' בשלח תרע"ג לפ"ק מאד יצ"ו לכבוד הרב הגדול חריף עצום ובקי נפלא וכו' מו"ה מרדכי בריסק נ"י דומ"ץ ק"ק מארגערעטען יצ"ו ראיתי במכתב כת"ה אשר נשאל מעמדי בעובדא ד"מ אם כי קשה להשיב שמוע' טו"מ עכ"ז מבל"ס אשר כבר כשמעו דבריהם לפני חמי' הגאב"ד נ"י ולפני כת"ה ומסתם לן סתים. בעובדא בני יישוב שלא הי' להם מקוה טהרה לבנ"י ובא שו"ב ביניהם ובנה מקוה משלו וגבה התשלומין כנהוג ורק בזאת אשר העלה שער היוקר גם לבנות עניות אשר עי"כ עברו זמן טבילתן וגם בתוך הזמן באו קלקולים בתוך מקוה הנ"ל וקמו אנשי היישוב ובנו מקוה חדשה משלהם ועתה טוען כי ישלמו לו ההוצא' אשר הוציא או יתנו לו מקוה החדשה ויקבל התשלומין כקדמת דנא ואנשי יישוב אומרים כי א"א להם לוותר על הנ"ל. כי ההוצאות מרובים על בנין המקוה. וע"ד כי מטעמי' חמורים אין ברצון כת"ה לגלות דעתו ע"כ בקשתי לומר דעתי, הנה מתחילה הייתי משתאה מנ"ל לטעון טענת היזיקא ודאי מעיקרא הי' יכול לטעון ולמחות שלא לעשות המקוה חדשה ולבטל מקוה שלו ממ"ד בר' גיטין דף נ"ט מערבין בבית ישן מפני דרכי שלום ובגמ' הטעם מפני חשדא וכן קיימ"ל באו"ח סי' שס"ו ועד"ז יליף במהרי"ק שורש קי"ג על עובדא דר"נ סבא לפניו בקובלנ' שהי' לו חזקה להיות ביהכנ"ס של צבור בביתו ועתה רוצה לבטלו והשיב כי המשפט לטענת

ר"נ מהגמ' הנ"ל וכן קיימ"ל באו"ח סי' קנ"ג סעיף י"ב ובח"מ סי' קמ"ט בסופ' ברמ"א, זה הי' מקים לטענת השו"ב אבל בדיעבד לומר לשלם לו היזיק' מנ"ל. אלא שראיתי בפ"ת סי' קמ"ט הנ"ל שהביא דברי ת' ש"י בעובדא דיליה ג"כ בענין ביהכנ"ס שראובן השתדל אצל השררה להיות ביהכנ"ס בביתו וכן נתרצה בזה ואח"ז השתדלו גם הם אצל השררה בס"ך כסף והי' טו"מ ביניהם והשיב עד"ז כיון דלא הי' רשאים לבטל ביהכנ"ס של ראובן מטעמי' דמהרי"ק הנ"ל ע"כ הם מחוייבי' לשלם למען אשר הזיק' בגרמי לראובן והביא שם דברי הלבוש שחילק בסברא דדוקא לבית יחיד אסיר לשנות אבל ביהכנ"ס של רבים פשיט' לי' דמותר דל"ש משום דרכי שלום אבל הש"י חולק עליו בזה דמדברי מהרי"ק משמע דאין חלוק אך ורק אם לא יבטלו ביהכנ"ס הראשון רק מי שירצה יכול ליכנס לביהכנ"ס הנ"ל אז יכולים להעמיד להם ביהכנ"ס לעצמן ג"כ וכמ"ש ג"כ במג"א. ומעתה בנדון דידן ג"כ אם ברצונם לבטל המקוה של השו"ב לגמרי הי' מקום לתשלומין וכדברי הש"י אבל אם הם העמידו להם המקו' לעצמן וגם מעתה והלאה מי שברצונה לטבול במקוה של השו"ב אין מוחין בידו אין כאן מקום לטענת השו"ב על תשלומי היזק ע"י הגרמי הנ"ל אלא שבלא"ה אין אני רואה חובה לצבור לשלם הזיקו דהא כתב המג"א בסי' שס"ו דבערוב גופ' דאינם רשאים לשנותם דוקא אם מניחים שם העירוב בחנם אבל בשכר יכולים לשנות לבית אחרת ג"כ בתשלומין וא"כ מאחר כי המקוה של השו"ב הי' ע"י תשלומין ביוקר ק"ו דרשאים לשנות בשלהם. ועוד איתא שם במג"א דאם כי אין לשנות אפי' בטענה קצת כמ"ש במהרי"ק אבל בטענה רבה יכולים לשנותם. והנה בנד"ז יש טענה רבה שע"י יוקר התשלומין עברו זמן טביל' וידוע בגמ' עירובין פ' הדר כמה עון לבטל מצות עונה ופו"ר ועיין בתוס' מ' מגילה דף ג' ועיין בת' בית שלמה סי' כ"ה בענין זה שם בסוף התשובה. ועוד ראיתי בת' כנסת יחזקאל סי' ט' ג"כ בענין ביהכנ"ס לבטל ביהכנ"ס הישינות ולקבץ בתוך ביהכנ"ס הגדול ופלפל שם ג"כ בדברי מהרי"ק ומסקנתו דעדיף בפוך שלו ויען כי ביהכנ"ס הישנים הי' שכורים מיד בית גוים והא אנו רואים דכמה מצות הקפיד' תורה שיהי' משלו כגון ד' מינים וכיו"ב והה"ד ביהכנ"ס עכ"פ עדיף ורק משום לבטל תפילת ביהכנ"ס משום דברי ת' הריב"ש שהביא המג"א סי' קנ"ג הניח לתקן לקיים את שניהם וידוע כי טעם הריב"ש לא שייך במקוה, ע"כ אין בידי לחייב הקהל תשלומי הוצאות של השו"ב על המקוה אשר בנה:

והנה עד כאן דברנו מענין טעם שנוי המקום אלא שיש עוד לדון משום יורד לאומנתו של חבירו כיון דהי' לו לספוק פרנסתי ועי"כ יחוסר פרנסה הנ"ל והוה לכה"פ כמו מעירופי' שהובא בחו"מ סי' קנ"ו והוא מגמ' דמ' ב"ב דף כ"א וידוע דאיבעי' שם אי בר מבוא אבר

מבוא אחרינ' יכול למחות ונשאר בתיקו ופסקו לקול' בפוסקים ראשונים ואחרונים. אלא שבת' מרן חת"ס סי' ס"א וסי' ע"ט בחו"מ הביא דברי אביאסף ומרדכי דהיכא דפסק' חיות' לגמרי דהיינו במבוא שיש בו ג' רוחית וא' סתום יבא א' ועשה לו חנות בהקדם מקום לחנות הישן דאז ברי היזיק' לכ"ע יכול למחות דודאי מי פתי יסור הנה לטרוח וילך למרחוק לקנות אם יבא בידו בפסיעות מועטים עיי"ש שהביא דברי ת' רמ"א בענין טענות של מהרמ"פ בענין דפוס ספרי הרמב"ם דמוכח דענין שהביא המרדכי לאו דווקא במבא סתים כי גם אם האומנות או המסחר כך הוא שרק א' יעמוד על המתכונת ובבא עוד שני שוב א"א לקיים הראשון ג"כ דינ' הכי עיי"ש, וא"כ בנד"ז ג"כ הכין הוה דאם הקהל יעמידו להם מקוה מי הוא אשר בא יבא לטבול במקוה הישינה א"כ הי' מקום לטענת השו"ב, אלא דכ"ז בדבר הרשות אבל בדבר מצוה הא מסקנת הגמ' דמקרי דדרדקי לכ"ע אין מוחין וכן קיימ"ל בחו"מ סי' כ"ו וביו"ד סי' רמ"ה ובת' מרן חת"ס נראה דכן הלכה בכל דבר מצוה עיי"ש בסי' ע"ט והא אית' בח"מ סי' קס"ג דכופין בני העיר זא"ז לעשות מקוה, ועיין בת' חת"ס או"ח סי' קצ"ג ובשבילי דוד סי' ק"ן וקנ"ג נראה דעתו דבזה"ז קידם מלפאר ביהכנ"ס וכן שמעתי מפי צדיק הג' מהר"ש אבדק"ק דאראג זצ"ל דלענין תפיל' כל בי עשרה שכינת' שריא וגם ודאי מצוה רבה לפאר מקדש מעט אבל מ"מ בלא מקוה א"א וכיון שכופין זא"ז ושם בחו"מ דאפי' מי שאי"צ למקוה צריך לסייע וא"כ אפשר בכלל זה ג"כ מי שיש לו מקוה לעצמ' מ"מ הצבור אינ' רוצים להיות תלוי בדעת אחרים דילמא יסגור דלתיים ובריח או כנדון דידן העצום השער עד בלי יכולים שאת א"כ כיון דאיתא עכ"פ מצוה לית ביה משום קפוח פרנסה בפרט בשו"ב לא ע"ד כן נחית בענין פרנסתו רק שהי' צורך לשעתו. ועוד הא כתב בת' הב"ח סי' ס' בענין חזקת הארענדא היה בכלל השגת הגבול מי שהחזיק בו אסור להעביר' ע"י העלות השער לשררה מ"מ אם הצבור רוצים לשכור הארענדא פשיט' ליה דלצורך רבים עדיף לפרנסת עניים וכיו"ב וגם כי הוה ע"י טובי העיר דיכולין לתקן אפי' ברווח' להאי ופסיד' להאי היכ' דהוה לצורך הצבור. ועיין בת' דברי חיים ח"ב חו"מ סי, כ"ד שהביא בקצרה ועיי"ש גם בסי' כ"ח כיו"ב: והנה עכ"ז שאינ' רואה לטענת השו"ב מ"מ עכ"פ הלא טוב עשה בעמו. ע"כ לענ"ד הא בני היישוב ודאי יתקנו תקנות ויקבעו שער התשלומין ולחלק בין עשירים לעניים יאה ונאה שלא למנוע ע"י היוקר מטביל' בזמנה ופשיט' דיתנו ליד איש א' או בשכירות או בתשלומי עבודת' והם יגבו התשלומין ועכ"פ יהי' איזה הכנסה לאיש א' ממקוה הנ"ל יהי' המוקדם השו"ב דלא גרע מבר מצרא אך ורק ישמע לקול מורים ולקול אקרו"ט ולא יבא לידי קלקול' ח"ו בענין טבילת בנ"י העניים כאשר עשה

ע"ע חלילה. ואם לא יעשה כן אז כבוד חמי' הגאבדק"ק נ"י בצרוף כת"ה יעשו כהלכה וכדת להעמיד הכל על נכון כנלענ"ד. או"נ דוש"ת:
ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן יג

בהי"ת י' ג' י' ניסן עת"ר לפ"ק פה מאד יצ"ו את חג המצות, יחוג בדיצות, כבוד הרב המאוה"ג חויב מה"ו יודא צבי בלוהם נ"י אב"ד ק"ק האנשאוויטץ יצ"ו
ע"ד אשר הרבני ע"ד איש א' עני שיש לו מסחר נסרים. ועתה ברצון עשיר א' להעמיר מסחר כזה ועי"כ יפסקו הקונים לגמרי מהסוחר המוחזק והוה לי' כפסקי' חיותי'. והנה בש"ע סי' קנ"ו פסקו דלא כריה בב"ב דף כ"א אלא כר"ה בבי' דר"א דלא מצי מעכב אבל בפ' רמ"א סי' י' פסק לעיקר כשיטת המרדכי בשם אביאסף שחדש דבמבוי סתום מרוח שלישית ולו חנות בסוף או באמצע מבוי מעכב על בי מבוי אחרינא לפתוח חנות בראש המבוי באופן כי הקונים בבואם לקנות יפגיע בחנות חדש תחילה בזה היה פסיק חיותי' לגמרי בזה קיימ"ל שפיר כר"ה וגם ר"ה בר"י דר"א י"ל דמוד' לקצת מפרשי'. ומובן מתוך ת' רמ"א הנ"ל דלאו דוקא באופן המרדכי כמו שאמר במבוי סתום דכל דברי היזק' לכ"ע מעכב עליו דהא הרמ"א שם דן על דברי הגאון מהרמ"פ שהחזיק במ"ש חלקי הרמב"ם בדפוס עם השותף ולאח"ז השותף עשור רוצה לעשות המסחר לבדו מדפוס אח' ומכריז ומודיע שמיזיל גבי' ועי"כ יופסק לגמרי הקונים מדפוס הגאון זה דינו של המרדכי בשם אביאסף. וכן בת' מרן חת"ס ח"מ סי' ס"א ע"ט וסי' קי"ח דעתו כדעת המרדכי לעיקר וג"כ נראה דלאו דוקא במבוי נאמר' דינ' של המרדכי, וא"כ בנדון זה מאשר ידוע פני כת"ה שאם הסוחר חדש יעמיד מסחרו ישאר הסוחר המוחזק ערום מבלי כל למה לא יעכב עליו ועוד דמחר כראה כאומנתו בכך בקביעו' ואינ' דומה לחנות דעלמא שמוכרים במידי דאכילה ושתיי' שנאכל וכלה וצריכי' לכך כל יום ויום משא"כ מסחר זה וכמ"ש בתוס' מ' גיטין ד' ס' ע"ב ד"ה מצודת חיות וכו' והביא' מרן חת"ס סי' ע"ט הנ"ל ואם כי בחות יאיר סי' מ"ב ס"ל דאומנתי בכך לבד לא מהני. אלא כוונת התוס' למ"ש בב"ב ד' כ"א שאני דגים דיהבי סהריי' ורבה בזה הפירושים. והנה לפימ"ש בר"י מג"ש בפירוש' היינו נמי יהבי' סחיר' כלומר שעי"כ פסקי' חיותי'. וה"נ כן הוא ואפשר דמסחר הנסרים תלי' באומנת ממש ג"כ דפעמי' מנסרים ומחלקים ברהיטנ' להיות ראוי' לקורת הבית ולעשות מהם כלים כידוע כנלע"ד. ולפי ראות הדר"כ טוב לפשר ביניהם שיהי' לעני זה איזה שותפות בגווי' ולפי חלקו וטורח' יחולק לו הריוח למען פרנסת חיותי'. ומפני הטרדות לקצר אני צריך:

ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן יד

ב"ה אול"י ג' פ' וארא תרע"ג לפ"ק מאד יצ"ו שוכ"ט לכבוד הרבני החרוץ וכו' מו"ה יעקב צבי הכהן נ"י בק"ק סאבאסלוי יצ"ו

יח"מ בא לידי ע"ד העובדא כי שדכן א' מלאדאני הציע ג' שדוכי' פני בחיר א' במ"כ ובתוך כך כתב איש א' מסיגעט לדבר ג"כ מנכבדית א' משידוכי' הנ"ל ועי"כ בא אב של הבת לראות בחור הנ"ל כדרך העולם אבל אח"כ נשתקע הדבר והבחור ואבותיו ג"כ נתייאשו משדוך זה ואח' ג' חדשים נתחדש הדבר ע"י השדכן מלאדאני ובא ע"י לידי גמר בכי טוב ועתה טוען האיש מסיגעט שגם לו יאתה חלק משדכנות הנ"ל כי בלעדו לא הכירו זה את זה והגומר טוען לולי טרחת שטרח והשתדלות לא הי' בא לידי גמר. ושאלתו אם יש ממש בטענת האיש מסיגעט וגם לרבות שאלתו יען כי במקום הכלה מקום יוקר השדכנות ובמקום החתן מקום הזול באיז' מנהג ינהגו. ועוד נוסף במקום החתן אי"נ שכר שדכנות עד אחר הנשואי' ובמחוז מאראמארש אחר כתיב' התנאים היאך לנהוג בזה:

והנה כ"ת הביא דברי הנוב"י מהדו"ת ח"מ סי' ל"ו אשר סובבי' ע"ד ת' הרא"ש כלל ק"ה שהביא הרמ"א סי' קפ"ה בענין סרסור ומסקנתו היאך דליכא רמאות אין להמתחיל כלום רק תערומות ובעט"צ כתב שעפ"י תקנת ד' ארצות יחלוק' המתחיל עם הגומר ועד"ז דעת כ"ת בטעמי' דעכ"פ בא המתחיל בשכרו כי הוא הממציא עכ"פ ולפי"ז אם הגומר ג"כ המציא וכיון להשידך הנ"ל שוב אין להמתחיל כלום לכל הדעות וכ"כ בת' שב יעקב והנה גם בערך ש"י על הח"מ סי' קפ"ה דעתו כן והביא ג"כ דברי ש"י להלכה ולמעשה והביא ראיו' ממלאכת שבת בזה יכול זה אינ' יכול הוה לי' כמסייע שאין בו ממש וכן הלכה לענין זוז"ג כידוע. והנה ראיות הנ"ל יש קצת תמי' וכי נלמוד דיני ממונות ושכירות מדיני שבת שהם גזה"כ כדילפינן מקרא בעשותו אח' העושה את כולו עיי' מ' שבת ד' ג' וד' צ"ב ואם כי במ' שבת ד' צ"ג בזה יכול וזה אינ' יכול דהיכול חייב וזה שא"י הוי כסייע שאין בו ממש ולזה ל"א קרא מ"מ בנדון זה בהמתחיל וגו' הוה כמו זה עוקר וזה מניח כמובן ולזה דריש לי' מקרא בד' ג' וד' צ"ג עיי"ש, וכן לענין אסור' דזוז"ג כבר כתב הרא"ש במ' חולין גבי סכי' של ע"ז דמן הדין לא נאסר בהמ' מסוכנת אעפ"י ששחטו והציל בהמתו דעבר על איסור לא ידבק בידך וגו' אבל מ"מ הבשר מותר דלא עדיף מחליפי אסוה"נ שאינ' תופסי' דמיהן דמותר אע"ג דבא על ידו והא דנאסר פת שאפו ע"י אסוה"נ היינו משום דנגמר דבר חדש ע"י משא"כ בשר בהמה הי' ג"כ מקודם ששחטו

עייש"ה והיינו טעמי' בזוז"ג דמותר שלא נגמר הדבר חדש ע"י אסוה"נ לבד משא"כ אם בא' כדי להחמיץ ובא' אינ' נגמר הדבר חדש ע"י שיש בו כדי להחמיץ וכ"ז שם, משא"כ לענין שכירות איזה פעולת שעשה מה שהתנה צריך לשלם אפי' בלא עשה כלום כמו דקיימ"ל בח"מ סי' רס"ד מי שהתנה עם חבירו לתן לו כו"כ להציל חמורו מטביע' המים וירד להציל החמור עלה מאיליו עכ"ז צריך לשלם לו מה שהתנה וכן מי שהציל חבירו מהתפיס' והוציא הוצאות עד"ז אם הניצל טוען שבלא"ה הי' השר מוציא' מן התפיס' כי ידו תקפה עלי' עכ"ז אם המציל השתדל צריך לשלם לו אם כי האמת כדברי הניצל כמ"ש ברמ"א והוא מגמ' מ' בב"ק ד' קט"ו. ועיין בת' הרי בשמים סי' קי"ג שדעתו כמ"כ לענין סרסור דמה שנעשה בלא טרחתו כיון דעכ"פ עשה איזה פעולה צריכי' לשלם לו כפי שהתנ' וסתם שדכן וסרסר ודאי הוי כהתנ' ובפרט בשדכנות כהתנה דמי דכבר נקבעו מכהני' בזה ועיין בת' חוט השני סי' ב' די"א דאפי' התנה עמו להיות משתדל בחינם דמ"מ בידו לחזור דיבא בשכרו והוא חולק עליה' אבל בסתמא פשיטא דכהתנה דמי לבא בתשלימי', כ"ז כתבתי לדחות הראיות מ"ש הערך ש"י אבל מ"מ מי ירים ראש לחלק על ת' שב יעקב שהוא רבש"י ומ"מ ראיתי בס' חכמת שלמה מהגאון מהרש"ק בח"מ נדפסו מחדש שהביא דברי הנוב"י הנ"ל וכתב עליו דבזה אינ' מסכי' שלא יהי' שום שכר להמתחיל ואפי' אם הגומר ג"כ המציא וכיון לשידוך הנ"ל עכ"ז מ"מ סיוע מסייע הוה כידוע בענין שדוכי, שצריך השתדלות ודבורים רבים עוד שיתקרב' הלבבות ואפשר שע"י שהוא ג"כ המתחיל בדבורו וטרחתו של שדכן אח' המתחיל נגמר ע"כ דעתי שעכ"פ יותן לו דבר מה לא המחצה ולא השליש אלא לפי ראות עיני ב"ד יותן לו דבר מה:

אלא בנ"ז יש עוד לעיין יען כי כבר נשתקע הדבר ופנים חדשים באו ע"י השדכן מלאדאני אח' ג' חדשים והנה כיו"ב מצינו ג"כ בת' הרי בשמים סי' פ"ד והביא בשם ספר יהושע בעובדא כזו שנשתקע הדבר וגם עשה קשר שדוכי' עם אחר' ואח"כ נתבטל קשר השני ונעשה שוב הגמר עם שדוך הראשון מ"מ פסק לשלם להמתחיל, ועפי"ז השיב ג"כ בעובדא דילי' שהיה ב' שדכנים ושדכן א' שידך בנו צעיר של הרב עם בת של רב א' ושוב בא שדכן אח' ושידך הבן ובת של הרבני' עם האחרת ואח"כ שוב בא גם השדכן א' לתבוע ג"כ דעכ"פ התחיל לקרב הלבבו' של המחותנים והשיב עפי"ז לבצוע ולפשר בין השדכנים וראיתי כי גם בזה חולק הערך ש"י מאשר כבר נתבטל הענין והופסק המעשה הוה כלא דבר של כלום והביא ראיות עד"ז מסי' רס"ח עיי"ש. והנה בנד"ז אשר כמה זמנים שנשתקע ונתייאש הוה ג"כ כהפסק ויש ב' לריעות' על צד שדכן מסיגעט

מ"מ נלע"ד כיון שע"י בא האב של הבת לראות ולדרוש פני הבחור החתן אפשר כי בזה עשה פעולה רבה. ויען כי ענין שדכנות אינ' מקור הגמ' ורק עפ"י התקנות א"א להמצה ההלכות כ"כ ע"כ לפי ראות עיני הב"ד במקום החתן שהוה הנתבע ועיקר או לפי אשר יבחרו זבל"א יותן לו דבר מה וכמ"ש לא המחצה ולא השליש ואפשר שם לא שישית החלק רק לפי ראות עיני הב"ד במקום החתן או אשר יבחרו ועפ"י פשר' שיתרצו שניהם. ומ"מ לענין מנהג הפערצענט כמ"ש בת' פמ"א כיון שעיקר השדכנות במר השדכן של ק"ק לאדאני גרירו דלהשדכן מסינעט אינ' רק מהיות טיב דרך פשרה כמ"ש כנלע"ד ידידוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן טו

בעהי"ת לחכם א'

הנני להשיב לענ"ד ע"ד השדכן אשר ידוע לו במומי של הכלה בעין אם מחויב להודיע להחתן ואם עי"כ יתבטלו השידוכים אם צריך להחזיר מה שקיבל בשעת התנאים. לענ"ד דין השדכן כדין הכלה ביש עליה' מומין או נדרים שהפסיד' גם תוספת כתובה ובחייבי לאוין לא הפסיד' תו"כ ופי' הר"ן בטעמי' לחלק דבמומין ונדרים חזקה שאין אדם מתפייס והיא שיודעת ממומין ונדרי' הי' לה להודיע לו וע"כ אדידה סמיך אבל בח"ל א"כ דהוה באיסור' חשבה בדעתה דילמא ערב לו מקחו אפי' באיסור' ובאיילונית אינ' יודעת משו"ה לא הפסיד'. ועיין בב"ש סי' ט"ל ס"ק ג' וס"ק ה' שהביא דברי הר"ן ומ"כ בדבריו והנה מעכ"ת לא פי' מהו המום זה ובסי' ט"ל מפורש דכל המומין הפוסלין בכהנים פוסלין בנשים והם מבוארים ברמב"ם פ"ז ופ"ח מה' ביאת מקדש ועוד הוסיפו מומין בנשים ועיין בסי' קי"ז וכיון דמומין אלו בסתמא עכ"פ עושים ספק קידושין פשיטא דצריך להודיע והשדכן שדינו כסרסור כמ"ש בחו"מ סי' קפ"ה כל שנוי מדעת משלח' בטל השליחות ודברי מל"מ פ"ב מה אישות לענין שליחות לקדש אשה והשליח קדש סי' חידושין ידועים דסברתו מי שעשה שליח לקדש לו אשה קדשה ספק קדושי' אינ' מקודשת כלל דדעתו הי' לקדש קדושי ודאי שלא יתפסו בה קדושי' של אחרים וה"נ י"ל דהעמיד שדכן לשדך ודאי קדושי' ועיין בחו"מ סי' רל"ב סעיף י"ח ברמ"א והוא מגמ' ב"מ דף מ"ג עיי"ש בפירש"י ז"ל ותוס' דמשמע בפשיטו' דצריך להודיע וכמ"ש מדברי הרמ"א הנ"ל ועיין בחות יאיר סי' ר"כ ובנוב"י מהדו"ת סי' נ' וסי' נ"ג וא"כ במומין שאינם פוסלים בכהנים וגם אינם בכלל שהוסיפו בנשים אי"צ להודיע דמסתמא מתפייס ומוחל וכן מומין שבגלוי דקיי"ל דראה ונתפייס. ולענין החזרת השכר שדכנות עיין בחו"מ סי' קפ"ה

די"א במדינתינו שאין גובין עד לאחר הנשואין דצריך להחזיר וכש"כ הכא דמעיקרא הי' מקחו מקח טעות דהי' לו להודיע ידידוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן טז

ב"ה אור ליום ה' פ' בא עת"ר לפ"ק מאד יצ"ו שוכ"ט על ראש ידי"נ ה"ה כבוד הרב הגאון המפורסם כקש"ת מו"ה יחזקאל פאנעט שליט"א אבדק"ק דעש יצ"ו

ענותנו' הרבני להיות נוגע אתי ומפני טרדות רבות לא באתי עד הלום להשיב דבר. ועתה באתי ע"ד ראובן אמר לשמעון כי באות' מקום ישנו יין במרתף לקנות עבור י"א או י"ב ההעקטא, ור' הלך לשם אם ימצא מינ' הצריך לו וגם לקח אתו לוי לראות במיני' של יין ואח"כ הלך שמעון מעצמו בלא ידיעת שניהם ולקח היין ע"י השתדלות עצמו וראובן תובע שכר הסרסורי' ושמעון טוען כי הוא הי' שותף במרתף ולא דבר אתו להיות נחית בתורת סרסור

וראובן השיב כי כבר הסתלק משותפות הנ"ל ועד"ז דמם כבוד הדר"ג כיון דלא פי' הסרסורי' בשכר אי"צ ליתן לו והביא דברי הנוב"י סי' ל"ו במ"ש ע"ד הרא"ש בתשוב' דאם הסרסור השתדל למכור הסחור' של מוכר ללוי ולא פעל ואח"כ מכר ללוי ע"י אחר שצריך לשלם לסרסור א' דנראה כמרוח דמתחיל' אמר שאינה מוכר לו מפני ששונאו וע"ז דעת הנוב"י דהעובד' הי' שמכר ע"י עצמ' דנראה להדי' דהוא ערמה משא"כ בלא"ה שמכר' ע"י סרסור. א' לכ"ע פטור דלא פעל סרסור א' מאומה. וא"כ בנדון שלא פעל הסרסור מאומה בהשוואת המקח אין לו עליו כלום ואי משום שכר טרחו כמ"ש בסי' רס"ד ברמ"א דאדם שעשה פעולת טובה לחבר' אין לומר דעשה בחנם ע"ז הביא דברי תשורת ש"י סי' קנ"ו ע"ש בדברי הר"ן פ' שני דייני דס"ל דגם בדר בחצרו צריך להעלות לו שכר אבל הרמ"א שפסק בסי' שס"ג דפטור ה"נ כן הוא ומיישב הסתיר' דשם דבר אתו בעצמו והי' לו לפרש ולהתנות השכר משו"ה מסתמא פטור משא"כ בסי' רס"ד מיירי שלב"פ. והנה באמת ע"ד הנוב"י נמצא דפליגי עליו בעלי תשובות דבת' שב יעקב הביא בפתחי תשובה ס"ק ג' גבי שדכן א' דאם המתחיל א' המציא שדוך הנ"ל ואפי' לא גמרה אלא שדכן אחר מ"מ מגיע לראשון שכר המצאה וא"כ ניהו דלא פעל מאומה בהשואת המקח עכ"פ מגיע לו שכר על ההמצא' שמצא יין לקנות שצריך למינו. וכן ראיתי בס' חכמת שלמה מהגאון מהרש"ק בש"ע החדשים שפליג בזה ע"ד הנוב"י בעובדא כמו בזו ולא הביא דברי ש"י והא דין שדכן וסרסור שוין כמ"ש ברמ"א

ולענין אי סתמא ג"כ חייב לשלם דנראה מדברי ת' תשורת ש"י שהביא הדר"ג דהוה ספיק' דדינא נראה מדברי ת' חוט השני סי' ב' להיפך דשם קאמר דמה שרגילין העולם

לומר דלשדכן אפי' אומר שבחינם משתדל מ"מ חייבים לשלם לו דאינ' כן דשדכן וסרסור שוין א"כ משמע דדווקא אם אומר בהדי' בחנם אבל בסתמא לכ"ע בא בשכרו, ובס' כסף קדשים מבהמ"ח דעת קדשים ראיתי שבא לדון על ענין זה להדי' ומסקנת' דבסתמא חייבי' לשלם לו אפי' שם בעובדא דיליה שהי' הסרסור אוהבו של מוכר ואדעתי' דחנם נחית עכ"ז אם רוצה לתבוע שכרו צריך לשלם לו והביא ג"כ דברי רמ"א סי' רס"ד דמסתמא אין עושין פעילה טובה בחנם. ומ"ש הרמ"א בסי' קפ"ה סעיף ו' דדווקא בשולח דורן לשליח הוה ש"ש התם איירי דאינם עושים שום פעולה רק שמירה משא"כ בעשה פעולה. וא"כ לפי"ז מתיישבים ג"כ דברי רמ"א מסי' שס"ג דשם באמר דר בחצרי שאינה עושה פעולה ורק בשוא"ת ע"כ פטור משא"כ בפעולה וא"כ אינ' מוכרח לחלוקו של ת' תשורת שי. ובלא"ה קשי' דברי בעל ת' תשורת שי לענין שכר טירחא ודאי אין חלוק בין הי' עמו יחדיו או שלא בפניו דהא כמה שהשיב שם בסי' רס"ד דנראה להדי' דהי' יחדיו שדברו זה עם זה ועכ"ז חייב לשלם שכר טירחא עכ"פ עיי"ש. וא"כ בנדון שראובן הלך למרתף ולכסות היין אין לך פעולה גדול' מזו וגם המציא מקח של יין במינו הצריך לו א"כ לדעת הש"י וחכמת שלמה מגיע לו חלק מה מן הסרסרות. ולענ"ד לפי שומת הב"ד לפי ראות עיני הדיינים שכר המצאת שכר הטירחא ואפשר כמו בשדכנות דנותנים לו חצי כמדומה לי וללוי שהלך אתו לא אדע מה חיוב יש על הקונה שלא דיבר כלום עם הקונה וגם לא המציא שום דבר מה לו אצל הקונה יותר י"ל דזה הדבר שייך לסרסור הראשון. ועיין בת' חוט השני סי' ג'. ועכ"פ טוב הדבר להביא לידי פשרה:
ידידוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן יז

ב"ה אול"י ג' ל"ז למב"י עת"ר לפ"ק מאד יצ"ו לכבוד הרב המאוה"ג מו"ה אברהם משה שטיין נ"י דומ"ץ ק"ק קלויזענבורג יצ"ו

הנני ע"ד בעובדא ברו"ש אשר ראוב הי' לו שלוס עם בעלי הרחיים על כמה מנ"צ קמח כי השער הולך אחורנית וירא לנפשו כי עוד יוסף כהנה וכהנה מכר השלוס לשמעון וכן הוה כי הוזיל מאוד. ועתה רוצה שמעין לחזור בו עי"כ בא מעכ"ת לדון כי אין בידו לחזור מפני ד' טעמים א) כי זה מנהג מדינה לקנות במסחר ע"י שלוס אפי' דשלבל"ע והוה כמו אסתומטא דס"ל לרוב אחרונים דמהני גם בדבר שלבל"ע והנה כן מסקנת החת"ס בתשובות הנדפסים אצל הרימג"ש לבעל המחבר ת' אמרי אש וכן דעת מהר"מ שיק בח' חו"מ אבל שם בתשובה ההוא מסיק מרן חת"ס היכ' דאיכ' אסמכת' לא קנה אפי' באסתומט' וא"כ בהני שלוס שעיקר המסחר לשלם הדיפערענצען דהיינו היוקרא וזולא

אפשר דשייך ביה דין אסמכת' עיין בחו"מ סי' ר"ז. וראיתי בת' נהרי אפרסמון ח"מ סי' ו' אשר דעתו שאין בזה משום אסמכת'. ועיין בזה במהר"משיק או"ח סי' רכ"ה דמשמע דלא ברירין ליה וכתב לעיין בסי' ר"ז ואם יש בו משום אסמכת' אז גם שטר התחייבות לא מהני במ"ש מעכ"ת בטעם ב' דהא מבואר בסי' רי"ז סעיף כ' דמחייב עצמ' בשטר לא מהני רק בלא גנאי אבל דרך תנאי הוה אסמכת' וה"נ עיקר הקנין והמסחר בתנאי אם יוקר אם יוזל מפסיד זה או זה. וכעת ראיתי בת' שואל ומשיב סי' ח"י דבאסתומט' קונה גם באסמכת' ולבד מזה הביא דברי מהרש"ל דבקאנטראקט מהני משום דינ' דמלכות' דינא וזה ברור לדעתו של הגאון ושכן נוהגין. ומ"ש מעכ"ת לחייבו משום דינא דגרמי לענ"ד כיון דלא ברי הזיקו לא שייך דינ' דגרמי וכמ"ש בסי' שפ"ו וגם לא נתכוין להזיק' כמ"ש ג"כ בתשובו' שו"מ שם דאל"כ בכל מקום שיכול א' לחזור בו נימא שישלם משום דינא דגרמי אלא אם ההיזק בא מיד וזה אינו בנדון זה. והנה יש לעיין בנדון זה בחלוקי דינים שהביא בת' פנים מאירות סי' ח' ח"ב דאם נתן מקצת דמים יש בו משום אבק ריבית ויכול לחזור בו וגם דעתו שאם יש שיעור אונאה דהיינו שתות ממחיר המקח שכל כך ירד השער אי"צ לשלם הדיפערענצען רק ליקח המקח כשער של עכשיו כן מסקנת ס' פנים מאירות שהובא גם כן בפ"ת סי' ר"ט עיי"ש. ועיין בת' נהרי אפרסמון סי' ו' הנ"ל:

מ"ש מעכ"ת במה דתנן במ' בכורות דף מ"ד בנולד לאחר ל' יום דנשתעבדו הנכסים ובגמ' כמה אוקומת' בפלוגתת' וק"ל דהאיך איירי דאי במטלטלי הא לא משתעבדו לבע"ח ואי במקרקעי הא אין פודין בקרקעות א"כ לימא ליה לכהן כמ"ד במ' כתובות דף צ"ב זביני מידי דלא חזי לך. והנה במה דקיי"ל מטלטלי דיתמי לא משתעבדו אפי' במלוה הכתוב' בתורה. עיין ברמב"ן מ' פסחים סוגי' דהרהינו וכן הרשב"א במ' קידושין דמה"ת אין חלוק בין מקרקעי ובין מטלטלי ובכולן גובין מן היורשין ורק בבע"ח משום דילמא צררי אתפסי' לא משעבדת. ועיין בתוס' קידושין דף י"ג דמלוה הכתוב' בתורה אוקמ' אדאוריית' וגם בלא"ה אין דמיונו עולה יפה דשם בידו לגבות משמעון דזבין בינוני או אפי' שאר קרקעות. עכ"פ יש מקום לגבות. אבל הכא לפ"ד דאינ' גובין ממטלטלין עכ"ח גובין מקרקעות ופשיטא דמוכרין הב"ד עפ"י שומא והכרזה ודמי הקונה הקרקע הוא דמי הפדיון. ועיין בהריטב"א מ' קידושין ד' כ"ו בפלוגת' דר"י וחכמים בהוא לפדות ובנו לפדות דמוקי לה בה' סלעים בני חורין וה' משועבדים ופליגי במלוה הכתובה בתורה אי ככתוב' בשטר דמי' או לא ופי' הריטב"א אם כי אין פודין בקרקעות מ"מ משועבדים הם למכרו בדמים ולפדות ע"י. ועיין במקנה מ' קידושין דהקשו בגוונא זו שם דהאיך

שייך אפותיקו בפדיון הבן דקרקע אינ' ראוי' ולכל אין פרעון אלא מזה עיי"ש. ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ

סימן חי

שוכ"ט לכבוד הרב הגדול מו"ה אליעזר גרינפעלד נ"י בק"ק קאלוב יצ"ו: עתה באתי על מ"ש ג' דברים במכתב ב' א') במה דקיימ"ל בח"מ סי' רל"א סעיף י"ד דצריך הכרע במשקלות א' ליתן לו גרומים אם שוקל עין בעין כמ"ש במתניתן מס' ב"ב בדף פ"ח אם דין זה נהוגין בנכרי כמו שאר עיות במשקלות וגם היאך לשער בזה"ז, והנה בשני דברים הנ"ל כבר נשאל עד"ז במהר"מ שיק ח"מ סי' ל' עיי"ש ושם בטעמי' שאינו נוהג בגוי משום דהך דנותנו גרומים ילפינן מצדק יהי' לך ודרשינן צדק יהי' משלך כמ"ד לענין מתנות עניים במס' חולין דף קל"ד ותיבות לך בא למעוט' נכרי וגם משום מי איכא מידי דהם אינם מוזהרים ע"ז דלגבייה' רק משום אזהרי' דגזל אתי' עלי' ובגרומים לא שייך גזל ולטעם א' יש להוסיף תבלין עכ"י מ"ש בתשובת מרן חת"ס יו"ד סי' ר"מ דהא דקיימ"ל ספק לקט לקט וכן בכ"מ דמתנות עניים דדרשינן ג"כ מקרא דעו"ר הצדיק' צדקיהו משלך ואיתא במרדכי דאפילו רובא לא מהני היינו טעמי' דכאן חשבה תורה העני כמוחזק וכמו להוציא מחברי צריך ראיי' כמ"ד הממחע"ה וע"כ לא מהני רובא דאין הולכין בממון אחר הרוב נגד חזקת מוחזק כידועה. וא"כ י"ל דהא בהסמ"ע מבואר הטעם של ההכרע' דא"א לצמצם ויבאו לידי קילקול המשקולות ומידות חו"ש וא"כ די' שנאמר דהלוקח הוא המוחזק כמו במתנות עניים ע"כ צריך להכריע שלא יבאו לידי ספק ויהי' כמו וודאי גזל וכ"ז בישראל אבל בגוי הא ידועה דברי הה"מ בהלכ' אסירי ביאה פ' ט"ו הל' כ"ו דבגוי לא שייך חזקת ממון ומהני רובא א"כ שפיר נימא דלא שייך בי' צדק משלך כהנ"ל ודו"ק ולענין שיעור ההכרע עיי"ש ע"ש בזה"ז הוא עפ"י הסכמה והמנהג מ"מ ירא שמים יוסף מעט עכ"פ:

ב')

מ"ש בדברי ב"י בסי' ר"א מהא דקיימ"ל מי צבע אין פוסלין את המקוה בשינוי מראה דבצביעי לית בי' מששא וק"ל דבב"י מביא דברי ת"כ דמי צבע פוסלין את המקוה ויליף לה מקרא. והנה כ"ת לא עיין בת"כ גופא והיא בפרשת שמיני וה"ה דברי ר"מ דמי כבשים ומי צבע פוסלין המקוה אבל ר"י פליג שם אר"מ וכמ"כ במתניתן דידן פ"ז ממס' מקואות והא ר"מ ור"י הלכה כר"י והב"י בשם הראב"ד לא הביא רק לקיים מדברי ר"מ דפסול שינוי מראה לא צריכין להיות שאובין דאפילו באין שאובין פוסלין השינוי מראה כגון לדידן יין ומוהל וכיו"ב ודייקא מדמעט מקרא מקוה מים ולא מקוה כל משקים וכו' והא

דומי' דמקוה מים ממעט מקוה של כל משקים ומקוה מים לאו בשאובים מיירי ובדבר זה הא לא נחלקו אלא דר"מ ממעט גם מי כבשים ומי צבע ור"י ממעט יין ומוהל וכיו"ב. ובאתי לידי תמיה' ע"ד כ"מ הל' מקואות הביא' התוי"ט שם דטעמא דפסק הרמב"ם כר"י משום דלית מן דפליג ודייק בתוי"ט אם כי נקט ר"י אומר בלשון פלוגת' מצינו כיו"ב ולהנ"ל ודאי מחלוקת בברייתא והוא הת"כ הנ"ל ושפיר נקט המשנה בלישנא דפליג אר"מ רק דהרמב"ם פסק כוותי' משום דר"מ ור"י הלכה כר"י כידיעה מכללי' דכללי' מס' עירובין:

ג')

העיר על דברי פ"ת סי' קצ"ה דאשה נדה מושיט לבעלה התינוק מידה ליד בעלה ואין זה נגיעה דחי נושא את עצמו. והקשה מעכ"ת דלפי מ"ש התוס' בשבת דף מ"ט פטורים בנושא חי הא אפילו משוי קטנה חייב בהוצאה ואי משום שניים שעשאו מלאכה הא הוי זה יכול וזה אינ' יכול דיכול חייב וכן קיימ"ל והכא אין בידו לישא עצמו ותי' דממשכן ילפינן דלא היו נושאים ומעבירין דבר חי והא תינח לענין שבת דגזה"כ היא אבל לענין זה גם דברים קלים הוה בכלל נגיעה וכקושית התו' וגם כי עכ"פ אסור מדרבנן. והנה זה באמת הערה עצומה. ונלע"ד לפרש והנה לפנינו הוא בשם תשב"ץ סי' כ"ח וסי' ר"ל ח"ג, יעיינתי בסי' ר"ל שם מפרש דבריו יותר דהאמת חי נושא את עצמו והיה התינוק יוציא מחיקה לחיק האב מעצמו וא"כ כך דבריו דאיירי בתינוק שיש לו היכר דעת געגועים לאו"א אשר גם בתנועות' כולה מעצמו מדעתו לחלוף מחיק לאב וניהו דלענין נושא בהעברת ד"א אי הוציאה מרשות לרשות בתנועת' הי' מקים לומר ולחלק בין מלאכת שבת לענין זה לפי תי' התוס' אבל הכא לאו לענין הוצא' דנין רק שיהי' חשוב נגיעה ולזה ודאי הוי' סגי' דחי נושא את עצמו שהאשה אינה בכלל נגיעה בהישטה זו והא בעניין נושא שבא אח"כ כבר נעשה ההושטה ואין בזו איסור. ויתר מסברא נלע"ד לפרש עפ"י מ"ש בס' בן אורי על מס' שבת שהקש' לתי' התוס' הנ"ל דא"כ דממשכן ילפינן א"כ לרבנן מ"ט מחייבי בבהמה חיה ועוף ולר"נ בכפות הא לא הוי' עכ"פ במשכן אלא ודאי בפשיטות אין לחלק מדבר הנושא זה מה שהוא וכי כמעט מוציא ירקות וקטניות וכיו"ב' וע"כ צריכי' עכ"פ סברא ולחלק בין חפץ לחפץ וע"כ בדבר ששייך בי' חי נושא אית לן סברא לחלק שאינו דומה למלאכת המשכן וא"כ לתוס' ג"כ צריך לטעמי' דחי נושא את עצמו דאל"כ הוי' דומה למשכן וא"כ בסברא זו משמע ג"כ לענין נגיעה והושטה וכהנ"ל כנלע"ד. ידידוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ

סימן יט

ב"ה אול"י ב' פ' בהעלתך תרס"ט לפ"ק מאד יצ"ו שוכ"ט על ראש כבוד הרב הג' וכו' מו"ה צבי הכהן דיק נ"י מו"ץ דק"ק אוהעלי יצ"ו ואתו בד"צ ה"ה הגאב"ד ק"ק ראסלאוויטץ נ"י והרבני הגדול מו"ה אלעזר אמסיל כ"י הנני במודע כי יק"ט מעכת"ה בא אלי אשר ענותנותם הרבני להכריע ע"ד המשפט ואיני כדי ששלחתם אלי בפרט בד"מ אשר מעוט מצוי לפני להלכה ומעשה וכש"כ להכריע לפענ"ד ומה אדע אשר מע"כ נ"י וגם רבותינו אמרו ד"ת א"י. וע"כ לא אומר קבלו דעתי אך ורק מכתיב בס"ד מ"ש לענ"ד בדבר הקשה הלזה בראובן ושמעון שקנה שמעון יער עד 70 יאך למען לחטוב עצים להפאבריק עשות ממנו גלגלי' וכן גלה דעתו שאין מוצלח למלאכ' זו רק בוכען האלץ. והקונה הלך ביער אשר מדותי' 96 יאך ונראה לו שיש בו עד מדה הנ"ל עצים הנ"ל והמוכר השיב לו הוא אינו מכירו וע"כ עשו שלוסבריף על 70 יאך מאשר יבחר שמעון ועל כל יאך ויאך לא רצה לעשות הקנין. ועתה נתודע עפ"י ידוע ועפ"י המשגיח במלאכ' זו וגם ע"י אינשעניער כי לא חטב רק 43 יאך. והוא שלם למוכר עד ט"ז מאות קראנען שנשאר חייב על התשלומין והוא תובע עתה למוכר כי נתאנ' על הרוב חלקו. ונחלק הבד"צ לשלש דעות. ואתחיל במ"ש הרב מראסלאוויטץ עם הבורר מר"א נ"י:

הדעת של הרב לדמות במ"ש בב"ב דף ק"ד במוכר בית כור מדה בחבל שהובא דינו בחו"מ סי' רי"ח וכן בסי' רל"ב בסמ"ע שם דהדין שצריך לנכות או להשלים והמקח קיים. וה"נ כן הוא, ומר"א דעתו כיון שהמוכר אומר שאינו מכיר היער הוה דינו במ"ש סי' ר"ט בדבר שאינו מדתו ירוע דהמקח קיים אעפ"י שחסר לפי מה שהי' באומד ויש בו משים האונאה והכא דמחובר לקרקע כקרקע דמי אין בו משום אונאה כמ"ש בסי' תנ"ז אפי' בבית וטרקלין כמ"ש הרמב"ם פי"ג מה' מ' והנה לענ"ד דאינו דומה למ"ש בסי' ר"ט דשם לא הזכיר המדה כלל וקונה כמ"ש אבל אם בפירוש אמר כך וכך המדה פשיטא דאינ' תלוי' בידיעתן וכן יש לדייק מדברי הראב"ד בפ' ט"ו מה' מכירה. ועיין בכסף קדשים סי' רל"ב שכתב להדי' בשניהם ידעו שאינו יודעים שיש בו דין השלמה ונכוי רק מסקנתו שאין בו משום ביטול מקח. והכא בנדון זה שנראה הדבר להיפך שהמוכר אינו יודע והקונה אפשר שידע בהלך ביער לארכו ורחבו הלא זה דינ' בבית כור אני מוכר לך שכתבו התוס' בב"ב דף ק"ד ובב"מ ד' נ"ו דמשום הכי דנין בו דין נכוי והשלמה ולא בטול מקח משום דגם המוכר לא ידע בבירור דבלא זה הי' בטול מקח והביא' בסמ"ע סי' רי"ח סקכ"ז וגם כי כן משמע מדברי הש"ע חו"מ שם סעיף ו' וסעיף ח' דאירי בשאינ' יודעי' דהא בסעיף ו' מחלק הרמ"א בין עומד הלוקח בתוך השדה בין לא עומד ובסעי' י'

כתב סתמא א"כ משמע עפ"י דברי התוס' הנ"ל דשניהם אינ' יודעים ומ"מ בבית כור זה אינ' בחסר ויתיר רק רובע קב לבית סאה אבל לא יותר. ועיין בתוס' בב"ב שם דכן דייק' דבריהם שם: ועוד יש מחלוק' ביניה' כי מהר"א נ"י אשר דעתי דכאן דין קרקע יש לו ככל המחובר' לקרקע. והרב מראסלאוויטץ נ"י הביא דברי הגהות רע"א סי' רכ"ז מ"ש מהרי"ץ בקונה קורות הבית מחבירו כיון דלתלוש קיימי דינ' כמטלטלי' ויש בו משום האונאה וה"נ הנך עצים לתלישו קיימו דלזה נמכרו. וע"ז השיב מהר"א נ"י דזה אינ' דדוקא שם בבית דהוה תלוש ולבסוף חברו דישנו דעות בסי' צ"ה דאין דינ' כקרקע לענין שבוע' אבל גבי דבר שנשרש בקרקע לכ"ע דינו כמחובר כמ"ש בתוס' בכמה דוכתי'. והנה בזה נראי' דברי מהר"א נ"י, דאל"כ מה פליגי התנאים בעומד לקצור ולבציר ובהרמב"ם פ"ה מה' טו"נ ובפ"א מה' מכירה מחלק דדוקא דאי"צ לקרקע דינ' כמטלטלי' לענין שבוע' ואונאה. ועיין בב"מ שם. ולמה לן כול' האי הא כל תבואה וגפני' קוני' לתליש' לקצור ולבצור ואפי' צריכי' לקרקע יהי' דינן כמטלטלי' אלא ודאי נראי' הדברים שלא אמרן אלא בקורת הבית וכנ"ל. או דאפשר לחלק דודאי תבואה וגפן אין עומדי' לקצור ולבצור בעומדי' וצריכי' לקרקע דיפסיד בכמותן ואיכותן משא"כ עצים למלאכה או להסקה אפשר הוא להיפך דבעודן צריכי' לקרקע כלומר דבעוד יעמדו בשרשן יגדלו ויתעבו בזמן ההוא כחן וטבען טוב למלאכה והסקה אבל אם כבר הזקינו עד שאי"צ לקרקע אין שוי' כ"כ דכמעט נפל בהם רקבון כידוע. ומ"מ ה"ה מילי דסבר' ואין בידי להכריע בלא ראות בספר הדברים ככתבן ומ"ש מהר"א נ"י בדברי הש"ך סי' רכ"ז ע"ד הג"א לחלק בין נתן מעות ללא נתן והביא דברי האחרונים בזה שהובא בפ"ת. והנה כ"ז לשיטתו ודעתו שמדמה נדון זה למ"ש בסי' ר"ט דאין בזה רק משום אונאה. אבל לפימ"ש לענ"ד הוא הדין הנאמר בסי' רי"ח לענין הקונה בית כור ולדיני' הנאמרי' בסי' רל"ב בטעות המדה ומשקל הלא מבואר ברמב"ם פט"ו מה' מ' ובריש סי' ל"ב דלעולם חוזר וביאר בסמ"ע דדינ' כשאר גזלה דלעולם מחזיר או משלים כל חו"ח כדינא. ובדברי התוס' פ' א"נ כבר עמדו בזה האחרונים:

ועתה נבא לדברי מעכת"ה נ"י במ"ש עם הרב דראסלאוויטץ נ"י ודעת מעכ"ת במ"ש בסי' רל"ב בקנה זיתים ונמצא שקמי' דהמקח בטול. וה"נ כיון שגלה דעתו דצריך למלאכת הגלגלי' וכן יש לדמות בקונה זרעוני גינה ולא צמחו דמחזיר. ומעכת"ה הביא דברי המ"מ שהובא בסמ"ע דאם הי' יכול להבחינ' ולא הבחין ושתק מסתמא ידע ומחול. וה"נ כן הוה שהלך אנה ואנה ביער עד שראה גם הבירקען שאי"צ להם א"כ י"ל דידע ומחול ודברי מל"מ פ' ט"ו מה' מכיר' ידועים. ועיין בת' דברי חיים ח"א סי' ל"ו שהביא דברי ת'

פני משה סי' כ"ה ות' מהרשד"ם סי' שפ"ד שדחו דברי הרה"מ. ושם דבב' מיני' גם הה"מ מודה וכן אם האונאה בשליש להמקח הוה כאומר לו בפירש שרק יפות הן בקנינו. וכן במהר"מ שיק סי' ל"ג הוכיח מגמרא מס' בכורו' ד' י"ג דזה פלוגת' דאביי' ורבא. ורבא ס"ל דלא אמרינן דהוה לי' להבחין. ושנית אתי' עליו מטעם שנשתמש בי כי גם לאח' אשר נודע לו ע"י משגיח שלו שאין בעצי היער 70 יאך בוכען לא חדל לכרות עצים הנ"ל ואם כי הודיע למוכר ע"י קארטע לא הזכיר רק דרך אגב וגם כי נתן מעות לקארטיל ולא קבל עלי' על האונאה. ועוד שאר הוכחו' על תשמש' שמחול דגם לדעת הריטב"א שהביא' האחרוני' דבהודע לו אפי' נשתמש לא מחול פליגי בזה האחרונים לחלק בין אונא' ובין נמצא מום כמ"ש בפ"ת. וע"כ דעת כת"ה כיון דפלוגת' במה שיש בידו ה"ה ט"ז מאות קראנען יכול לומר קים לי משא"כ להוציא תביעות' מהמוכר הוה להיפך. והנה לזה צריכי' למעכ"ת ג"כ במ"ש באחרונים דגם בנמצא שאין מינ' הדין כן. וכן נראה מת' מהרשד"ם סי' שפ"ה הנ"ל וכ"כ בת' דברי חיים הנ"ל. והנה הרב מראסלאוויטץ נ"י נראה שבא עד"ז בב' תשוב' חדא דבשני מיני' ונשתמש הראוי' ודאי לא נאמר דמחול גם על שאינ' מינ' וזו ודאי סבר' וראוי' אפי' למאן דס"ל דגם בסחורו' אמרינן נשתמש בא' הוה כנשתמש בכול' היינו בלקח כל הסחורו' עכ"פ הי' בכלל קנין משא"כ הכא זה קנה וזה לא קנה. ולמה נמשך השמוש על דבר שאינו רוצה בו. ועוד תשובת' דלמה לא ישתמש בו דבשלו משתמש ולשיטתו דמדמה לי' לבית כור דהמקח קיים. ומעתה לפי"ז פתח בשתיים ועלתה לי' בחדא דאם נאמר כן ע"כ לומר דלא מחשבינן קנין של בירקען כלל דאל"כ אין כאן חסרון רק אונאה על פלג' דמקח וכנ"ל ואין כאן רק מום אבל אם נאמר דלית כאן שום קנין על הבירקען מפני גלוי דעתו בבוכען ורק 70 יאך אז שייך תשובה ב'. והיא נראה נכונה לענ"ד דבזה ל"ש ע"י שמוש מחול. וכ"נ מדברי הרמב"ם פ' ט"ז הנ"ל דרק בנמצא מום כתב הך דינא דנשתמש וראיות מפ' המדיר ראה ונתפייס במומי' כמ"ש המ"מ שם. אבל ראה בב"ח סי' רל"ב בתחילת' כתב להדי' דבנשתמש בדבר שיש אונאה במדה ומשקל ג"כ דינ' הכ' וכן נראה תשו' הרשב"ש סי' סקפ"ט. ועמדתי כמשתאה מה סברא זו בדבר שנתקיים המקח למה לא ישתמש. ער שמצאתי בדברי הגאונים שעמד בתמיהה זו ע"ד הרשב"ש וסיים לדינא דבטעות שבמדה ומשקל לא שייך מחילה ע"י שמוש. והביא דברי הנתיב' שכתב כן לענין אונאת שתית דלא בטול המקח אפי' בנשתמש לא מחול על החזר' האונאה. ובס' ערך ש"י סי' רל"ב הביא דברי הגאונים והעיד עד"ז כי גם בב"ח פסק כן כמו הת' רשב"ש. מ"מ לדינ' נראה כמ"ש בדברי הגאונים ומיישב דברי הב"ח דאיירי באופן דהי' בטול מקח. עפ"ד הרמב"ן בב"ב כשאי

אפשר להשלים המקח ועוד באופן א'. ומעתה לפ"ד הנ"ל הי' נראה שהדין עם הקונה להשלים לו החסרון גם מאשר כבר שלם ובפרט דנראה דהטעות הי' יותר עד פלגי' ורק על החמשה מאות ודאי אין לו תביע' דעל זה לא התחייב ואין כאן אבוויקלונג כיון דלא סיימי' קמי':

והנה כבר אמרתי א"א קבלו דעתי עכ"ז נלע"ד כיון שהב"ח והרשב"ש בסתמא אמר' דין נשתמש גם בזה טוב להביא הדבר לידי פשרה והיא באופן כמ"ש בשבו"י דלאיז' צד הדין נוטה יותר יותן לו ב' שליש מה שקבל יותר על המדה שבא ליד הקונה. וגם כי אין לו הפסד כ"כ דהא לפ"ד המוכר הי' עכ"פ ביד הקונה לחטוב גם מהבירקען עד 70 יאך וזה הי' ג"כ לערך שליש ואז הי' ג"כ מחויב לשלם החמשה מאות הנ"ל א"כ מה כול' האי לצאת ידי ספק ג' עכ"פ. ועוד אפי' נימא דיכול לומר קי"ל כדעת הב"ח והרשב"ש מ"מ הא הביא בפ"ת דיש מן האחרונים דאם לא ידע מהדין נשתמש לא אמרינן דמחול. וניהו דחלקו עליו דכלום חלקנו בין ת"ח לע"ה ולא נתנו הדברי' לשיעורי' מ"מ בדבר שהוא טעות במדה ומשקל פשוט בעיני כל דיותר שייך לומר דבשלו נשתמש והאחרונים עומדים בזה בתימא וגם כי הראיי' מגמרא אינ' רק לומר במומי' שיש בו בטול מקח ודאי לא שייך לומר להשוות המדות כול' האי כנלע"ד:

ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן כ

ב"ה אולייי ד' שלח תרס"ט לפ"ק מאד יצ"ו לכבוד הרב הג' וכו' מו"ה צבי דיק נ"י דומ"ץ ק"ק אוהעלי יצ"ו

היום ראיתי מ"ש לחזור על הראשונים ולהשיב ע"ד הקודמים וכבר אמרתי שאין אני אומר קבלו דעתי וברצון בד"צ לשאול פי מור' אחר מאשר יבחרו בו. או לעשות פשרה, ובלאו"ה כתב בשו"ת יד יצחק מהגאון מטאלטשוות ז"ל בכתאנה בפלג' בקרקעו' ע"כ צריך להתפשר עיי"ש. ועתה באתי רק כנו"נ בדברי כת"ה. מ"ש דהמקח בטל ומינתן רשיון כלוקח להשתמש ולכרות העצים אחר שראה שאין ביער 70 יאך דילמא המוכר אין ברצונו למכור לחצאין. והנה בחו"מ סי' ר' סעיף ז' כור בלס"א וכו' וברמ"א שם כדעת הרשב"ם והרא"ש דאפי' הי' קנין הגבה' ומשיכה הכל כדינא מ"מ יכול המוכר לומר דאין בדעתו למכור רק הכל ביחד. ובסמ"ע שם ס"ק י"ז הסברא דודאי צריך למעות כסך ש"ר ובלאו"ה לא ימכור כלל והיינו דוקא בגלוי דעת' שאינו רוצה למכור בפחות. ופיר' הב"ח וכ"ד הש"ך דהוה ספיקא דדינא וכל היכא דתיקום זוזי תיקום. ובנתיבות שם דדוקא האיך דדרך למכור בסאה והוא מכר כור אבל בלאו"ה אין לומר ג"ד והאיך דנתן מעות

אין יכול לחזור, והנה בנד"ז לא אדע היאך נדון אם הי' כאן גלוי דעת או לא וגם איני יודע היאך הדרך למכור. אבל דנימא מסתמא שאינ' רוצה למכור רק ס"ך גדול צל"ע דא"כ כל דבר שבמדה ומשקל דקיימ"ל בסי' רל"ב דצריך להשלים או לנכות והמקח קיים היאך משכחת. נימא כמ"ש כת"ה דהמקח בטל דילמא אינו רוצה רק סך גדול למכור. ועיין בהגר"א שם ע"ד הר"ן במ' קדושין פ"ב דאפשר במעות ג"כ וכמ"ד עפ"י נכוי דמים כמו בסי' ריי"ח ואיך שיהי' עכ"פ לענין נשתמש בו דנימא מי נתן לו רשות להשתמש ושוב נאמר כיון שנשתמש בו ודאי מחול מהיכ' תית' נימא הכי מספיקא ואם הי' שואל בפני ב"ד אפשר שהי' מורין בו כדעת הנתיבות דהא כאן כבר נתן המעות וגם כי המוכר לא חזר בפירש:

ומ"ש כת"ה דכאן המקח בטל עפ"י דברי רמ"א סי' ריי"ח דוקא פחות שעדיין נקר' עליו שם ב"ת אבל פחות יותר המקח בטל והא כאן חסר יותר מחצי'. לענ"ד היינו דוקא אם מכר לו קרקע ממש שצריך לקרות שם בית כור אבל הא לא מכר לו הקרקע עצמ' רק לכרות עצים וכי על העצים צריך לקרות עליה' שם 70 יאך והיה כשאר דבר שבמדה ומשקל וכמ"ש הסמ"ע בסי' רל"ב בקרק' ובית אי אפשר להשלים בטל המקח. ולענ"ד בנדון זה אפשר להשלים מקחו דודאי יכול לקנות מבור זה בוכען עצים לכרות כפי שיעור החסרון ואפשר דלא דמי דלא כל מדה שוה בעצי היער פעמים שבח ברבוי עצים פעמים במעוטא אלא לענין שמוש ג"כ איכא ספק גדול דהא דעת הרשב"א וכמה מן הראשונים הביא' הר"ן דפ"ב דמ' קדושין אפי' חסר חצי גבולו נתקיים המקח בחצי' עיי"ש בהגר"א והגהו' רע"א סי' רל"ב במ"ש ע"ד הסמ"ע סי' רל"ב והיאך נחלט לומר שלא הי' לו רשות להשתמש מפני בטול מקח הנ"ל. ומ"ש כת"ה כי המוכר לא הבטיח לו על 70 יאך בוכען רק אנו דנין באומדנ' דמוכיח. והנה במכתב הראשון משמע שלא הי' שום ספק בדבר דעל דעת כן נגמר המקח ודאי בלא זה הי' תלוי במ"ש במ' כתובות דף י"ט באומרי' תנאי הי' בדברינו דאם לא נזכר התנאי בשטר אם כתב ידם יוצא ממ"א. תלי' בפלוגת' הסמ"ע והש"ך סי' פ"ב סעי' י"ב ובטו' סי' מ"ו סעי' ל"ז דלדברי הש"ך אפי' עדים אינ' נאמני' ובזה לפי עיני הדיין דאומדנ' דמוכיח':

ומ"ש כת"ה שגם הקונה ספר כי לפני זמן אשר טען ע"ד מה יעשה עם הבירקען והבטיח לו כי ישתדל עם הנכרי שיקנו הבירקען והי' הקונה מרוצה לזה רק יען שהמוכר לא עשה כן וחזר וטען שאינו רצונו בבירקען ודאי כי דעת מעכ"ת להוכיח כי סבור וקביל בצרוף שנשתמש בבוכען אחרי שידע המדה וגם כי דעת האחרונים דאפי' בשאינ' מינ' אמרינן בנשתמש דמחול. והנה כבר דברנו מזה במכתב א' אלא שהרב הג' מראסלאוויטץ

נ"י דעתו דוקא בנשתמש באותו שאינ' מני' אבל בנשתמש במינו שקנה היאך יוכיח על שאינ' מינו. ולענ"ד הסבר' כן בפרט בנדון זה כיון שנאמר שלא קנה כלל מחלק הבירקען היאך ימחול על חסרון המדה אם כי שנשתמש בו. והנה מלבד מזה יש פלוגת' בין מעכ"ת והרב מראסלאוויטץ לדעתו הודיע מיד ע"י מכתב ולא נשתמש בו רק אח' הודיע' ומע"כ אמר שלא הודיע' מיד. ועיין בנתיבות אם אין המוכר בעיר. מ"ש כת"ה דבפ"ת מביא פלוגת' בזה אי מהני הודיע' במום דדוקא באונאה שהמקח ישר בעיני' ורק על יתר הדמים הטעות מהני הודע' לאמור כי לא מחל על יתרו' התשלומ' משא"כ דמים שאינ' ברצונו לקח החפץ כלל מה מהני הודעה בדבר שאינ' רוצה בו ואלא ודאי מחול הי'. והנה בנדון לא שייכי' דברי' כלל דהא ג"כ ישר בעיניו הבוכען עצים אשר חטב רק רוצה בנכוי הכסף כמו שאר דבר שבמדה ומשקל וא"כ אם מהני הודע' באונא' מותר שתות אע"ג דאיכא ג"כ בטול מקח כש"כ בזה דישנו כמה סברות דאין כאן בטול מקח כש"כ דנימא דמהני הודעה. ועוד הוסיף מע"כ לומר דאינ' דומ' למדה בחבל אלא למוצא שאינ' מינו. והנה כבר אמרתי שזה תלי' אם האומדנ' מוכיחות לבטל סתמא דשטר' דאם מוכיחו' או לא בא לידו כלל עצי הבירקען. והנה במהרשד"ם סי' קמ"ז בח"מ הביא עובדא לענין נמצא שאינ' מינו ומשם דאפי' בנשתמש בו אם הפסיד מהקרן ודאי צריך להשלים ואם אינ' מביא ראיי' עד"ז מפסיד הקונה וע"ז פקש' דקיימ"ל במ' בכורות דף ל"ו במתניתן במוכר פרה לטבח ונמצא שהי' טרפה שאם מכרו לנכרים או השליכ' לכלבים משלמי' לו דמי טריפ' בזולי דשאני התם שלכל ידוע דהטריפ' איני שוה כמו כשר וא"כ נראה מדברי' דאפי' בנשתמש בו אם מפסיד מהקרן צריך להשלים לו ואפשר לחלק בין ידע המוכר בין לא ידע. ולענין אונא' לכאור' אין כאן כמ"ש בסי' רכ"ז אלא שאינ' יודע טעם לחלק ובשימ"ק בב"מ משמע דגם באונאה כן והכי בנדון זה יש לדון אם ידוע לכל כי הבירקען בזול יותר:

ידידו"ש. הק' מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן כא

לזכרון תפארת מו"ר הרב הגאון המובהק מו"ה ישראל יצחק אהרן לאנדעסבערג ז"ל אבדק"ק גרסיוארדיין יצ"ו. אדפיס תשובה א' אשר נעתק מפנקס תשובותיו ובזאת יבא ג"כ השאלה. ר"ח תמוז תרל"ד

מי משלנו מלך ישראל שיכול להשמיע תהלת ונפלאות מתורתו כאש אוכלת. מה הלשון משביח שאין גלי חכמת אדם הגדול ואין הפה יכולה לדבר אלמלא כבדוה גבריה וכן הגודלת. מפיו לפידים והולכי זקוקים דנורא זקוק לבאר ואיתיה להבה קשורה כגחלות.

ה"ה אדמו"ר הגאון המפורסם נ"י ע"ה פ"ה כקש"ת כמוה"רר ישראל איצק אהרן לאנדעסבערג נ"י יפתח ה' את אוצרו הטוב להריק לו ברכה שלא תנעול דלת:
הא גופא היא מהדרא למשקל עפרא מתותי דרכי נועם אבן הזוחלת, והנה שפתי צולין והדר צולין החלו עולין למען יאריך ימים ושנים כו"כ כיר"א. אות זה מדבר לפני מעכ"ת על ענין פסק דין של מני"ר אשר סמך על קונ' זכות יוסף לעת עתה על מכבש הדפוס עם כל ההסכמות מכל הגאונים הע"י ונעשה (כאן מטושטשים ב' שירות) ויאמר אני תמיד כעבד ישאף צל נכספה וגם חלתה נפשי בתורתו הסתופף בצל החכמה צילו נאה ויאה אני לדודי ועלי תשוקתו שצילתו מרובה בצל החכמה והן הככבים נראים בתוכה ככבי אור תורה שלימה הוא יקראני לאכול לחם לחמה של תורה ומעלה על שלחנו כשרה דתורה אוריתיה כשירה. ע"כ אילין דהוו' יקבל מעכ"ת עם הספר הנזכ' פס"ד אחד זה שמו עדות ביהוסף ע"ד צוואת בריא שחסר לה כל דרכי ההקנאה כדתוה"ק כאשר עיני צדיק תחזי מישרים בקונ' הנז' ומעתה לשאול הגיעו היורשים הע"י להיכן הדין נוטה כדין צוואת כדנא אשר אין בה קיום והעמדה כלל כי להם משפט הירושה דאוריתא. והם מוחזקים בירושתם כידוע כסיפ' דבי רב הלא בספרתם, והן בעין קמו איזה תופשי התו' יטו מדרך הישר לילך ארחות עקלקלות ולעקר נחלה דאוריתא ע"ז ודאי תורה חוגרת שק כמ"ש מרן ב"י סי' כ"ו משם הרשב"א ז"ל וכן התשב"ץ ז"ל ולולי ה' שהותיר לנו הני גאוני זמננו אשר מימהם אנו חיים היוצאים למלחמות מלחמות מצוה להעמיד הדת על תלה ולמסור נפשם הקדו' על קדושת שי"ת ועל כבוד תוה"ק ולהקים ולהרים דגל תוה"ק ולשבר מתלעות עול ולא תעשנה ידיהם תושיה ואם ח"ו העלם יעלימו או ואבוי מי ילכד לנו את קרית ספר מי יורה דעה מי יבין שמועה מי יגלה עפר מעינינו ומי יסיר לב האבן מבשרנו להגיד לאדם מה שיחו. ותלי"ת דפד"ז כמעט כל הגאונים קמו לעזרת ה' בגבורים ולא השאירו עוללת וביטלו הצוואה הנזכ' מכל וכל כי ע"כ אדמו"ר כבודו מלא עולם. כל רז ממנו לא נעלם. רוחב לבבו כפתחו של אולם. אם כשר הדבר ייינין מר בחרתא כדנא ולהשיבנו דבר מידיעתו הלא לפניו חנף לא יבא וכל חפצו ורצונו הק' להרמת קרן התורה ואומר חלופי היא פניו המאירות. אור יקרות. הן אומר המבשרות. אמרות טהורות. שבטו ומשענתו ישם בהרות, המה ינחמוני לפקוח ענים עורת, אענדם עטרות, והי' למאורות, ואני תפילה ליוצר המאורות. ליפוש חי סגי ומסגי בכל אות נפשו ורוחו כ' המאורות. נאם עבדו ותלמידו ומחבק ומנשק יו"ק עפרות, הצע"ה יהודא בן עטר ס"ט, ע"כ העתקת השאלה. וזה תשובותו: יהוד' ארי שבחבורה גלוי' לן רזין וטמירא. אלהה שמיא יהיב לן חסנא ויקירא. ידיד השם ה"ה הרב המופלא וכבוד ד' מלא. החכם

הכולל צדקתו ותומת נפשו אין בידי למלל. אין גומרין עליו את ההלל. מו"ה יהודה בן עטר סי"ט זרע קודש מצבתו מהגאון הקדוש מו"ה חיים בן עטר בעל אור החיים יפישין לו חייא אריכא בטיבותא. עבהג"ל בב"א. ריש דעמא בק"ק טוניס באפריקי תע"א:

שלשה שבועות עברו וחלפו מאז שיקרת אור מכתבו האיר נגד עיני, וסיבת אחירת מועד התשובה הוא כי העתקת מכתבי בכתב רש"י נעשה ע"י אחרים. והסופר מהיר לא הי' פה עמנו ועתה זאת ליהודה לתירה ולתעודה. עוד רב פעמים בענותנותו עשר מעלות לשאול מני זעירא דמן חבריא להיות חבר לתלמידי חכמים ראשי אבות ב"ד בטוניס. שהמה מעבירים צוואת השר וגביר בישראל שמעון ששון ז"ל כאשר מים כבירים במורד. ומעמידים שלשה בני אחים חנוך פלוא וחצרון בחזקתייהו שהמה יורשי דאורייתא. ומסירים צפורה אשת משה מלהיות לה חלק ונחלה בנחלתם. ולוית תן חן קונטרסו כלוה עם יקרת מכתב מעכ"ת מעשי ידי אומן מופלא שבסנהדרין ריבץ וקיבץ והגביר חיילים מגדולי ראשונים ואחרונים. ומראה פנים לכל צד השוה בסברה ישרה ואמתו שוה ומשוה פשיטות שנראין כרחוקים. ומקרב אותן אחד אחד לאחדים בדעת והשכל להעביר צוואת השר שמעון בקנה ע"פ המים. ולדעתי אין להוסיף ואין לגרוע. ולפי ד"ת דנין את צפורה אשת משה בשלוח וגירושין מנחלת דודה שמעון השר. אדל להעביר גם הקרן קיימת צדקת פזרון השר בצוואתו יש לעיין. ואין דעתי ח"ו לעורר על הפסק כי אם להערה בעלמא הנה באתי. והנה הקונטרס עדות ביהוסף מביא במכמרתו מצודת חיות הקודש שהמה ברעש גדול מתנשאים לעומת הצוואה. ובשחק במאזנים תחשב בעיניהם. ומי שחלק ד' מעט להבין ולהשכיל הוא יודע כי אמת יהגה חכם ואין לזוז זיז כל שהוא מפסוקא דפסקי הרבנים הגדולים דק' טוניס, ואעבור ג"כ פרשתא דא ואתנייי בקיצר נמרץ למען ירוץ הקורא בו. והנה כלל זה בידינו:

ציואה שנכתב ונחתם מהמורישים עצמו. אלמי כח מתנה זו מעדים חתומים בו והוא מתוסף' גיטין דף ג' ע"ב ד"ה ג' גיטין פסולים שכתבו כיון שהבעל בעצמו כתב אין לך חתימה גדולה מזו ולדעתי כתב יד של שר שמעון. מעשי ידי אצבעותיו במסחר הגדול ידוע' וניכר בטביעת עין לכל. ובפרט לפי חוקי בתי משפט המסחר בכל ארצות. ולפ"ד תוספ' ביבמות דף פ"ה ד"ה אתא גברא. וניכר לכל בני העיר אלים ממאה ערים. וכן כתבו האחרונים אנן סהדא מהני מסברה. ועדים מגזרת הכתוב. ואלים יותר מעדים. ולפי"ז בכתב יד הנותן מהני אפילו בלא עדים. ועכ"ז הצוואה בטילה ואין בה ממש ופשוט כביעה בכותחא דלא מהני דהוי מתנה טמורכתא (א') הרי אפילו קשירה על יריכו אפי' בעדים ואפילו ביפוי כח ע"י קנין לא מהני ואינה כלום שאני אומר כתובים

הי' ונמלך. והבל יפצה פי המבדין אומדנא דמוכיח שדעתו הי' בקיום הצוואה שבלילה קידם פטירתו נכנס לחדר בית גנזיו והזמין את הצוואה על השלחן. ודאי הי' דעתו לקיים אותה. גם אנו אומרים באותה שעה הי' דעתו לקיים אותה אבל בחזירתו למטה הי' נתחרט למטה ונמלך. וכי מחלקינן. אם ראינו שקשר הצוואה שעה קודם מיתתו. אמרינן אומדנא דמוכיח שדעתו הי' לקיום, זה לא מצינו ואין מחלקין בין זמן קצר לזמן ארוך, ולא נתנו חכמים דבריהם לשיעורין כ"א הכלל היוצא כיון שלא גילה אותה אין רצונו מסכמת עליו ונמלך מלקיים:

ושוב לא נשאר בידינו כ"א להסיר כח הצוואה מטעם דינא דמלכותא וע"כ צ"ל שבצרפת הי' דינא דמלכותא שגם אם המצא תמצא מתנה טמורנתא כתובה לפי נוח הערכאות יקיים אותה דאיל"ה הלא בכל מקום לא מצינו כי אם שטרות העולים בערכאות וצ"ל בצרפת שהי' דינא דמלכותא בפירוש דגם אם אינו עולה בערכאות כיון שנכתבה לפי נוסח הערכי מהני אבל מבואר לכל השיטות דינא דמלכותא שהוא מתנגד לתקנות חכמז"ל לא מהני ולאו דינא הוא והראי' שהרי הטור סי' ס"ח בשם הרמב"ן כתב שאין דנין דין של מלכים אלא להכשיר שטרות שלהן ולעשות סופר שלהן נאמן כמאה עדים שכני. אבל לענין דרכי הקנאה לא עדיפא ואף שהרא"ש כלל י"ח פרט ה' פליג. ופליאה הטור הביא שיטת הרמב"ן מבלי חולק. וגם הריב"ש ח"ב תק"ח מביא שיטות חלוקות על הרמב"ן אבל כל זה דנוסח שטר שלהן מהני כנוסח שטר שלנו מבלי קנין. אבל כעין זה שחכמי ישראל גזרו ואמרו באומדן דעת שבוודאי נמלך כעין זה אין ביד דין מלכות לבטל סברת חכמינו הבונים על אדני האמתי. וזה ברור לפענ"ד בלי שום חולק ויש ל' ביד' להביא תילי תלין ראיות אבל די לחכם כמוה ברמיזא ואף שבתי דיני ישראל היו מקיימין מתנה טמירתי' הוא משום שאין בני תורה. מכל זה פשוט בעיני שהצוואה נחשבה כחרס הנשבר. אבל מה שנוגע במתנות לאביונים ולעניים הלכה זו רופפת בידי ולברר דעתי הקלושה אגלה נופח. הנה ידוע לכל מעיין בהגות לך הא דעקרו חכמינו מטעם חששא שנמלך שידעינן שהיה דעתו בשעת הכתיבה אפי"ה מעקרינן מצד ספק הודאה. ואף להלכה אין ספק מוציא מידי ודאי. אבל הפשוט והוא שהיורשים המה נקראים המוחזקים. ואף שסמכו חכמז"ל מתנות שכ"מ מקרא דהעברתם את נחלתו. מזה משמע ברגע שהיורשים זכו החלק מהירושה בידו להעביר חלקם ביד אחר. וא"כ ספק על התחלת חזקה. ואין כאן חזקת יורשים כי על זה אנו דנין אם זכו או לא. אבל להענין זה היא כך שהמה ודאי היורשי' חלק בהירושה. ולגבי אחר היה ספק דילמא נמלך ואין ספק מוציא ודאי כעין ספק ויבום יבמות ד' ל"ח. ועוד ראי' בב"ב ד' קל"ה (ב')

אמר רבא זאת אומרת מכה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור, קשה הלא הפטור הוה מטעם חזקת ממון המכריע וכאן הרי הספק בהתחלת החזקה דילמא אח הוא ולא הי' מוחזקין מעולם בחלק ירושתו. דמשמים מזכין לזה שהוא ספק אח וודאי ואמאי מהני הברי' מכל שכן לסברה דכל ממונ' הוה ספק איסור גם כן אבל לפי"ה מיושב. שהמה ודאי יורשין, והוה ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי יורשין ואין לדון על חלק הירושה כי אם על שם חדש:

ועוד נראה לחזק. הא דדינ' דמלכותא דינא הוא רק קנין דרבנן דמן התורה אין ביד כח למלך להפקיע חזקת ממון ישראל ולא עדיף מהפקר ב"ד הפקר דאית מאן דסבר דאינו אלא קנין דרבנן אף למאן דסובר כיון שהקנה לו מדרבנן שוב הוי דידי' מדאורייתא אבל זה דוקא מה שבידו ממש זוכה. אבל לענין זכי' דהיינו מעמיד ג' כיון שאינו ביד הזוכה אין כח ביד חכמים לעשות שאינו זוכה כזוכה. ואינו אלא מדרבנן כמבואר בראשונים ואחרונים. והבאתי ראי' ברורה מש"ס שבועות דף מ"א. איכא בינייהו וכו' מיחת לנכסי' מאי איכא בין דאורייתא מדרבנן. ומאי פריך דילמא דוקא במציאות קטן[נחתינן לנכסי' כיון דתקינו חכמים זכיה לקטן ושוב שלו מדאורייתא. משא"כ שבועות היסת שלא תקנו אלא שבוע' ולא שייך לאמור באם לא נשבע שיהי' החיוב מדאורייתא כיון שלא תיקנו אלא משבוע' אעכ"ח כדאמרן כיון לקטן אין לו זכיה מה"ת לא שייך לאמור מצד תקנות חכמים נעשה קנין דאורייתא דחכם אינו אלא להפקיר משום מה שבידו ממש זכה בו ונעשה דאורייתא. ומש"ה צוואת שכ"מ שהוא מזכה לשאינו זוכה מה"ת אין ביד זוכה שמזכה בו מדאורייתא כיון שעדיין אינו בידו. והזכות אינו אלא זכיה מדרבנן. וכיון דספק בזכיה דרבנן נגד זכות דאורייתא היינו זכות יורשי דאורייתא אין זכיה לקטן (ג'):

ולפי"ז נראה לי בזה דוקא לענין מתנות שכ"מ שאינו אלא מדרבנן אבל מתנה לעניים אית מאן דסברו כתב ידו ממש היה הגדה וככתובין ומסורין דמי הוה הגדה בכתב. א"כ יש לומר הא דעקרו חכמינו הצוואה מטעם דחיישינן שנמלך. אע"ג דמתחילה הי' דעתו שלמה במתנה זו הול"ל אין ספק מוציא מ"ו. בשלומא במתנה סתם חיישינן שנמלך. משום שכל זמן שלא זוכה על ידי אחר אין כאן אלא זכי' מדרבנן. ומבטלין מטעם חששא בעלמא אבל לגבי מתנות עניים דאפילו בדיבור במעשה הכתיבה נעשה כקנין דאורייתא מטעם חששא דנמלך לא מעקרינן המתנה שידוע בשעת כתובה הי' בדעתו בהסכמת דעת לזכות לעניים. ומהני מדאורייתא ואין כאן חשש נמלך. וראי' אמתי' דלא חיישינן חששא דנמלך במסכות עניים דאיבעי בגמרא קמ"ח ע"ב חילק כל נכסיו לעניים אי אמרינן צדקה ודאי מגמר גמור ומקני' או דילמא כל לגבי' נפשי' לא גמיר ומקני'

תיקו. והמחבר הסכים להלכה בעמד חוזר. ויש חולקין יעוין בסמ"ע סי' ר"ן ומהלכה זו אין למדין דלא חיישינן שנמלך שהרי במקנה כל נכסיו וודאי אומדנא דמוכיח שאין דעת של אדם לחזור על הפתחים וליתן את כל אשר לו עכ"ז איבעי בגמרא די"ל אלים אומדנא שאינו תוהה על הצדקה יותר אומדנא שאין דעת אדם לחזור על הפתחים. ואיך נאמר שהחשש נמלך יבטל הצוואה לענין מתנות לעניים כיון שאומדנא אין אדם תוהה על הצדקה אלים כל כך לבטל אומדנא הצדקה ואיך נאמר שחשש נמלך בעלמא יבטל אומדנא שאינו תוהה על דהוי אומדנא דמוכח טפי. ומעתה כיון דחשש נמלך אין כאן שוב דינא דמלכותא דינא וצדקתו יעמוד לעד. דדוקא לענין המתנות לצפורה אשה י"ל חששא דנמלך ואינו בכח דינא דמלכותא לבטל כדאמרן דחכמים ירדו לדעת בני אדם כיון שלא גילה דעתו חיישינן לנמלך. משא"כ לענין הצדקה באין כאן חשש נמלך. דינא דמלכותא בתקפו עומד. ועל כגון דא נאמר עני ורש הצדיקו ונותר בזה להסיר האומדנא אם באמת נמלך הי' לו לקרוע. די"ל בדעתו היה שיקיים לענין מתנה לעניים אבל בעיבורא אחסנתא שהוא נגד זכוי' דאורייתא לא הי' דעתו שלם עמו ונעו וכדו מחשבותיו הנה והנה ונמלך ואין להתעקש לעורר דלפי זה יש לתלות בסברות פלגינן דיבורו שטר הי' כגוף אחד ולא פלגינן כשיטת הרי"ף והיא שיטת הירושלמי בגיטין פ"ג ה"א. ולשיטת רש"י ותוספ' נתקיים כל השטר ולשיטת הראב"ד נתבטל כמבואר בסנהדרין דף יו"ד ובמכות דף כ"א. דזה שיבוש פלוגתא דלא פלגינן בגוף אחד. הוא דוקא אם אינו נאמנים מטעם גזרת הכתוב אמרינן דלא פלגינן כהאי גונא מסלקינן הגזה"כ אבל בנידון שלפנינו דאמרינן שנמלך. ולענין מתנות לעניים לא נמלך ושוב נתקיים משום דינא דמלכותא דינא. לא שייך לבטל ירושה דאורייתא מטעם כיון דלא נמלך על המתנה לעניים לא נמלך על מתנת צפורה. דנהפוך הוא על מתנת צפורה נמלך כיון שמצוה שלא לעבור אחסנתא. ושלא להרבות בהוצאת שכר לסופר קצרתי במקום שראוי' להאריך וד' שנותינו יאריך וגם נפשי שורקה הכירהו פנים אל פנים להשתעשע עמו פה אל פה בנעימים ועדי יבואו אלה הזמנים נעלה יחדיו לציון ברננים. ידידו מכבדו. פה ווארדיין ב' כח תרל"ד לפ"ק ישראל איצק אהרן לאנדעסבערג:

והנה אם כי אחזינו רעדה לעייל רישא בדוכתא דנפקי' זקוקין מפ"ק מ"ו הגאון המובהק זצ"ל אך ורק ידעתי כי במקום גדולתו שם ענותנותו ע"כ קיצור באמרים וסמך על המעיין שיודע וגלוי לפניו כמו שעיניו הטהורים על אפיקי שו"פ ובאמת צריכי' לבאר ופירושא רבה:

א עיין במס' בב"ב דף מ' דהיינו שם ב' לישני דר"י חד לישנא דאמר לעדים טמור' וכתבו וא"ד דלא אמר לה כתבו בגלוי' בשווקי' לעיני' כל עיי"ש דמתנה זו אינ' כלום ושם ברשב"ם בטעמי' דילמא משום דכבר נתן לאחר או דהוה מודע' על מתנה שלאחריה וכן פסקי' בח"מ סי' רמ"ב דמתנה טמירת' אינו כלום ורק בסעיף ה' מביא המחבר דברי התוס' דבזה"ז אם נכתב סתמא לא חיישי' כיון דבכל שטרי מתנות כתבינן נוסח זה מסתמא על מתנה גלוי' נתכוון. והנה בנדון זה לא אדע מ"מ הוה כמתנה טמירת' בכת"י. ומיד הביא מ"ו הגאון ז"ל מדיוק שמקושרת על יריכו והוא בב"ב דף קנ"ה ושם טעמי' אחרינ' משום דלמא נמלך כמ"ש בח"מ סי' ר"כ וצ"ל דתרתי קאמר משום מתנה טמירת' ובארצות הנ"ל קבלו עליהם לפסוק בכ"מ כשיטת הרמב"ם וס"ל דלא כשיטת התוס' דה"ה הי"א במחבר סי' רמ"ב סעי' ה' ושוב ביאר הדברים דאיכא נמי חשש' דנמלך. וידוע כי דרכו בקודש לקצר וסמך על המעיין. או אפשר דמקרי בשם מתנה טמירת' בדרך שאלה וכ"כ מדבריו לקמן:

ב רבא קאי אמ"ד במתני' זה אחי אינ' נאמן. ופריך בגמ' ואידך אחים מה אמרו ומסיק בגמ' דאמרו לא ידענו ודייק רבא מינה דמנה לי בידך וזה אמר אינו יודע פטור:

ג והנה ידוע שנתכוון רבינו ז"ל במ"ש אחרונים בנתיבות סי' קצ"ח ס"ק י"ג ובשם הגט פשוט סי' ק"כ דהפקר ב"ד הפקר אמרי' ולא זכיי' דב"ד זכיי' ועיין בת' בית אפרים ח' ח"מ סי' ח' וסי' ס"א שהביא' ועיין באבני מלואים סי' כ"ח ובת' מרן חת"ס חיו"ד סי' שי"ד באר היטב עפ"י פי' הר"ן במחלוק' רש"י ותוס' פ' התקבל ד' ס"ז בסוגי' דקטן זוכ' דלשיטת רשיז"ל מהני קנין דרבנן לדאורייתא דאינו רק הפקר אלא קנין ממש ולשיטת התוס' רק הפקר ב"ד וכדאתי לידי אז זוכה מן ההפקר ועיין בסי' רצ"ה בזה. מ"מ מ"ש מ"ו הגאון לענין מעמ"ש דאינ' קנין עד דאתי ליד זוכה יש לעיין שהוא היפך דברי ב"י באה"ע סי' כ"ח דבקדושי' ע"י מע"ש ס"ל דהוה קדושי תורה ופליג אדברי רי"ו ובקדש' בגזל לאח' יאוש דהוה ג"כ רק קנין דרבנן דעתו דאינ' רק קדושי' דרבנן וכמ"ש בב"ש שם. ולדעת מ"ו הגאון ז"ל ביאוש דהוה ברשות זוכה להוה מה"ת וצ"ל כס' ב"ש והסביר היטב היטב בחת"ס סי' שי"ד הנ"ל דבשלמ' גבי יאוש דלא תקנו רק משום תקנות השבי' ואם משיב דבר הגזול עצמ' ודאי זכור לטוב א"כ גם רצון חכמים שיקיים השבת הגזלה שלא כתקנתן משא"כ קנין מעמ"ש אדרבה רוצים שיתקיים הקנין מפני תקנות השוק ואם חוזר בו מפני שחשש דלא הוה קנין מה"ת הוה כמו מפקפק בתקנות חכז"ל ומ"מ הא בד"מ דעתו כדעת הרי"ו שאין קדושי' רק מדרבנן זה כוונת מ"ו הגאון ז"ל אבל במקום

שאין שייך כהנ"ל כמו קנין משיכה לר"י הוה קנין מה"ת ודבר מל"מ ידועי'. ע"כ הארכתי לפרש כוונת מ"ו הגאון זלה"ה אשר ידעתי כי בדברים מועטי' מחזיקי' מרובי'

סימן כב

ב"ה י' ד' פ' תבא תרס"ח לפ"ק מאד יצ"ו כתקוע שופר לחיים טובים יכוי"ח כבוד הרב המאוה"ג מה"ו אברהם משה שטיין נ"י דומ"ץ ק"ק קלויזענבורג יע"א

עתה באתי ע"ד הצוואו' מהגביר אשר חלק נכסי' בין בניו ובנותיו וגם לרבות צדקות לתן מעשר מכל נכסיו וכ"ז נעשה בהכשר עדים כשרים וגם ע"י סופר ק"אניגליכער נאטא"ר. ואחרי הימים נתחרט ע"ד צוואתו בדומ' לו כי לבנותי' נפסדי' ע"י צוואו' ע"כ החזיר הדבר שוב ע"י סופר הנ"ל ומהצדקות לא נזכר כלום וי"ל כי חזר מהטוב ההוא אלא שיש אומדנ' דמוכיח' דהי' רק ע"י שכח' כי רק מפני הרבוי לבנות חזר. וגם כי איש זה ותרן ועוש' ורודף צדקו' הי' מעולם. ומכ"ת התחיל במצוה לאמור כי מטעם נדר לית' לקיים הצדקו' דתלי' בפלוגת' הרמב"ם והרא"ש והרמ"א בח"מ סי' רי"ב הכריע כדעת הרא"ש דאין כאן נדר ליורשי' ואפי' לפימ"ש בחת"ס וקצוה"ח סי' ר"צ דשיעבודא חל על הנכסי'. ועיין בחת"ס ח"מ סי' ק"ז ק"י קי"ב קי"ד קט"ו שם סיים כי באומר יותנו לכ"ע גם להרמב"ם אין כאן משום נדר ליורשי' ועיין במהר"ם שיק יו"ד סי' רל"ה דלדעת הסוברים דבצדקה חייב אפי' בנדר במחשבתו בחו"מ סי' רי"ב ויו"ד סי' רנ"ח וכיון דבשעת צוואה הסכימ' היורשי' לדברי המצוה נעשה להם כנדר לצדקה. והנה כגון זה דעת האחרונים עכ"פ לסגל דבר טוב למען קיים כוונת המצוה שנדב להצדיק נפשו רק יכול לשנות לדבר מצוה שירצו, עיין בחת"ס סי' ק"ז ק"ח וסי' קי"ב ד"ה ועוד. ובמ"ש דגם הגאוני' אם כי לפי סברותיהם משמע דבטל שטר הצוואו' מ"מ לא התיר' למשתי מניה שכרא כי אם לשנות כפי רצון בדבר מעול' כי המצוה דעתו כי ילך לפניו צדקו עיי"ש: ועתה באתי במ"ש מעכ"ת שאין כאן משום מצו' לקיים דה"מ שלא השליש ביד א"ח והוא דעת ר"ת בתוס' בכמ' דוכתי' אבל דעת הרמב"ן והריטב"א שאם צוה ליורשי' לתן ומנה אותן הוה כהשליש ביד א' ועיי' סמ"ע סי' ר"נ ס"ק ח' וש"ך ס"ק ד' ו' שפסק' כן להלכה. ומ"ש בת' רע"א ובנה"מ למה כ"כ בפשיטות דהא המחבר סי' ר"נ סעיף כ"ג הביא דעות בזה. והנה שם דעת הרמב"ן בריטב"א בסתמא ושיטת ר"ת בלשון י"א וידוע הכלל דאז דעת המחבר לעיקר כדעה א'. ובנדון זה שמסר הכח לבנו א' א"כ יש בו לפי"ז משום מלדה"מ אלא שאינ' מבורר במכתב מעכ"ת אם צוה לו בפניו או הגיע ממנו מכתב לבנו כמ"ש בת' רע"א ומעכ"ת מבפנים. ועיין בס' הר המור סי' ט"ל ופרשת מרדכי סי' י"א ועיי' בת' הרי בשמים סי' שי"ח דס"ל דלמ"ד דגבי מעות צדקה לעניים אמרינן ג"כ אמירה

לגבוה כמליה הוה כתופס וממילא היא כנמסר ביד שליש ועיין מהר"מ שיק יו"ד סי' רל"ו וילמד משם לכאן. והנה מעכ"ת לא ביאר היאך הלשון בשטר צווא' הנ"ל אם אמר כי היורש יתנו המעשר מכל נכסי' דאז איכא למימר דהוה דרך תנאי כלומר באופן זה מוריש ונותן לבניו ובנותיו מנכסי' שהם ית' א"כ הם זכו במעות לקיום תנאי זה דאז יש קצת דמיון למ"ש החת"ס סי' קי"ב ומהר"מ שיק סי' רל"ה וכן בת' נהרי אפרסמון סי' מ"ד. וגם זאת לא פירש מעכ"ת מה הם הצדקות אם הם לחברו' או עניים ידועים וברורי' או צדקה דעלמא לכל עני אשר ימצא או דבר שיזדמן דא"כ לא שייך כלל במה שנוגע להן דהיינו משום מתנות שכ"מ כמ"ש בת' מהרי"ט סי' כ"ב דעניי' שאינ' מבוררי' אלא עניי' דעלמא דאזלי ואתי לגביה' לא שייך מתנת שכ"מ כלל. ועיי' בדברי ת' חת"ס שהביא' בטעמי' משום דליכא במתנת ברי כמ"ד בב"ק קמ"ז קמ"ח דגם במתנה גמורה בברי ובקנין לא מהני דכמו שאינ' יכול להקנות דבר שאינ' מבורר כמו שור משורים משום דקיימ"ל אין ברירה הה"ד לאנשים שאינ' מבוררי' ובחת"ס סי' ק"י הנ"ל הביא' לפסק הלכה. ועיין סי' קי"ב הנ"ל: ועתה נבא לבאר במ"ש מעכ"ת מטעם שטר צווא' שני' שבטל משום בנותיו למען רבות להן בירושתן והביא דברי רמ"א בסי' ר"נ בשם נמ"י בב"ב דאם כי חזר' במקצת הוה חזר' בכול' ואפי' בשטר לשני אנשים אם חזר בא' מהם גם לאידך בטל אבל אם חזר לגבי היורשי' לא הוה חזר' לשאר מקבלים שהיורשי' לא מטעם מתנה מקבלים ובלא"ה הוה יורשי' הנכסי' וברמ"א סתמא קאמר ומעכ"ת פקפק בזה דהנמ"י לא קאמר רק אם אמר והשאר להיורשי' וא"כ גם בדבור' לא הוה כמתנה רק ממילא ירשו משאכ"ה ועוד דהכא רבה לזה ומעט לזה וגם נתן לבנותיו שאינ' בירושה דאורייתא. והנה לפום רהיט' דבריו נכונים מאוד. אבל לענ"ד הב"י שהביא דברי נמ"י והרמ"א הביא לפסק הלכה כמ"ש לפנינו הוה בקיאי טפי מינן בדברי נמ"י כי ז"ל והיכ' שנתן מקצת נכסי' לאחרים והשאר ליורשים וחזר בי מיורשי' דעת רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל דלא הוה חזר' לאידך כי מה שנתן ליורשי' לא הוה אלא כירוש' דעלמא עכת"ד. והנה סבר מעלתו דמלת והשאר ליורשי' ה"ה דברי המצווה הנותן ואינ' כן אלא והשאר ליורשי' נמשך לעיל והיכ' שנתן כלומר ע"י צוואתו וכן מוכיחי' סוף דבריו. כי מה שנתן ליורשי' לא הוה אלא כירושה ומה זה שאמר נתן ומה כירושה אלא ודאי איירי בכל ענין שנתן ליורשי' כלומר ע"י מתנת שכ"מ דקיימ"ל כירב"ב בב"ב ד' ק"ל דעל מי שראוי' יכול להעביר הנחלה לשנות ברבוי ומעוט. וכ"פ הרמב"ם וכן קיימ"ל בח"מ סי' רפ"א דבן בין הבנים ובת בין הבנות הרשות בידו וילפינן מקרא דביום הנחילו את בניו דאם הוא שכ"מ וכמ"ש הסמ"ע ס"ק ב' א"כ הכל מטעם ירוש' ועוד דודאי אם לא הי' נותן

לבנותיו הי' מגיע חלק הבנים אפי' ברבוי ככתב בשטר הצוואה. ומ"ש כת"ר דהא גם לבנות נתן חלק' בשטר צוואה הנ"ל. והנה כ"ז אם הי' חוזר מחלק הבנות לגרוע להם. והא מעכ"ת הזכיר דלכך חזר לכתוב אחרת למען שלא יהי' נפסדי' א"כ משמע שהוסיף להם ממה שמיעט שוב מהבנים וא"כ אין כאן חזרה מחלק הבנות רק מחלק הבנים חזר והא הם הו' שפיר יורשי'. ועוד נלענ"ד בסדר חלוק נכסי' שמשנה במעט לזה ורבה לזה לא שייך לומר חזר גם מזה והסברא להבין נקל. וכן יש לדייק מדברי מרן חת"ס ח"מ סי' מ"ט דאירי שם שחזר מקרן קיימת לגמרי ונתן לאח' ולא הזכיר כלום מבטל הצוואה לגמרי עי"כ אלא דשם ג"כ כמ"ש. ומעתה מטעם חזרה נלענ"ד ליכא לגרועי כח מתנות הצדקות ואם לא שכתב בשטר צוו' שניי' שבטל הצוו' ראשונה לגמרי אבל בלא"ה לא דודאי יש לדון בדעת הנותן באומדנ' כמ"ש מעכ"ת כיון שגלה דעתו דרק משום הפסד הבנות כותב שטר צוו' שנית. ועיין כתובות ד' צ"ז דמהני גלוי דעת וברש"י שם אפי' שלא בשעת מכר מהני לבטל המכירה ולתוס' והרא"ש דוקא בשעת מכר. ואפשר דהכי בנד"ז הי' גלוי דעת בשעת כתיב' צוואה שני'. ואפשר ג"כ דל"צ בשעתו לפי לפימ"ש מעכ"ת דבחייו הי' ותרן ורודף צדקה ובכתובות ד' ס"ח במי שהשיא' הבת אמה או אחיה דמפרנסין אות' לפי מה שהאומדנ' מוכח בדעת אביה אם הי' ותרן וכיו"ב וכר"י שם קיימ"ל דאפי' דלא השיא בתו אחר' בראשונה מ"מ אומדי' לפי דעתי היפה. והנה אם יש לדאוג כי ע"י מריבות והתקוטטת בענין זה יגיע הדבר ח"ו לידי ערכאו' יש לפשר עם היורשי'. עיין בחת"ס ח"מ סי' קי"ב ות' נהרי אפרסמון יו"ד סי' מ"ד ועיין במהר"מ שיק סי' רל"ה הנ"ל כי הפשרה טוב להיות' ע"י בד"צ עייש"ה:

וראיתי בדברי כת"ר כי המעות אין בעין. והנה אם ישנו בשטרות אצל לוין ישראל מהני מתנת שכ"מ אבל שטרות שאינ' ישראל פסק הרמ"א בח"מ סי' רנ"ג סעיף כ' דלא שייך בהו מתנת שכ"מ. ועיין בנוב"י מהד"ת סי' מ"ה דאין להוציא מהיורשי' דאורייתא ע"י מתנת שכ"מ כש"כ מלוה ע"פ. ויש לדון גם על חלק הבנות אם זכו בחלק הצוו' מה שבא בחשבון הלואו' אינ' ישראלי' וכת"ר מבפנים בצוו' שניי' לא הזכיר מעכ"ת אם הי' עדים כשרים או אפי' חתימי יד הנותן כי הא דקיימ"ל בסי' ר"נ דמתנת שכ"מ כשר ע"י ערכתו' בדבורי בעלמא קנו וערכאות אינ' משקרי ובשטר ראיי' דוק' מהני:

וראיתי בת' נהרי אפרסמון דמ"מ על החזר' אינ' נאמני' והביא ראיי' מדברי חת"ס ח"מ סי' מ"ט דמשום דהי' על חזרת השטר עדים פסולי' ע"כ החזרה אינ' כלום והה"ד בערכאות דודאי פסולי'. ותימ' בעיני ע"ד הגאון ז"ל דמה בין שטר הצוואה ראשונה לשנייה דחזר דהא מצי לחזיר אפי' בדבור בעלמא כמ"ש סי' ר"נ א"כ הא לא מהני כתיבת הערכאות

רק לאמן הדברי' והא לא משקרי והוה כשאר שטרות העולי' וכו' שאינ' רק לראיי'. ומ"ש מדברי חת"ס לא ידעתי מה זו קושי' הלא זה שאילת ראשונים על כל שטרי הערכאות בהג"א פ"ק דגיטין שהקש' דהא אפי' משה ואהרן אינ' עדים אע"ג דודאי לא משקרי עיי"ש מ"ש ובאחרונים שם. אוה"נ דוש"ת הק' מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן כג

ב"ה אול"י ג' ב' דחנוכה תרע"א לפ"ק מאד יצ"ו לכבוד הרב המאור הגדול מו"ה משה אהרן הכהן קרויס נ"י אב"ד דק"ק נ' סאלאק יצ"ו

מפני טרדות רבות וחולש' כחי ל"ע לא באתי עד הלום להשיב בדבר הלכה עמוק' והיא ע"ד

א' שצוה ל"מ ע"ד בנו שלא הלך בדרך טובים ע"כ מנע ממנו קרן הירושה לגמרי רק מה שיעלה רווחי' בפירותיה' ינתן לו ולעת כזאת היטב שאת וראוי' לתן בידו ס"ך הירושה מה יעשה נגד המצוה. ומעכ"ת צלל במים אדירים בסוגי' הש"ס ופוסקים בחוב"ק. והנה מהדר בזכותי' חברא הנ"ל ותחילת יסודו עפ"י מ"ד מ' כתיבות ס"פ מציא' אשה האומר לשליש תני שקל לבני לכל שב' והוא ראוי' לסלע יתננו לו סלע אל תתני לו אלא שקל אי"ב לו רק שקל ואם אמר אם מת' יורשו אחרים תחתיהם בי"כ ובי"כ אי"נ לו רק שקל וכמ"ש בטעם שדעתו שישארו נכסי' לאחריהם והיא תוספת' במסכת' זו והקשו הראשונים במ' בב"ב בהרימג"ש ורז"ה וברמב"ן מ"ט בסיפ' דבריית' דירש' אחרי' תחתיהם דהא קיימ"ל כר"א ברי' דר' עויא בנכסי לך ואחריך לפלוני אם הראשון ראוי' ליורשי' אין לאחריך כלום דאין זה מתנה אלא ירושה ותי' תרוצי' כמ"ש לקמן בס"ד. והקש' כת"ה על מה הקשו מסיפ' והא ברישא נמי תקשי בתנו שקל בשבת היאך יכול למעט בנחלת הבן בין למעט בין לעקור כולי חדא מילתא דאין בידו לעבור על ד"ת כמ"ש שם בב"ב ד' קכ"ו דהוה מתנה ע"מ שכ' בתורה. ותי' מעכ"ת דזה באמת נא מטעם גריעות הירושה חנא משום מלקדה"מ וכמ"ש בגמ' בכתובות ע"ד התוספת' זו. והנה כיו"ב השיג בנתיבות משפט סי' ר"צ ע"ד הסמ"ע במ"ש ע"ד המחבר באם צוה אביו שלא יתנו לבן הירושה עד זמן מרובה שאם בתוך כך שיעבוד נכסי' אי"מ מנכסי' לפרוע החוב והשיג עד"ז דהא דברי' אינ' מאומ' לעכב הירושה אלא משום מלקדה"מ והא בזה מכר ונתן קיים והביא עד"ז דברי הגמ' הנ"ל. וכיו"ב ראיתי בת' מהרי"ט סי' מ"ו דלכן אמרינן במסקנא שם דבין תני ובין אל יתנו אלא שקל נותני' להם סלע לצורך דרק לזרוזי אמר ומפרשי' ג"כ דהוה מה"ט דדברים לא מהני מידי בתנאי דנכסי' דדהו הווי' ורק משום לקיים דה"מ ע"ד אמדינן דעתו דלזרוזי. אלא דלפע"ד אין דעת המהרי"ט ודעת נתה"מ

שוין בזה דודאי על גוף הצוואה שלא ליתן לבנו רק שקל כשב' בזה אין בו משים עקירת ירושה ולא משום מתנה עמ"ש בתורה כיון דלא יוגרע מחלקו כלום ואפשר דבכל ימי חייו יכלכל הנכסים לפי הפרס בכל שבו"ש ואם ישאר עי"כ הא ירשו מכחו וא"כ הכל שלא בעצם ולא אמר דבר נגד דעת התורה מה ששייך לירושה או לעקר נחלה דאורייתא אך ורק אמר וצוה באיז' אופן ינתן לו סירוגי' סירוגי' זה אינ' נגד מה שמפורש בתורה אלא שמן הדין לא הי' דבריו קיימי' דמה זה לו לחלקו בממון שאינו שלו בזמן ההוא אבל זה לא מקרי עקיר' ולא מתנה נגד מ"ש בתורה. אלא מסבר' הדעת נותן שלא כדברי' והלא התוס' בכתוב' דף נ"ו העלו דלא מקרי מתנה ע"מ שכתב בתורה רק מה שמפורש בתורה אבל פרעו' מלוה וכיו"ב לא מקרי מע"מ שכב"ת עיי"ש ואפשר דתנאי קיים בזה אם הבן מתרצה ומחול דהא עיקר לדברי ר"מ מה שצריך יותר מתפרנס מן הצדקה וכמ"ש בתוספ' הנ"ל לחכמים נותנים להסלע וכשיכלה הממון יתפרנס מן הצדקה וכמ"ש בתוספ' הנ"ל לחכמים נותנים להסלע וכשיכלה הממון יתפרנס מן הצדקה וכמו שכתב הש"ך סי' רנ"ג:

והנה המעיין בתוספת' יראה דעיקר המחלוק' משום דלמה שלא יתן לפי צרכן בזה הוא דקאמרינן מלקדה"מ ועד"ז מסיק בגמרא דבזה לא קיימ"ל כר"מ דלזרוז' קאמר ואפשר דתקנת חכמים הוא בגם בלא מלקדה"מ והכל לתקנת היתומים שלא יכלו ממונם בכדי ומדין אפוטרופס וכש"כ שליש עדיף ואם כי ביתומים גדולים לא מוקמי' אפוטרופס כמ"ש בפ' המפקיד ד' ט"ל וגם אפי' לבנים טיפשי' לא כמ"ש הריב"ש בתשוב' תס"ח דרק לשוטה מוקמי' אפוטרופס. מ"מ אפשר דהאב בידו לאוקמי אפוטרופס' אם בניו טיפשי' ואין עסקי' מצליח בידם כמ"ש הרמב"ם בפ"ח מה"כ. ותדע דהא לא מצינו בגמ' מאן דס"ל מלקדה"מ רק ר"מ וסתם חכמים פליג' עלי' רק לענין שנותני' להם סלע ולפי דרכן ואם כולי דהיינו מה שמחלק לכל שב' ושב' הוא רק משום מצוה לקיים דה"מ מה זה סלע ומה זה כדי צרכן ינתן להם כל נכסיה ויעשו מה שרצו דהא ל"ל מלקדה"מ. אלא ודאי דזה תקנה לבד וזה מצוה לבד ואין כאן השגה ע"ד הסמ"ע מ"ש עליו בנה"מ וכש"כ דלא קשה קושי' כת"ה דלמה לא יוקשי' על רישא קושיות הראשונים דאין כאן שום עקירה נחלה ול"ה מתנה עמ"ש בתורה כדאמרינן לעיל בס"ד ולזה מדויקי' דברי הגמרא במ"ד ר"ח דבין תנו ובין לא יתנו נותנים להם לפי צרכן ומקשי' בגמרא דהא קיימ"ל כר"מ דמלקדה"מ ומתרץ ההוא במילי אחרניתי הכא לזריז' קאמר משמע בפירש דבזה בלבד הוא דשייכי' דברי ר"מ כנלע"ד. אלא דכל זה אינו צריכ' אם מוקמינן רישא דתוספת' בין בברי בין בשכ"מ אבל אי איירי דומי' דסיפא דאיירי דוקא בשכ"מ וכמ"ד במ' בב"ב דף

קכ"ט וכמ"ש הרמב"ם בפי"ב מה' זכיי' וכן בשאר פוסקים ועכ"ח על זה יוקש' קושי' הראשונים דהא למי שראוי ליורש' אין לו הפסק והיאך ירשו אחרים תחתיהם ועכ"ח צריכ' לתירוצ' דאמר בפירש במתנ' אי משום שליש דהוה מתנה או כמ"ש הרמ"א בת' סי' צ"ב משום דמחלק שקל לכל שו"ש שאין זה דרך ירושה ופשיטא דלא קשי' אירשא דכך וכך הי' מתנת. וכבר כתב במהרי"ט והר"מ מפאנו דמתנת שכ"מ אם כי שאינ' עד לאחר במ' מית' מ"מ מתנת' מעכשיו וא"כ פשיטא דבידו לתן כמו שירצה ולא נשאר מאומה לתורת ירושה א"כ ברישא לא הוה צריכי בעיקר תנאי מתנה משום מלקדה"מ אלא דניח' לי' לאוקמי' רישא גם בברי:

ובפשיטות י"ל דלא שייך ברישא כלל לומר משום מתנת שכ"מ או מתנת ברי בקנין דהא לא מקנה להם כלים דהא ממילא ירשו כמ"ש בת' רמב"ר במרדכי פ' י"כ והובא ברמ"א בת' צ"ב הנ"ל ואדרבה חלק ירושתם מצמצם בחלק' לפי אורך הזמן ומה קנין שייך בזה וע"כ לא הבנתי כלל מ"ש כת"ה דנימא ברישא כטעמי' דסיפא דלזה שמגרע ירושתן לא שייך לומר כן אלא דעכ"ח צ"ל בסיפא משום ירושת אחרי' דהוה מתנה דיהי' לו הפסק אבל ברישא למה נימא כוונתו כך הי' כיון דהכ' נשאר ברשותם, אלא לפימ"ש לעיל דכל עצמ' שאנו צריכי' לומר משום מלקדה"מ היינו רק לענין שלא ינתן להם רק שקל אתו שפיר ממילא שוב אין חלוק לאוקמי' גם בברי וכנ"ל. וחדוש ראיתי בתוספת' שלפנינו שבספרי הרי"ף ואם מתי בוי"ו וקאי על היתומים ירשוני וקאי על עצמ' כלומר אם ישארו מנכסים אחריהם ירשו את המצוה על זה לא קשי קושי' הראשונים דהא קאמר ירשוני משמע דהוא לבד נשאר אם כן הוא היורש אלא שבגמרא הגירס' אינ' כן:

וראיתי כת"ה מ"ש על דברי קצוה"ח סי' רמ"ח במ"ש ע"ד מהרי"ט צ"ל כך אחרי' ירשו תחתיהם משום מלקדה"מ תהו מעלת השליש. והנה בנה"מ השיג עליו מהגמ' דבב"ב דף קכ"ט דהוכיח בגמ' והתוספת' זו דגם בב' בני אדם וב' שדות ג"כ אמרינן דמהני לשון מתנה לאחרי' ולדברי קצוה"ח מה זו קושי' דהא טעמי משום מלקד"ה ולענ"ד קצוה"ח נשמר מזה בסי' רנ"ג ס"ק ה' דלא אמרי' דזה טעמי' דהתוספת' רק בא לקיים דברי הב"י לענין הלכה עכ"פ עיי"ש. וראיתי מה שפלפל כת"ה במחלוקו' הרימג"ש והרשב"ם עיי' בר"ן בכתובות. זו ג"כ מוכח דהאב יכול למנות אפיטרופוס עד כ' שנה יעיי"ש:

ומ"ש כת"ה אהא דהובא הרשב"ם ראיי' ממ' גיטין דף נ"ב דאפוטרופיס תורם ועכ"ח בידו לעשות לפ"ד ואם לענין אסור כן כש"כ לענין ממון. ומכ"ת מחלק בדבר דהא דוק' להאכיל תורם ולא להניח אלא ודאי דוקא מה שהוא לטובת היתומים אבל לא בענין אח' ומה לו למכור נכסי' ומה לו תורם שניהם אינ' רשאי'. והנה יעיין בחדושי

הרשב"א שם בגיטין שנתן ב' טעמים על הא דאפוטרופס תורם א) משום הפקר ב"ד יזכו לו האפוטרפו' הפירות להאכיל ולא להניח שאי"צ. ב) דוודאי יד אפוטרופי' כיד היתומים לכל מילי אלא שלא יזלזל בנכסי' יתומים שמא לא ידקדק בהם נטלו ממנו רשות לתרום להניח וא"כ י"ל דהרשב"ם ס"ל כתי' ב' וסבר' הרשב"א שלא יזלזל לא שייך במחלק נכסי' לפי דעתו עיי"ש. ומ"ש מעכ"ת תקנה למנות אפוטרופס גם ליתומים גדולי' הוא שיזכה לאפוטרופיס נכסים למען לתן ליורשי' והנה זה קנין ע"מ להקנות הוא וזה פנוגת' דפומבדות' ור"נ ור"א במ' נדרים ס"פ השותפי' דר"נ ס"ל קנין ע"מ להקנות מהני ופומבדות' ור"א סברי' דלא מהני. והנה קיימ"ל כר"נ לרוב פוסקים אבל מ"מ מ"ש כת"ר פרפר' בזה הכותב נכסי' לאשתו לא עשוי' אלא אפוטרופס היינו שהקני' לה ע"י שטר להיות אפוטרופס גם ליתומי' גדולי' בירושתן לא הו' כדברי הכל וכי בני פומבדותא ור"א לא ס"ל הלכה רווח' זו והנה בנ"ז נלע"ד עפ"י דברי ת' מהרי"ט חיו"ד סי' מ"ו אשר השיב להלכה בענין הקדשות לענייי' ת"ת ומלמדים ובני הישיבה אשר באה"ק וכך נדרו המתנדבי' שיה' הקרן קיים לעולם וממנו לא יגרע ולא יחלק מאומה רק מהפירות רווחי' יתפרנסי' ויעמדו הדברים טובי' שמותר אפי' בריבית קצוצה ואפי' לדעת הרא"ש שחולק על הרשב"א בהקדש עניים שאינ' כהקדש ממש ורק כהדיוט יש להם בעילם ואינ' מותר רק באבק רבית בקרוב' לשכר ובזה יודה כיון דהעניים והמקבלי' וכן הגזברי' לא זכי בקרן מעולם וגם לא יבא לידם לעולם מהקרן בזה ודאי לא נקרי בעלי מעות דהקרן אינ' שלהם וא"כ חזינן דבז"ה לא בא שום דבר ליד המקבל. א"כ בנדון זה שכך צוה המצוה שלעולם יקבל רק הפירות ולא הקרן א"כ עקר הירושה מכל כל זה ודאי אין בידו לעשות דודאי הוה מתנה עמ"ש בתורה כאומר בהדי' פלוני בני לא ירשני וגם מפני מלקדה"מ בזה לא שייך כמ"ש במהרי"ט סי' ו' והר"מ מפ' דלעוקר נחלה דאורייתא לא אמרינן מלקדה"מ ואם כי הקצוה"ח פליג עלי' בזה דלא הוה עקיר' דאינ' למצוה לענ"ד כוונת המהרי"ט והר"מ כיון דמלקד"מ לא מהני לענין מכר או לענין שיעבוד נכסים וכמ"ש בנתה"מ סי' ר"צ על דברי הסמ"ע וכי מגרע גרוע שיעבוד היורשין עצמן להוציא מן המוחזקי'. ואפשר במ"ש בעבד היינו דווקא לשכרו וממילא אינ' ברשות' אבל לטול מהם מה שלהם בע"כ לא אמרינן בפרט ירושת כל דבר דודאי מגרע גרוע כמ"ש לענין כתוב' בני דכרי דחשו חכמים שלא לעקור ירושה מכל ועוד דכאן לא השליש בידו כמ"ש גם כת"ה. ועוד כמ"ש מהרי"ט דלענין מלקדה"מ אמדינן דעתו אפי' להוסיף נגד דעתו בפירוש כמו באל תתני רק שקל דאמרינן דלזריז' קאמר כש"כ דישנו אומדנ' גדולה שלא כוונתו רק משום דהי' בדרך לא טובים ועתה כי הטיב דרכו וראוי' לתן לידו ודאי הוה מחילה להחיות ולפרנסו

כדרך כ"א. ואם כי המהרי"ט בת' סי' מ"ו הנ"ל תלי הדבר במ"ד במ' בב"ב דף קל"ג אי קיימ"ל כר"ל דקנין פירות לא כקנין הגוף בכל ענין או דוקא גבי אבא לברא דאחולי' ומקני מ"מ הא הלכה רווח' דק"פ לאו כקנין הגוף בכל דוכת'. ועוד הא אפי' בספיקא לא מפקינן מהיורשי' וזהו ספיקא וכמ"ש בגמ' בב"ב דף קכ"ט הנ"ל וכ"פ הרמב"ם. ומעתה אם דעת כת"ה וא' מגדולי המורי' מסכימי' גם אני כמצטרף לטובת היורש הנ"ל: ידידוש"ת:
ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ

סימן כד

ע"ה י' ו' עש"ק לס' שלח תרע"ג לפ"ק מאד יצ"ו לגדול א'
הנה באתי עד"מ במ"ש כי ראובן לקח כמה חביות יין משמעון ונעשה תנאי' ביניהם. על זמני פרעו' עד קבלת היין. וגם נתן ערבו' ב"מ כתרים וע"ד צוק העתים בדבר כסף מוצא. לא הי' בידו לקיים תנאי' הנ"ל ע"כ הקדים לבקש פני המוכר עד"ז ולא רצה להתפייס רק במעות. ע"כ נשאר ביניהם שהקונה בידו למכור היין למי שירצה ע"י שלוחו הוא הסרסור והקונה הלך לדרכו וביי"כ וביי"כ מכר הסרסור את היין לסוחר א' אבל המוכר שמעון לא נתרצה למכור' זו לאיש הנ"ל. והנה שניהם שלחו ערבו ב"מ כתרים ליד הקונה שמעון אבל הוא שלח בחזרה ב"מ כתרים ליד הסוחר רק קבל הב' מ' מראובן וגם בעבור ששלם לו ההוצאות. והנה בא הדבר לידי ערכאות וכדומה שראובן פטר' אות' רק דברי הסוחר עם שמעון עוד בפלילים. ועתה אפשר שיתרצו לגמור הדבר בד"ת והנה הסוחר תובע הדיפערעבצען כי היין ביוקר עלה השער כידוע וטענת הסוחר כי קנינו מן הסורסור הי' מוקדם בזמן ושמעון השיב כי לאו זמן גרמ' כי הטעלעגראפישע אכווייזוכגען באו שניהם כא' והנומר של ראובן הי' מוקדם ועוד טענתו כי כ"פ חזר ושנה לסרסור כי כל קונה צריך לידיעתו ומי שיבחר הוא הקונה ועוד שאר טענת אי"צ להזכירם:
והנה לענ"ד יש לחקור על עיקר הקנין אם המכתב שעשה הסוחר עם הסרסיר הוה קנין מה"ת הא אין מטלטלין נקנין בשטר כמבואר בכ"מ ורק בדיניהם ומנהג הסוחרים כן הוא ודברי מ"ב במג"א סי' תמ"ח ידועי' ומרן חת"ס ביו"ד בענין מכירת הבהמה לפטר' מבכור' ולד' נראה דעתו עיקר כדברי מ"ב וגם חולק על דבר נתיבי דס"ל דאינה רק קנין דרבנן. עכ"ז נראה להדיא כי אצל הסוחרים וכן בדניה' אינה מצד קנין רק מטעם חיוב דהא אפי' אין לו שום דבר מהדברים וחפציו שמוכר עכ"ז מחויב להעמיד מ"ש עמו ובסי' ר"ט בח"מ קיימ"ל רק לענין מי שפרע הוה קנין בדבר שאינה תח"י וכבר האריך בזה בת' מהר"משיק סי' רכ"ה באו"ח ע"ד השלוש שנעשי' בב"ארזע ודעתו שאינה בכלל קנין רק מתורת חיוב ולענין חיוב ודאי לא יועיל מנהג הסוחרים או דד"מ וכמ"ש בח"מ סי' ס'

דל"מ רק בעדים חתומי' או כת"י וקנין סודר ולענין זה נראה דעת חת"ס בח' ח"מ סי' ס"ו וכן בתשובותיו שנדפסו אצל הרימג"ש דלא שייך בזה דד"מ ועיין בשו"מ סי' ח"י שפסק כדעת מהרש"ל. וראיתי בש"ע החדשים סי' ר"א שנדפס שם מהגאון מהרש"ק לענין שטרות שעושים על מטלטלי' נראה דבעי תרתי מכתב שלוס וגם עירבון מ"ש אדרויף משמע דזה בלא זה ליכא קנין וכמדומא לי דהכי נהוג עלמא בדברים מיוחדים הנמכרים: ועוד נראי' הדברים כי בנת אשר מכר השליח כבר נתייקר היין וגם נשמע קול אומר כי סוחר אחר רוצה לתן ריוח וכפי שער היוקר אם כן עבר ע"ד משלחו כמ"ש בח"מ סי' קפ"ב דבזה אפי' בכ"ש שליחותו בטל אפי' בדברים דלא שייך בהם אונאה דאומר לתקוני שדרתיך וכו' כמ"ש במ' קדושין ד' מ"ג כידוע:

והנה בלא"ה התביע' של הדיפערענצען אינה כי המוכר ראשון הוא ראובן נפטר אצל הערכאות וכבר מכר היין ביוקר והפסד של הדיפערנצען אינה רק בגרמ' ואם כי בדינא דגרמ' היאך דברי היזק' חייב לשלם. מ"מ איתא במאירי דוקא אם כיון להזיקו אבל בלא נתכוון פטור וכן הביא' השו"מ בסי' י"ח הנ"ל לפסק הלכה והכא ודאי לא כיון להזיק דבזמן הי' שואל עפ"י מכתב למי ראוי' המקח של היין הנ"ל רק שהוא הי' סומך מפני קדימת הנומער וגם מפני להשלים לו הוצאות הדרך א"כ רק לטובת עצמה נתכוון כנלענ"ד:

ידידו דוש"ת הק' מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן כה

שוכ"ט על ראש ידידי ה"ה הרב הגדול חו"ב יו"ש כש"ת מו"ה ישכר שלמה נ"י דומ"ץ ק"ק בוסערמין יצ"ו

ראיתי מ"ש בדברי המרדכי שהביא בשם א"ז במ"ש בישראל שיש לו פרה מבכרת כי מותר ליקח מעות מן הנכרי למען לפטרו מבכורה ואפי' לשיטת ר"ת דבנכרי משיכה קונה. כיון דבעובר לא שייך משיכה דמשיכת האם ל"מ לעובר דהא ס"ל לר"ת דעובר לאו ירך אמו וכמאן דמנח בדיקולא דמיא וק"ל מה שייך לענין זה עובר לאו ירך אמו וכמאן דמנח בדיקולא הא כתב הרא"ש דמהני משיכת הקופה לכלי' שבתוכה ורק דמשיכת הבהמה ל"מ לכלים אמרינן בב"מ ודברי הג"א בפ' הזהב ניח' לי' טפי דלא תליא בעובר לאו ירך אמו ושוב כתב כי גם סברת המרדכי כן. והנה למה לן לפלפל בדברי הפוסקים שהביאו בשם פוסק קדמון ועיינתי בדברי הא"ז פ' הזהב ושם הכל באר היטב דאם עובר ירך אמו הוה כחד גוף ומהני משיכת הבהמה לעובר כמי לא' מאבריה' אבל אם לאו

ירך אמו וכמאן דמנח בדקולא היה ככלים שעליה דלא מהני משיכת בהמה לכלים הנ"ל הרי פי' המרדכי כמ"ש מעכ"ת:

וגם מ"ש מעכ"ת בדברי הג"א דלא מהני רק בכפותו ומטעם חצר וגם זה ה"ה דברי הא"ז ומה דק"ל דהא לא קנה הבהמה להיות חצרו. הנה בב"ב פ' המוכר הספינה מבואר דסגיא בשוכר מקומ' ובש"ך סי' קצ"ח מבואר דגם שאלת המקום מהני מטעם חצר כמ"ש במ' גיטין פ' הזורק ובכ"מ והכא כיון שקונה העובר במעי אמו פשיטא דישנו בכלל קנין זה במעותיו לקנין מקום בבהמה או בדרך שאלה דהא ודאי אינה מוצא העובר ממעי בהמה עד זמן הלידה א"כ פשיטא דהוה חצרו בזה וז"פ. ומ"ש מעכ"ת ממ"ד במ' יבמות ד' ע"ה דנכרית מעוברת שנתגייר' בנה אי"צ טבילה דטבילת האם מהני לי' גם אם עובר לאו ירך אמו ולא הוה חציצה דהיינו רבותא דתנוק ודעתו דהוה ק"ו לנד"ז. ולענ"ד מאין לדמות הענינים זל"ז בסברות רק מה שמצינו בהדיא בגמ' דשם נאמר כיון דרבית' דתנוק דצריך לחיותא והוה כמו שאר אברים והיינו לתנוק עצמו אבל משו"ה לא הוה התנוק אבר להאם וכמו רוב' שאינ' מקפיד או בצריך לגופא דלא הוה חציצה והוה כמו אם אדם הי' צריך לעור ע"ג עור למען שמירת' והא דאמרינן דאין משיכת הבהמה מהני לכלים שעליה הוא כמ"ש בסמ"ע סי' ר"ב דאין משיכתן שוה דמשיכת הבהמה הוה בהלוך משא"כ בכלים וה"נ העובר לא אבר הולך הוא ורק אם עובר ירך אמו הוה חד גופא וממילא הלוך רגלי בהמה מהני לעובר ובלי"א ל"ל כנ"ל:

ראיתי מ"ש כת"ה ע"ד הדג"מ סי' רס"ח במה דקיימ"ל נכרי' מעוברת אין בנה צריך טבילה. ופיר' הדג"מ דאם ב"ד יודעים שהיא מעוברת ודאי לצ"ט אבל אם אין ב"ד יודעים תליא באשל רברבא והקשה כת"ה דא"כ במ' יבמות בגר וגיורת דצריכים להמתין ג' חדשים ופריך בגמ' מה להבחין איכא ולהנ"ל ק"ל הא שם ודאי לא ידעו הב"ד אם מעוברת דאל"כ כבר הוה הבחנה וא"כ הא נ"מ לענין אם בנה צריך טבילה דאם נתעברה לאח"כ ישראל גמור הוא ובלא"ה לצ"ט ושוב הביא כי באבני מלואים סי' י"ג הקשה כיו"ב הא כ"מ לענין הגדילו אם יכול למחות דאם נתעברה לאחר גיורתה ישראל גמור הוא וא"י למחות משא"כ בנתעברה בגיותה, ותי' דשם רבא מרי' דהאי מימרא והא רבא ס"ל דעובר ירך אמו ובל"ז אינה יכול למחות א"כ קושית כת"ה ג"כ מתורצת ודעתו כי אם עובר ירך אמו ל"ל דעת ב"ד, והנה בס' אות ברית סי' רס"ח הכי מפרש דברי דגו"מ כלומר דתלי' באשלי רברבא דאם עובר י"א ל"צ דעת ב"ד אבל דעת התוס' מ' סנהדרין ר"פ סו"מ נראה דעתן דל"צ דעת ב"ד בנכרי' מעוברת דכל טעמא משום גר קטן מטבילין

אות' ע"ד ב"ד וכיון דליכא דידעי דמעוברת אין כאן דעת בי"ד ובזה ל"צ עיש"ה עכ"ד ועכ"פ דברי הדגו"מ ודברי א"מ עולין בקנה אחד אבל דעת התוס' נראה כנגדן כמובן:

ושוב ראיתי כי מעכ"ת שפך סוללה ע"ד א"מ עפ"י מ"ש התוס' מ' חולין ד' כ"ח ובב"ק וכן בסנהדרין ד' פ' דלענין טריפות שתלוי בחיות קיימ"ל עובר לי"א דיש לו חיות בפני עצמו וס"ל למעכ"ת לענין גרות ק"ו הוא דנשמה תלוי בי' והביא סברות ספרי חן לענין זה. ותמיה' בעיני כי עיניו הם כיונים על אפיקי סוגית הש"ס הלא דברי א"מ ה"ה דברי הגמ' במ' יבמות ד' ע"ח הנ"ל דהא מהלכה זו פריך בגמ' למ"ד עובר לי"א וע"כ צ"ל דקושי' הכי הוה דבשלמא אם עובר י"א שפיר אי"צ טבילה אם כי הוה חציצה בס"ד דגמ' שם ואמאי מהני אם נאמר דלענין גרות לכ"ע לי"א כדברי מעכ"ת ועיי"ש בתוס' דק"ל הא רבא לשיטתי' ס"ל עובר י"א ות' דרצה לתרץ לכ"ע אלמא דגם בגרות תליא בעובר י"א דאז אפי' הוה חציצה מ"מ מהני טבילת אמו ועכ"ח משום דהוה חד גופא וחד גרות עולה לשניהם וגם מה דתלי שם לענין מצרי ראשון ושני אם עובר י"א או לי"א עכ"ח מוכח הכי דאל"כ אמאי נימא אם אמו מצרי שני גם בנה מצרי שני אע"ג דאבי' מצרי ג' נימא דלענין זה דג"כ תלי' בקדושת הגרות נימא עובר לי"א ולענ"ד דברי הדגו"מ וא"מ הם כפשוטא מדברי הש"ס הנ"ל:

מ"ש תמ' ע"ז גבי אתנן דנימא דמילתא דל"ש ולא צריך משיכה אפשר בזה אזלינן בתר רוב' דעלמא ורוב נכרים פריצי' וכו' מ"ש ע"ד פלפל בספרי לענין כפיי' ללמוד תורה דהא מתן שכרו בצדו ואין כופין. לענ"ד היינו במצות למוד לבד אבל לשמור ולעשות הוה כשאר מצוות ידידו דוש"ת: הק' מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן כו

ב"ה י' ה' פ' בלק תער"ג לפ"ק מאד יצ"ו לכבוד ידידי ה"ה הרב הג' חו"ב בנש"ק כש"ת מו"ה אברהם נתן נ"י ראיבדק"ק זגיערז יצ"ו ברוסי' ראיתי ג' קושי' עצומים אשר הקשה מעכ"ת א') במ"ש ממ' בב"ב ד' קכ"ז דפריך בגמרא יכיר ל"ל הא אי בעי יהיב ליי במתנה וק"ל הא משכחת בשוטה דאין לו קנין. כבר הקשה בשעה"מ מה' נחלות פ"ג בסופה ותי' דיכול עכ"פ להתחייב לו וכן הקשו בשם מהר"ש הלוי דמשכחת לה בקטן ע"י שליח לדעת הר"ן אינה רק קנין דרבנן עיי"ש:

ב') מ"ש מד' קל"ג כמ"כ דקאמר מה נ"מ משום ירושה אי משום מתנה הא איכא נ"מ כהגוונ' בזה לא הבנתי דבריו הא שם הלשון "נוטלין משום מתנה" משמע עכ"פ דנוטלין ואי בשוטה ליכא נטילה כלל, ועוד מסקנא שם דדברי ר"ה נאמרה על עובד' שם. וא"כ מה יאמר נ"מ הא בידוע להם המקבל שאינה שוטה ובר קנין הוא:

ג')
הקשה קושיא עצומה לדעת הפוסקים דאי"מ מתרי דרבנן על חד מדרבנן וכן להיפך וכמ"ש במל"מ פ"ה מה' תרומות הלא גמ' אריכה היא מ' נדה ד' מ"ז דאתי דמוע דרבנן ומפיק חלה דרבנן והא דמוע הנ"ל ב' דרבנן בזה"ז וכן ק"ל על הב"י סי' של"א והנה על הב"י שהביא כן מס' התרומו' דה"ה דברי התוס' בב"מ ד' פ"ח ומנחות ד' ל"א ושם לא נאמר רק מה שהוא חיוב יותר. ועיין בטורי אבן מ' מגילה ד' י"ט שהביא דברי הגמ' הנ"ל והוכיח משם להיפך ולהנ"ל לא קשי' דהתוס' לא קאמר רק מ"ש חיוב יותר ויש ג"כ כי ב' דרבנן חיוב יותר כמ"ש בתוס' בסופ' גדול שהוא סומא מוציא חד דרבנן משום דהי' בר חיוב עיין בתוס' דף כ"ד מ' מגילה וידוע דברי מל"מ דתרומה בזה"ז חמור דספיקא אינה להקל א"כ י"ל דגם בב' דרבנן חמור וגם אינה רחוק לומר דר"י ור"ש ס"ל כר"י דתרתי דרבנן מוציא חד דרבנן דהא ר"ט וזקנים ג"כ ס"ל הכי עיין בט"א הנ"ל ועיין בערוך לנר מ' נדה ד' מ"ב הנ"ל שהעיר ממ' מגילה ד' י"ט הנ"ל וכוונתו בפשיטות לענין מה דקיימ"ל דב' דרבנן אינ' מוציא חד דרבנן וצוה לעיין בספרו מ' סוכ' כי שם האריך ולא זכיתי לספרו הנ"ל:
ידידוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ

סימן כז

שוכ"ט על ראש ידידי מכירי ומיודעי ה"ה הרב הגדול חו"ב יו"ש הנגיד המפואר כש"ת מו"ה צבי פ"מ אב"י ק"ק ברעזאווע יצ"ו
ראיתי מה שמע"כ עמד על החקירה במידי דלית בי' ש"פ אם שייך בי' קנין והנה עמדו בזה אבות עולם מראשם שיטת רשיז"ל מ' סוכה ד' כ"ז במה דדרשו רבנן שיוצאים בסוכה שאולה מדכתיב כל אזרח וגו' דכל ישראל יוצאים בסוכה א' וא"א אלא ע"י שאלה ופי' רשיז"ל משום דבכל ישראל לא יגיע בשותפות ש"פ להיות נקרא שלו ועכ"ח ע"י שאלה יגיע לכל או"א ומכאן מוכח מדברי רשיז"ל דבפחות מש"פ לא שייך בי' קנין וכבר עמדו בזה גם באחרונים הלא בשערי תשובה או"ח סי' תפ"ב שהעיר דלפי"ד רשיז"ל היאך מצינו ידינו ורגלנו לצאת בשני בדי ערבה ביום ראשון של חג דבעי לכם והא פשיטא דלית שהו ש"פ וכן בכזית מצה בפסח דדרשינן לחם לחם מחלה דבעי שלכם כמו בעריסותיכם כמ"ש במ' פסחים פ"ב והא ודאי יש כזית דלא שוי' פרוטה וכן ראיתי בס' מנחת חינוך במצות סוכה שהעיר על זה במצוות ד' מינים ומצה ותמיה' בעיני' שלא העירו עד"ז הפוסקים שלפני' והנה כבר העיר בזה בדור שלפני' ה"ה הגאון מהר"ז בשע"ת הנ"ל והנה בשע"ת פ' דמצוה מחשבי' לשוי' פרוטה, ועיין בספרי בס"ד או"ח סי'

ק"ו ואני בס"ד הערותי מקדמ' דנא ממ' גיטין ד' מ"ג בעבד שאינה שוי' פרוטה משמע מדברי התוס' שם דלא שייך בי' מכירה עיי"ש והרי לענין הלכה דעת התוס' כשיטת רשיז"ל אם כי פי' בסוכה הדרשה דאזרח בענין אחר מ"מ לענין הלכה מודה לרש"י ז"ל ובמנ"ח מסתפק בזה קצת ולהנ"ל הא פיר' להדיא במ' גיטין הנ"ל ואין לדייק ממ' מ"ז ד' ע"א וע"ב וכן במ' ערובין ד' ס"ב להיפך דקאמר בגמ' דעכ"ח משיכה בנכרי קונה משום דאמר ר"ח ב"א אר"י נכרי נהרג על פחות מש"פ ואי משיכה אינה קונה אמאי נהרג דהא כל היכא דאית' ברשותא דישראל איתא אם כן ש"מ דשייך קנין בפחות מש"פ זה אינה דשאני נכרי דקפיד על פחות מש"פ והוה ממונא לגבי' כמ"ש בסנהדרין דמה"ט חשיבא לגבי' גזל כידוע והנה אשר אחזה בס"ד נלע"ד לחלק בין הפרקים דודאי מידי דתליא בשוי' דממונא כגון שותפות דתליא בחלקו של כל או"א להיות שולט בכל אשר בתוך השותפות דאפי' נותן ש"פ היה שותף לכל מה דשייך לחלק כחלק ולהיות נושא ונותן בו, ועיין במ' כתובות ד' נ"ג ובח"מ סי' קע"ו וכן בענין מכירה דעיקר דמקפידין בשי' דמיה אבל שאר קנינים כמו הגבה' או משיכה דשייכא במציאה ומתנה וכיו"ב דעיקר הקנין שיהי' נקרא שלו על שם בעלים פשיטא לי דשייך בי' קנין זה והראיי' דבמ' בב"מ ד' מ"ב דקונין בכלי אעפ"י שאין בו ש"פ והיינו קני' סודר וחליפין ופשיטא דהמקנה צריך לקנות הכלי שעי"כ מקנה לו חפצים והא אי בעי תפיס לי' להיות שלו כמ"ש במ' נדרים: ד' מ"ח וא"כ חזינן דקנין מהני בפחות מש"פ, ועיין בתוס' שם במ' בב"מ ד' מ"ז הנ"ל דפעמים הוה נתינה פחות מש"פ כגון בתרומה דחטה אחת פוטרת את הכרי והכהן זכה בחטה זו ודברי הנוב"י מהדו"ת סי' ר"א ידוע: ועוד הא ראיי' דשיטת ראשונים הביא' הריטב"א מ' סוכה דאפילו אסורי הנאה יש להם בעלים והא ודאי שאין בהם ש"פ אלא דזה יש לדחות דילמא באסה"נ שהי' מעיקר' שלהם כגון ערלה וכ"כ ששם מ"ש בשדה שלהם דשאני הפקאה מרשותא מלאוקמי ולהכניס לרשות' כמובן, אלא שיש ראיי' מדברי הרמב"ם שפסק בה' חו"מ דהקונה חמץ בפסח לוקה משום ב"י ועכ"ח דשייך בי' קנין ומ"ש עליו בנוב"י כבר תי' האחרונים והביא' דברי הר"ן מ' ע"ז מ"ש גבי הגביה ע"ז דנעשה ע"ז של ישראל ופיר' הר"ן כיון דלגבי גוי הוה ממונא לקנין גם גבי' ישראל הוה קנין עיין בחת"ס או"ח סי' קע"ט שכן פיר' דברי הר"ן לענין חמץ בקנינו והא ס"ס אין בו ש"פ וע"כ קנין זה שייך גם בפחות מש"פ. ומ"ש גבי שור הנסקל מכרה אינה מכור היינו כדאמרינן דענין מכירה לא שייך בי' מעיקר' לממונא ושוי' דמיה וכמ"ש בדברי התוס' מ' גיטין ד' מ"ג הנ"ל וא"כ שפיר מצינו ידנו ורגלנו במצוות ערבות ומצות מצה דשייך בי' קנין דהשמש שלוקט משדה היער דבזה שייך אפי' מכירה דכל הני ס"ך ערבות ודאי

שוי' ש"פ ומה שנותן ליד כל או"א הא הוה בתורת מתנה לצאת בו או שודאי מפקיר' והמקבל יתכוון לקנות' בהגבהו כה"כ והיינו נמי טעמי' דמצה כדאמרינן כנלע"ד. אוה"נ ידידוש"ת הק' מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן כח

ב"ה פה מאד יצ"ו יום ג' פ' מקץ שנת הערג"ל שוכ"ט על ראש ידידי מכירי ומיודעי ה"ה כבוד הרב הגדול וכו' מו"ה צבי פריעדמאן נ"י אבן יקר בק"ק ברעזאווע יצ"ו

אחדש"ה בדבר הלכה קשה עלי להשיב בד"מ בפרט שאין לשון הכתב בפנקס לפני כי לשון הכתב בזה עיקר לדון אחרי' ועיין בנוב"י מהדו"ת חחו"מ סי' מ"ו. והנה בנ"ז כפי מ"ש כת"ה שהי' תנאי גמור של המצווה אשר באופן זה נותן המקומות בביהכ"נ להחבר' דתית שיתנו בכל יום יאהרצייט ה' זהו"כ לדברי' טובי' לעלוי נשמתו והמותר להחבר' ולעשו' בו כרצונה ולעכשיו כעת הזאת אשר בעוה"ר נתמעטו הבני הקהילה די"י וממילא הכנס' בזה ירד מאוד וכמעט אין שוכר ואין קונה על מקומו' הנ"ל. ועתה השאלה אם יש ביד בני ת"ת לבטל' התנאי ולפחות ההוצאו' הנ"ל למען ישאר ג"כ דבר להחבר' וכסבר' כת"ה דודאי לא הי' דעתו שלא ישאר מאומה להחברה ורק לשלוח' עבדי להו. והנה יש בו דרכי' ללמוד זכות למען טוב' דחבר' והוא כיון שהטיל בו תנאי גמור כלומ' באופן זה הוא נותן להם המקומו' וא"כ הוה כשאר קניני' על התנאי וביד המקבל שלא לקיים התנאי וממילא יתבטל המתנ' וחזר להיורשי' או למקבלי' טובי' וכמ"ש הנוב"י עצמ' באות' תשובה סי' מ"ו הנ"ל בעובדא שהי' הצווא' מפי המצווה לבני' והרבה ס"ך מה לבנו הגדול למען יגדל היתום בבית' בלימוד ומזונות וכן עשה ולעת זקנו' חשש כי בניו לא יעשו כמוה' ולא יחושו על הצווא' וכתב שם דביד בנו שלא לקיים התנאי ויבטל המתנה של ס"ך הנ"ל וחוזר ליורשי' ושגם בידו כלומר ביד אשר כבר התחי' במעשה טוב הנ"ל אשר אם ברצונו שלא לקיים התנאי ויבוטל המתנה ויחזור להיורשי' אלא שהאיש הנ"ל יו"ש למען אביו המצויה יעשה הטוב ההוא:

ומעתה כיון שעי"כ לא יוותר ולא ירבה שער המקומות ודאי הוה אומדנ' דמוכח כי ע"ד כן ניח' ליה להמצווה ועוד יש אומדנא כיון שאמר שהמותר לת"ת לעשות בו כרצונ' וידוע כי החבר' הנ"ל אין עושין בו דבר רשות כאשר בזכרוני שמחזיקי' בזה ללמוד בני בית הספר אם כן נראה שכוון ג"כ לטוב' ת"ת ודאי זה זכות גדול לנשמתו כי מה לנו יותר גדול מתשב"ר ואם כי ודאי אין לשנו' מדעת המצווה אפי' מעני לעני ממקבל למקבל כמ"ש בש"ע סי' קנ"ג ובשו"ת גדולי עולם. עיין במהרי"ק שורש ה' ובמהרי"ט סי' ט"ו וסי' ס"ג וסי' מ"ה אבל בכגון זה דעכ"ח צריך לשנות לענין המותר א"כ מה בידינו אפשרות

לעשות. ועיין בת' מרן חת"ס יו"ד סי' רל"ז בשם המרדכי דצריך אומדנ' גדולה בענין צדקות ולא כל האומדנ' שוות, ועיי' ביו"ד סי' קנ"ג ובח"מ סי' רנ"ג ובעוב' דמרן חת"ס הי' האומדנא דהעשירו המקבלי' וחשיב ליה אומדנ' רבת' ושם אפי' התחילו כבר לתן צדקותם להמקבלי' עכ"ז אם העשירו פוטרין אותן. ועיין בת' מהרי"א סי' ש"ל עיי"ש דנראה שלכ"ד מרן חת"ס. א"כ לפי"ז הי' מקום להקל בנ"ז מפני האומד'. ועיין בת' נהרי אפרסמון בנדון שלו שהי' ג"כ מתנת בית לחיק ובתנאי כיו"ב ודעתו ג"כ מתוך דברי' דבידם שלא לקיים התנאי ולבטל מעשה המתנה. וגם לענ"ד מוכח כן בהדי' מדברי הר"ן מ' קידושין ד' כ' שם בעובד' האי דזבין נכסי' אדעת' למיסק לאה"ק דקאמר אי בעי סליק ושם בתוס' והמפרשי' פלפלו משום תנאי כפול ופי' דיש דברים מוכיחי' דסגי' רק בגלוי דעת וכן בהני עובדא אומדנ' דמוכח דאדעת' דהכי זבין ופי' הר"ן דעכ"ח הכי הוא דהא משמע שם דאם הי' בידו לסלק לאה"ק המקח קיים דהי' לו לסלק לאה"ק והיכן מצינו להכריח לאדם לקיים התנאי למען שיתקיים המקח ואדרבה התנאי בא לבטל המעשה ואי בעי קיים ואי בעי לא קיים התנאי אלא שם לא הי' צריך תנאי גמור וא"כ חזינן בפי' דבידּ אדם לעשות כרצונו בענין התנאי' ולע"ד דגם משום מצוה לקיים דה"מ לא שייך בזה דהא צוה להם בהחלט ונותן רשות בידם לבטל כל מה שצוה והלא בנוב"י סי' הנ"ל וכן בת' נהרי אפרסמון לא העיר כלל משום מצוה לקיים דה"מ ועכ"ח מה"ט. ועיין בחו"מ סי' רנ"ב דדע' רמ"א כסי ר"ת בכ"מ דלא שייך מלד"ה רק בהושלש מתחילה לכך ובש"ך הביא דברי הריטב"א בשם הרא"ה דגם ליורשי' או מי שסיפק בידו לעשות ולקיים דבריו ג"כ שייך מצוה לדה"מ ועיין בת' רע"א סי' ק"נ ובמהרי"ח ס"ל היאך דיש על האב המצוה בתורת נדר אם כי היורשי' אינו מצווי' לקיים את נדרו מ"מ שייך מלדה"מ אם כי לא השלישׁ מתחי' לכך, עיין בת' חת"ס ח"מ סי' ק"ו הביא דבריו ונראה בעיניו שלכ"ד ועכ"פ בתנאי לא שייך מצוה לקיים כהנ"ל. ומ"ש כת"ה בשם ת' תשובה מאהבה אינ' תח"י והלא הדברים כבר נאמרו בת' נוב"י מהדו"ת באה"ע סי' מ"ה דאפי' לדעת הריטב"א הנ"ל אין שום ה"א בעולם שיהא חייב לקיים דה"מ בדברי' של אפרי' עיי"ש שאפי' שתק השומע ממנו כאשר צוה עליו ומעכ"ת דן משום שקבל' עליהם זה הוא טעם לומר לענין שיהי' מחויבי' מכח נדר וזה צ"ע בבבר' אי שייך בזה משום נדר להבאי' אחריהם לדור דורות. ומ"מ לענ"ד כמ"ש דבמתנ' על תנאי בנ"ז לא שייך מלקדה"מ זה לפע"ד בדרך א':ב')

יש לעיין אם הי' בכח דבריו גם אם לא יספוק הכנסת המקומ' אם מע"מ לוה עליה' כהנ"ל. והכה בת' מרן חת"ס חח"מ סי' ט"ו שם בעובדא שנכתב בצוואה שלוקח מהונו

ארבעי' מאו' זהו"כ וישאר ס"ך הנ"ל תחת יד בני פלוני וצריך לתן רווחי' מס"ך הנ"ל כ' זהו"כ לכל שנה כי"כ להרב וכו"כ ללומדי' שילמדו בבית' לעלוי כשמתו ואח"כ בא בטענה שאין הרווחי' עולין לס"ך כ"ו כסף לשנה ודעת החת"ס כי מפני זה הפונקנו הי' פטור מנתינתו סך הנ"ל לדברי' טובי' כיון שרק מהרווחי' הי' מחייבי' אותן אם מתברר שאין הרווחי' עולין לסך הנ"ל פטור לתן מכיסו עיי"ש טעמו לשבח ורק מפני שסוף נוסח השטר מוכח שנתחייב' לחלוטין והי' סתירה לתחילת השטר ואנן אזלינן בתר סופ' ועוד שהי' מקום לפרש שלא יהי' סתיר' ע"כ מחייבי' ליתן בכל אופן. אבל בנ"ז כפי מ"ש כת"ה לא נכתב יותר רק שמחויבין לתן ה' זהוים לשנה והמותר שלהם א"כ פשט דבריו משמע מה שיעלה של השכירות המקומו' דאל"כ מה זה המותר שיעשה כרצונם א"כ י"ל שלא חייבו' לתת מכיס' על ת"ת ובוודאי הי' הצוואה מכוון לעלוי נשמתו ואם החבר' מפסידי' היכן הסנגור' וחלילה להיפך א"כ עכ"פ נתכוון שיהי' מדבר איזה מותר ובלא"ה לא הי' מתחייבין א"כ אפשר כי יבואו החבר' לחשבון לפי הכנסה בעת שהי' השכירות עולה לסך י' זהו"ב היינו חצי וא"כ לפי ערך זה יתחלק וליתר עת ירבו בדברי' טובי הנ"ל ולוותר איז' ס"ך מה כנלע"ד. והנה אני ירא להכניס ראשי בדברי' העומדים ברומו של עולם ע"כ רק אם יציע הדבר פני' גדולי הוראה ויסכי' אתנו אז כמשיב' לכשורי. ידידוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן כ"ט

ב"ה אור ליום ה' פ' שמות בנ"י תרס"ה לפ"ק מאד יצ"ו לאהו"כ כבוד הרבני המופלא היקר מו"ה צבי המכונה הירש הערצקא נ"י בעיר הבירה וויען יצ"ו

מ"ש מע"כ כיון דשניים כשרים חתומים על השטר מהני ול"א להקיש שלשה לשניים עיין בחו"מ סי' ל"ו ברמ"א שטר שחתמו עליו ע"א פסול ונתבטל כל העדות כו'. ועיין בחו"מ סי' מ"ה סעיף י"ב ברמ"א שהביא דאם ב' אחרונים כשרים השטר קיים. דעיין בש"ך וסמ"ע שם דהיינו מטעם דאמרינן דהב' הכשרים חתמו למטה ושבקי רווחא למאן דקשיש וזה מלאהו בקרובים דאל"כ יפסול השטר מפני שהרחיק יותר השיטה כמבואר בב"ב וכ"מ בש"ס. ועיין בסמ"ע ס"ק ל"ב כשנודע שחתמו העדים כסדר שהם חתומים פסול אלא דמסתמא אמרינן דוודאי חתמו הכשרים תחילה ושבקי רווחא למאן דקשיש מפני הכבוד. והנה בנ"ד בשטר צוואה אשר לפי דינ' דמלכות' שצריך ה' עדים אפשר דאפי' מסתמא לא אמרינן דהכשרים חתמו תחילה כמובן: והנה בשטרי צוואות הנהוגין בזמה"ז א"א לדון בהם דין תורה חוץ מזה אם הי' צוואת שכ"מ אבל בבריא הלא אין קנין שטר זה כלום במטלטלין דאין בהם קנין שטר רק משיכה או קנין סודר ושאר קניינים

ואפי' בקרקעות ובתים דקנינין בשטר מ"מ הא בעי דמטי שטר ליד המקבל מחיים כמ"ש בסי' רמ"ה סעיף א' ורק בשכ"מ דהוה ככתובין ומסורין לידו וזכה בנכסיו כיורש כמבואר הכל בסי' ר"כ עיש"ה. ואין כאן זכות למקבלים במתנת בריא אך ורק מטעם מצוה לקיים דברי המת, ועיין בסי' רנ"א סעיף א' ובסמ"ע סק"ה דמבואר שם דצריך לכתוב בחיים ובסי' ר"נ סעיף כ"ג יש בו דעות ושיטה אחרונה דבעי שישלישו המעות או דבר הניתן ביד שליש לדבר זה ובסי' רנ"ב סעיף ב' פסק המחבר סתם דבעי שיתנו ביד שליש לשם כך ובש"ך ס"ק ד' וכן הסמ"ע סק"ח דהה"ד אם מצוה ליורשים וא"כ ה"כ הי' מקום לומר כן. אלא דבשו"ת רע"א סי' ק"נ וכן בנתיבות המשפט סק"ח חולקים על הש"ך דעיקר דקיימ"ל כדעת ר"ת במ' גיטין דבעינן ליד שליש וגם לשיטת הריטב"א והרא"ה דווק' אם צוה ליורש בפני' או שכתב לו מכתב מחיים דהוה בענין זה כדבור אבל במכתב מחותם מסר לו שיקראנו לאחר מית' מניין לו דהוה כשליש וסיים דעכ"פ קיי"ל כדעת ר"ת דבעי שליש. וא"כ בנדון זה דליכ' כל הני לא אדע מה כח יש בצוואה זו לזכות המקבלים שאינם יורשין והא לפי דין תורה בנים של אחי המת המה היורשים כמש"כ בחו"מ סי' רע"ו יעיי"ש וע"כ אם ר' משה בראדי ע"ה הי' בריא בשעת צוואתו אין אתי יודע עד מה להפקיע דין היורשין ובמכתב אשר שלח לי בראשונה דבריו נאמר שהוא בריא. וע"כ אך ורק אם הרב הג' מוה' ר' יוסף בראדי נ"י אבדק"ק מיאווא רק ברצונו לעשות רצון דודו ע"פ מלבו הטוב אבל מדינא איני יודע בזה שום התחייבות עליו. ומ"ש בני אחות ד' ודאי אין ממש בטענותי' כמ"ש מע"כ נ"י והנה איני אומר דרך פסק אך ורק לפי דברי מעכ"ת נ"י לענין דבר הלכה לאמר הלכה זו לענ"ד ובל"ס יתפשרו הצדדים, וכ"א על מקומו יבא בשלום והעושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו וגומ' ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ

סימן ל

בהי"ת י"א צ"ד מהרה יהפך לנו לשו"ש סת"ר

ברעזאוו יע"א

שוכ"ט לכבוד הרב המאור הגדול חריף ובקי מו"ה אברהם צבי קליין נ"י אב"ד ק"ק סילאש באלהאש יצ"ו

בעובדא דראובן אשר שבק חיי' לכ"י והניח אחריו בת קטנה יורשת העזבון סך ד' אלפי' אשר לו בשפ"ק והבת הנ"ל כבת חמש שני, נפטר' ושח"י ועתה עמדו וערערו שארית היורשי' והן ג' אחיות של כה' ראובן ע"ה]וא' אם אשתו[כי הם היורשים את הבת מן התורה והוא מכח אבא דאבא של הבת אשר הירוש' ממשמש' כמ"ש בהרמב"ם ה'

נחלות פ"א ובח"מ סי' ער"ה. ומשפחת שאם הא לא קראו משפח' כמבואר בב"ב ר"פ י"כ ובהרמב"ם פ"א וח"מ סי' הנ"ל א"כ אין לאשתו שום זכות על ירושה הנ"ל לבד מכתובת' ותי"כ. והיא האשה טוענת כי בחיים חיות' עודנו בערש דוי כ"פ אמר לה כי הכל שלה וכן אביה שהוא ת"ח אשר שאל מאתו סמוך לפטירת' על רצונו האחרון והשיב כמ"כ כי הכל בידו ולאשתו יהי' הכל. והנה פרט מעכ"ת כי אין שום עדות או שטר צווא' על דברים האלו ורק עפ"י האשה ואביה וי"ל אם כי צוואת שכ"מ שכל דבריו ככתובי' וכמסורי' מ"מ צריך ודאי עדים כשרים על דברי צוואתו וכאן אפי' עד א' כשר אין כאן. ע"כ פשוט בעיני כת"ר כי אין כאן דבר לקיים דברי' נגד יורשי' דאורייתי'. והנה פשיטא ופשיטא כי דבריו כנים ואם כי לא הי' מן הצורך להביא ראיות על זה כיעפ"י ב' עדים יקים דבר כתיב ומנ"ל להפקיע ירוש' דאורייתא בכדי ובפרט מהיאך תית' להחזיק האיש הנ"ל שעבר על מה שאמרו בכתובות ד' נ"ג לא תהא מעבור' אחסנתי אפי' מברא וכו' וכש"כ שלא נחשוד אות' להעביר הירושה מבתו שהית' אז בחייה או לכה"פ הית' אשתו מעובר' ממנה וראה וידע למה יעבור הירוש' ממנה לאשתו שאינה אפי' מהראוי ליורש. ומ"מ הדבר מבואר גם בפירוש בשו"ת מבי"ט ח"ב סי' קמ"ח שהשיב על אשה שצות' וכו' לפני דיין הקבוע בקהל ההוא ובפני כמה נשים וכו' ע"ז השיב וז"ל אין הצוואה ניתנת עפ"י עד א' אפי' שיהי' חכם ודיין והנשים מסייעו אין בהם ממש ויכול היורש לערער אפי' אין העזבון בידו וכו' ועם כל זה כ"ל שיוכלו לומר ליורש שיקבל חר' שאינ' מאמין שהוא אמת מ"ש החכם ואמו וכו' עכ"ד הצריכים. ובשו"ת שבו"י ח"ב סי' קס"ט חולק עלי' בפרט האחרון. מ"ש המבי"ט כי היורש יקבל עלי' בחר' שאינ' מאמין לדברי וכי למה לו לקבל עלי' כי אין מאמיני' אם התור' לא האמינת' ולא מצינו מה"ת רק שעד א' מחייב שבועה לנשבע ונפטר אבל בכגון זה מה שייכו' שבוע' או חר' ליורשי' בפרט לומר שאין מאמין ובה' וי"כ סי' קכ"ז איתי' שגם מלמדי' אות' שאין מאמינ' כש"כ בדבר שבממון עכת"ד. ובסמ"ע ח"מ סי' רנ"ג שאמר אם השכי"מ בינו לבינו אמר דבריו שקיימים אם אין מכחיש היינו אם היורשי' הי' אצל צוואתו ואין בהם מי שיאמר כן או לא כן אבל בלא עדות כלל אין דבר להפקיע ירושה דאורייתא והלא מבואר בח"מ סי' ל"ג סעי' י"ד אם השכ"מ צוה בפני עדים קרובים לו ורחוקי' לבני' אין דבריו כלום הוא משום שאינ' קרובים לבנים אבל בקרובים מכל צד כמו בנדון שהאב ובתו קרובי' זל"ז וקרובי' לבת ולבת בתו ומעיד לטובת בתו לית דין צריך בושש שאין כאן צוואה כלל ואין דבריו קיימים כלל. ובנדון זה גם המבי"ט יודה שאין היורשי' צריכי' לקבל עליה' שאינ' מאמיני' לעד כיון דסברת המבי"ט הוא משום דעכ"פ עד א' קם לשבוע' והוא דוקא עד

כשר אבל קרוב אפי' לשבוע' פסול כמ"ש הרמב"ם בפ' ה' מה' ערות וא"כ כיון דאין כאן רק עד א' וקרוב פשיטא ופשיטא שאין שום טענה נגד היורשי' לומר להם אם במאמיני' או אינ' מאמינים. ובפרט כי דברי שבו"י מוכרחי' וגם בפ"ת סי' רנ"ג הביא בשם קרית חנה שהסכים לדברי שבו"י ולענ"ד כי בנדון זה גם דעת המבי"ט כמ"ש הנ"ל. ומעתה חוזר הדין כמ"ש כת"ר שיתחלק לג' חלקים כמשפט הירושה:

והנה מעכ"ת ביקש ממני כמ"כ לגלות דעתי בענין זה בדרך פשרה וזהו הקשה בד"מ בפרט שלב"פ ויש לדיין מה שעיני' רואות, ומ"מ ראיתי כי לאשה זו יש לה ג"כ תביע' מבוררת על היורשי' והוא מזונות בתה עד ה' שנים כי לא הית' חייבת לזון בתה מנכסי' שלה כמבואר באה"ע סי' ע"ח דרק האב חייב לזון בני' עד שש שנים עיי"ש ובסי' צ"ה קיימ"ל דאפי' שכר מניקה יכולה לתבוע מן היורשי'. ועתה נאמר דאם לא הית' מקבלת רווחים משפאר קאסע על ד' אלפים הנ"ל הי' אפשר לתבוע בעד מזונות ה' שנים הנ"ל אלף זהו"כ לבד מנדוני' וכתוב' ותוספ' כתוב' שהם כמו ז' מאות זהו"כ כמ"ש מעכ"ת דנדוני' שלה' הי' ה' מאות. אלא שבל"ס קבלה הרווחים משפאר קאס' על ד' אלפים הנ"ל ולא אדע ערכם ולבא על החשבון לפני' נראה בטוב והישר שיתרצו היורשים לעשות לפני' משוה"ד לתן לה עם הכתוב' ותוס' כתוב' בכללי אלף זהו"כ לבד מה' מאות הנדוני' שלה והנותר יחלקו היורשים. והנה מתביעות מזונות שלה במוגר ארמלות' מן היורשין לא אדבר בו כי אם דקיימ"ל בס' צ"ג דיש לה מזונות כ"ז שלא תבע' כתובת' הכ' כבר תבעי וגבת' ותפס' לעצמ' והא קיימ"ל בסי' צ"ג הנ"ל דאפי' במכר' כתובת' אין לה מזונות כש"כ כאן שגבת' לעצמ'. וגם כי כנראה ממכתב כת"ר הוא בבית אביה ובזה לא שייכ' מזונות כלל כמבואר בסי' צ"ד ועוד היינו צריכי' לחשוב מעשה ידיה ששייך ליתומי' ומי יודע לכן אין לבוא בחשבון כלל ובפרט כי בישועות יעקב העיד כי בזה"ז מסלקי' האלמנ' בכתובת' מפני יוקר המזונות. ע"כ לענ"ד אין כאן תביע' לטובת' רק על מזונות הבת וזה נתן לה עפ"י מ"ש לעיל. וד' ישפות שלומו בין הקרובים ונאמנים בשלומי אמוני ישראל ושלום לדייני ישראל ולא ישמע צווחה ואנחה בגבול ישראל ומחי' חיים ישפות טוב' בשפעת רב שלומים ונראה עם כל אחב"י בראש שמחת עולמים. ידידוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן לא

ב"ה יום א' פ' יתרו עת"ר לפ"ק מאד יצ"ו לכבוד הרב הגדול מו"ה שמואל צבי נ"י בק"ק דראגמירעשט יצ"ו

בעובדא הכי הוה כי ראובן ושמעון שחטו כל א' בהמה ושל ר' נטרפה ושל ש' הית' צולעת ונראה שהיתה נשברה רגליה בעצם הקולית ויען כי הית' לעת לילה אמר השו"ב שא"א לבדוק למען הור' אם כשר או טריפה וכאור בוקר שלח שליח א' להוביל בהמתם למקולין שלהם וראובן מכר מיד הבשר לנכרי בחזקת ט' כי ידע שבהמת' נטרפה ולא השגיח אם זו בהמת' ולאח"כ כשהוביל איש הנ"ל הבהמ' לש' ראה כי נחלפו ור' מכר וקצב בהמה שלו שהי' בכלל ס' הנ"ל ותבע מראובן ההיזק של בהמה כשרה שהי' לעת עש"ק יהי' למכרה כא' ור' טען הוא לא השגיח על הבהמה למי הוא כי סמך על השליח שהי' ג"כ לעת הלילה הנ"ל בבית המטבחיים ושמע ודאי כי השו"ב אמר שעושה סימן בנקור על הבהמה וא"כ שליח הוא דעוות ועליו לשלם. והנה מעכ"ת האריך מאוד בשיטת הסוברים דשליח חייב אפי' בגרמ' ולראובן בעל הבהמה פוטר אפי' אם מעצמ' לקח הבהמה שנתהוה הטעות א' דהא הוה ספיקא אם היתה כשירה ואין מוציאין ממון מספיק' כ"ש הכא שהית' ריעות' מחיים ואיתרע לה רובא כמ"ש הרמ"א בסי' ל' וסי' נ' וכמ"ש התבו"ש ובפ"מ ואפי' אם ש' מחזיק של ר' בידו ג"כ אין לחייבו כמ"ש בב"ק דף קי"ז בשואל בהמה שהניח אחריו והי' יורשים סבורים שהוא שלו וטבחו ואכלו אינן משלמין רק בזול פחות משלוש עיי"ש ברש"י ובשטמק"ב מ' כתובות פ"ג מטעמי' והנה בהריטב"א מקש' מ"ש מהא דאר"ח הגוזל ולא נתיאשו הבעלים ובא אח' ואכלו רצה מזה גובה, ותי' דהכא כיון דלא ידעו כלל שהית' שאולי דסברו שהוא של אביהם ונכנסו ברשות פטורים א"כ כ"ז בלא ידעו כלל מעיקרא אבל בידעו אפי' טוענ' שאינ' יודעים בחשבון של אביהם קאמר בגמ' שם דחייבי' וא"כ הכא בדידיה נתהוה הטעות ע"י והא הי' בבהמה סימן וגם ידע שיש בהמה לחבר' מה ברשות שייך בזה ודאי אינ' דומה ליתומים שלא ידעו מעיקרא שהיתה שאולה לאביהם ומה הוה להם לידע סתם בר' לא ידע משא"כ בדידי' ודאי אינו דומה לאונס וכמ"ש בתוס' דף כ"ז במזיק באונס כמו אבידה ויותר מזה חייב בנזקין כמ"ש דף כ"ו אדם מועד לעולם בין ער בין ישן ומה שסמך על השליח היינו אם הי' כעשה הכל ע"י שליח משא"כ הכא מסתמא אדם מכיר בהמת' והוה ליה לעיוני והא בסי' רצ"א דקיי"ל באדם שאין רגיל לעשות ולשמור בעצמו ויש לו שמש בביתו שנעשה הכל ע"י בזה אמרינן כמ"ש דאדם על דעת אשתו וב"ב מפקיד והיינו במשרת איש על ביתו ומושל בכל אשר לו משא"כ הכא דלא נעשה תחת יד השליח וגם כי שליח הנ"ל כנרא' אינ' בר הכי ורק הוא סמך עליו ומה לו לשמעון הוא לא סמך ובכהג"ו אפי' שומר חנם חייב דהוה כפושע וגם כי הוא בעצמ' לא אמר לו כלום מהסימן רק ששופט כי שמע. ועיין בפ' המפקיד דף מ"ג יותר מזה נדבר לקמן

מזה בס"ד. ותדע דלא נקט בשומר עצמו בטעות כזה היינו משום שמעיקרא ידע רק שכח ועיין במג"א סי' ק"ח לענין שכחה שהי' זכור' מעיקרא וכן בה' יו"ט לענין ערובין וכן בה' שבועות בשם אגוד' דאם נשבע לפרוע זמן ההוא ועד זמן ההוא לא הי' אונס וביום המוגבל נעשה אונס אין זה אונס דהו"ל לאזהור וסמיכתו על השליח לא עדיף משלח הפקדון ביד שליח דחשב הנפקד באחריות כמ"ש במ' גיטין ופסק בש"ע חו"מ סי' רצ"ג ולא יכול לומר סמכתי על השליח אפי' אם השליח מהימן למפקיד ולא מצי לטען דאונסי' השליח וכיון דמזיק דין ש"ח עכ"פ יש לו הה"ד דאין זה טענה בסמיכ' ע"י שליח ונדון זה ק"ו וכש"כ הוא. ועיין בב"מ דף ל"ו בשניים שהפקידו זאח"ז זה מנה וזה מאתיים וכל א' תובע מאתיים דחייב אפי' ש"ח דהו"ל לעיונא כש"כ הכא ודאי הו"ל לעיונא א"כ לענ"ד דאין זה אונס לפטור במזיקי' וכהנ"ל דהו"ל עכ"פ כש"ח דכעין גניבה פטור וכאבידה חייב כמו ש"ש:

ועוד נלפענ"ד דהכא לא שייך דין יתומים שאכלו בהמה שאולה דזה דווקא באכול' אבל כא בהכירה כמ"ש הב"ש באהע"ז סי' נ' גבי סבלונות שנתבטל הארוסי' דבמאכלי' ומשקאות וכן דברים שעשוין לבלות מחזירין בזול כמו בבהמה שאולה ובדברים שלא בלי פסק הב"ש דאם מכרה משלמת כמו גזילה כמו שהית' שוה בשעת מכיר' ושם הטעה בדברים שעשוין לבלות בדברים אלו מחיל הארוס ע"כ משלמת בזול כמ"ש הרשב"ם בב"ב דף קמ"ו וזה וודאי לא שייך בנדון זה דמה מחילה איכא בזה הדבר וגם מזה ראיי' דלא שייך שגגה היכא דאיכא משום גזל והכא שקצב הבשר ומכרו במקילין ודאי דומה לזה. ע"כ לענ"ד דמשום זה הטעם הי' מה"ד לחייב הקצב אם לא מטעם דהיה ספיק' ואין מוציאין מספיקא ואם שמעון מחזיק בידו משלו מזה נדבר בס"ד לקמן: ומעתה נבא לעיין בעניין חיובא דשליח. הנה מעכ"ת הביא מערכת השיבות ראשונים ואחרונים דשומר ושליח חייב אפי' בגרמא אלא שכ"ז אם עבר ע"ד שמירתו אם יהי' בחנם כש"ח ואם בשכר כש"ש ואז אפי' בגרמא חייב. ומעתה אם אמת כדברי' שלא שמע מפי שו"ב שעשה סימן בבהמה הנ"ל מה עליו לשמור שלא יחליף אם אינ' מכיר הבהמות אדרבה מוביל להקצב שהיא יכירנו. אלא שעד"ז הביא ח' המבי"ט סי' רל"ב בעובדא דילי' שהי' שמעון שלוח' של לוי להוביל סחורות ממדינת רחוקים דהי' צריך לפרוע מקדם לנכרי א' שהי' בידו כת"י מלוי והשליח לא נטל ממנו כת"י הנ"ל וגם פרע לו שלב"פ עדים ועי"כ הי' לוי מוכרח לפרוע פעם ב' וחייבי' המבי"ט לשליח הנ"ל אע"ג דהרי"ף ורמב"ם ורא"ש פוסקים בהאי עובדא דאבימי' מ' כתובות דף פ"ה שלא הי' חייב אבימי לשלם עד שלא נטל השטר מיד המלוה רק מפני שהזכיר לו הלוה נטילת השטר אבל בלא

זכרון שטר הי' פטור דאמר בדעתי' דמהימן הוא לוי שאני התם שהי' ס"ח משא"כ שליח בשכר כעובדא דמבי"ט הנ"ל חייב אפי' בלא זכרין השטר דש"ש חייב בשמירה מעולה יותר בעיון ודיוק אחריות וא"כ ה"כ כיון דאיש המוביל הי' בשכר אע"ג דלא שמע מסימן השו"ב כיון דעכ"פ ידע מבהמה טריפה ובהמה דשאלה תי' לו להזהר מעצמו כת"ד ולענ"ד י"ל דהא הש"ך סי' נ"ח ס"ק ו' הניח דברי המבי"ט בצ"ע ועוד דהא המבי"ט הביא ראיי' מדברי הגה"מ פ"א מה' שלוחין לחלק בין חנווני על פנקסו דלא נתן לפועלים בעדים כמ"ש הרי"ף דאין דרך לפרוע לפועלים בעדים אבל הלוואה ופריעת בע"ח דרכן של ב"א בעדים וע"כ חשבו המבי"ט עכ"פ כחיוב גובה בש"ש אבל בנדון זה מנ"ל כי דרך המוביל להזהיר שלא יחליף בהמה בבהמה אם בא יבא ליד בעלים עצמן ודאי מהימני זה לזה ע"כ שלא יחליף בשל חבירו ועוד הא חזינן גם בזה"ז כי פריעת חוב אפי' באדם מהימן וכשר נוטלים השטר קידם הפרעון מפני שע"י טרדות וכיו"ב ישכח בסדר עסקים אבל סחורות שמובילים ע"י שלוחי' לא נשמע כמוהו ומסתמא כל נוטל סחורה שלו וכיון דהמבי"ט הביא דברי ראב"ן י"ל דרק בצרוף טעם הנ"ל חייבי' לשליח כמ"ש בעלי תשובות כי אם ימצא במחבר שו"ת שפסק מפני כמה טעמים אין לסמוך רק אם בנדון ג"כ יכונ' יחדיו. ועיין במחהש"ק סי' רנ"ג ועיין בב"מ דף ל"ו בב' שהפקידו זה מנה וזה מאתיים אם באו יחדיו לנפקד ולא הזכיר' לעשות סימן לאיזו מאתיים ושניה' תובעים מאתיים פטור דאמר אתון לא קפדותו והאמנתם זל"ז אנא לא מהימניה לכו ושם מחלוקת ראשונים בכרך א' פי' רשיז"ל ורוב ראשונים בכרך א' היינו שבאו יחדיו ולרמב"ם בכרך א' ממש ובכ"ז ודאי חשיב בכרך א' כמובן ומשמע שם דאפי' בש"ש דינ' הכי דפריך שם מכתתי לרועה טלאים וסתם רועה בשכר:

ועוד נלפענ"ד עפימ"ש השטמ"ק בשם הריטב"א בב"מ דף מ"ג בעובדא דהפקיד' כשית' לעושי שכר ואמר לסרסי' להטיל כשות' בשכר מזה כשות' והוא הטיל מכשות' דפקדין פטור הסרסו' מפני שלא אמר כי הבעל הפקדון מזה לא תרמי ושם בשימ"ק דהש"ש בכהג"וו חייב דצריך להזהיר ביותר ופי' הריטב"א אע"ג דהסרסו' מסתמא בשכר עביד עבידת' מ"מ כיון שלא הועמד על שמירת כשות' הנ"ל אין בזה דין ש"ש כלומר דדברים נפרדים הם וזה החלוק ג"כ בין עובדא דמבי"ט לעובדא זו דשם ע"י פדיון הסחור' פרע לנכרי ונעשה ש"ש על הכל ועוד דע"ז ג"כ עבדיה שליח מעיקרא. אבל בנדון זה לא נעשה שליח רק להוביל הבהמות מנ"ל דשכרו הי' ג"כ לשמור שלא יחליף בנתינת ליד בעלים עצמן ואפשר ג"כ לטעון שליח זה כי לא סמך על תביעת עינו איזה הוא הטריפה ואיזה בספיקא והקצב שנודע לו הסימן יודע ומבין להכיר את שלו וראוי לסמוך עליו

מבלי חשש' סוף הדבר לענ"ד לפטור את השליח ויותר נוטה לחייב את הקצב הנ"ל אם הי' שמעון החזיק בשלו אלא דמה דפשיט' ליה למעכ"ת דבגוון זה מהני תפיס' מספק ובאמת במחלוקת שנוי' דכן דעת הש"ך בס' תקפו כהן אבל האו"ת באות ס"א וס"ב הביא דברי הרשב"א דל"מ תפיס' אפי' אם יש בידו ע"י הלואה ולפי"ד הנתיבות שם החלוק אם הדבר שהוא בספיק' שאם הי' ברור לא הי' צריך שומא וגבייי' בב"ד בזה צדק' דברי הש"ך אבל בדבר שאין עומד לגבות מיד רק בשומ' ע"י ב"ד ל"מ תפיס' וכדברי התומים ורק בגלה דעתו מקדם שמחזיק בידו אם יהי' צורך לתפוס עיי"ש. כ"ז באתי להעיר פני מעכ"ת בעניינו של דבר זה. ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן לב

בהי"ת אול"י א' פ' ויגש תער"ב לפ"ק מאד יצ"ו לכבוד הרב הגדול יראת ה' אוצרו מה"ו מרדכי פארהאנד נ"י דומ"ץ ק"ק בעטהלען יצ"ו

יק"מ כת"ה בא לידי ואתו הסליח' כי א"א לי להשיב על אתר מפני טרדות בפרט בזמנים אלו עלי לסדר ולהגיה מ"ש למדפיס גם נשאל לתלמידי והנה בענין טענת המשכיר ושוכר שהמשכיר טוען לזמן קצר השכיר והשוכר טוען לזמן ארוך אשר דעת כת"ה להוציא מן השוכר בלא שבוע' למשכיר לא אדע מנ"ל הא מדברי הש"ך סי' שי"ב ס"ק י"ז אין שום ראיי' אך ורק חולק על המ"מ דנרא' מדבריו דבמילתא דעבידא לגלוי לא אמרינן קרק' בחזקת בעלי' עומד' ולא מוציאי' מן השוכר אפי' בשבוע' בזה חולק דרק מן האוכליה' של פירות אי"מ כמ"ש בב"מ דף ק"י עיי"ש אבל להניח' בבית אין לכופו דלענין זה קרק' בחזקת בעלי' אבל לענין שבוע' מה טיב' של המחלוקת הלא דברי ש"ע מבוררי' בסעי' ט"ז הנ"ל דאם השוכר טוען סתם או זמן ארוך והיינו יותר ממ"ש המשכיר נשבע המשכיר היסת ומוציאין מן הבית ועד"ז לא מצינו חולק. וכי יחלוק הש"ך על הרמב"ם וכלל גדול במקום דאיכא דרר' ורק בטענת מחולקי' נשב' עכ"פ היסת וכי נימא דמלתא דעבידא לגלוי עוד עדיפ' למימר דאפי' שבוע' אי"צ והלא מסי' שי"ז מוכח כן להדי' גם מדברי ש"ך ס"ק ה' מ"ש אדברי רמ"א ד"ה מיהו י"א שהביא שם דברי המרדכי בטענות שהם בין המשכיר לשוכר וא' מן הטענות המשכיר אומר לא השכרתי והשוכר טוען שכרתי וברמ"א מדמה לי' למ"ש המחבר באומר על הזמן הה"ד שאר טענות שביניהם ונכלל בזה גם דברי המרדכי הנ"ל דדינ' כמ"ש המחבר בסעיף ב' דנשבע המשכיר והש"ך לא פליג עלי' בזה רק במ"ש וי"א ה"ה דברי נ"י דלאח"ז נאמן במגו עד"ז השיג הש"ך דלענין מגו כ"ע מודי דנאמן השוכר ולא מהני להשביע למשכיר. אבל לענין שבוע' המשכיר לא מצינו מחלוקת והא ברמ"א מבואר להדי' דדינ' כמו שכתב המחבר בסעיף ב' וכן

בסמ"ע ס"ק י"א י"ב משמע שם דלענין זה כהדדי ננהו וא"כ בנד"ז שטענותיה' יותר על הזמן דטענת סתם הוה עכ"פ זמן מה כמו שבאר בריש סי' שי"ב זמני' חלוקי' בעיירות ובכרכי' ובחניות. וגם מ"ש כת"ה שצריך להודיע קודם ו' חדשים לא אדע למה יגרע מחנות שצריך קודם י"ב חדשים. והנה לענין שבוע' המשכיר בלא"ה אין לפקפק' דהא ברמ"א סי' ט"ו סעיף ד' מביא דברי מהרי"ק להלכה דיכול הדיין להשביע אפי' שלא מה"ד כדי לברר הדברים והביא' הש"ך סי' ע"ה ס"ק ס"ג לענין טענת ספק:

ע"כ לענ"ד כמ"ש ולפי ראות עיני הדיין להקל בתק"כ או איז' פשר': וראיתי מ"ש כת"ר לענין קנין שכירות ודאי כן הוא דדיר' עם כליו והשמוש הוה שפיר קנין חזקה, ומ"ש דאינ' מכוון לקנין לענ"ד הוה שפיר מכוון כיון שדר בי' מטעם שכירות זה גופ' הכוונה ולא מצינו שלא בכוונ' בקנין חזק' רק אם הי' החזק' לשעת' כגון גדר בי' מידי אבל בדיר' ושמוש תדור אין לך כוונ' יותר מזה. וגם כי בזה"ז אשר רוב שכירות הן על אופן זה בלא שטר וקניני' דעלמא הוה כמו מנהג השוכרי' וקנין הסטומת' כמ"ש במג"א סי' תמ"ח בפרט כשהוא מדינ' דמלכות' כמ"ש מרן חת"ס כ"פ בתשובותיו ומ"ש כת"ה בשכירות לענין קנין חצר והביא דברי הש"ך סי' שי"ג. עיין במג"א סי' רמ"ו ס"ק במ"ש דברי הריב"ש לנד"ז או"נ דוש"ת. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן לג

ב"ה אולייי ה' פ' דברים תרס"ז לפ"ק מאד יצ"ו לחכם א'

הנני ע"ד המשפט של הבחו' דוב בער וואלד כיי אשר למד עם, בנו הב' יעקב דוב נ"י והנה צריך אני לחזור על ראשונות כלומר ע"ד המכתב אשר שלח מעכ"ת באות' זמן לידי ובתוכם מכתב של בנו ומיד קראתי לבנו לבוא אלי וכאשר שאלתיו למה לא הגיד לי אם יש לו איזה תרעומות וסוף הדברים הי' כי עקרי הדברים שאין חביריו רוצים לחזור עמו השיעורים אבל להבחור לא יאמר דבר שלא ירגיז ואני הזהרתי לחבריו הבחורים שלמדו ג"כ אצל בחור המופלג הנ"ל שיחזרו עם בנו כל השיעורים ופ"א שרצו לחזור עמו אמר להם שילכו רק לבדם לביהמ"ד והוא יחזור בפני עצמו לבד ובתוך כך נטל חבילתו וברח בהחבא. ודאי כי כל זה גלוי לפניו:

והנה דינו של שוכר בית או אכסניא מבואר בסי' שי"ב סעי' ח' ט' י' דצריך לשלם לכל הזמן ששכרו אפי' שכרו סתם צריך להודיע מקודם ל' יום או שצריך להעמיד א' במקומו. ודינ' פועל ומלמד הלא מבואר סי' של"ג ס"ק י"ד וברמ"א סעיף ד' ובמחבר סי' של"ד סעי' ד' ורמ"א שם וכן בסי' של"ה ברמ"א דבמלמד היכא דהפסידו לבעה"ב צריך לשלם שכרו משלם לא כפועל בטל עיי"ש. מכש"כ היאך דיש לו פסידא למלמד דהי' לומד

עם תלמיד אחר מבואר בת' מיוחסת לרמב"ן ובטור ורמ"א דצריך לשלם לו כל שכרו: ועתה לפי מה שהתבוננתי במכתבו ראיתי מע"כ צורבא מדרבנן. היאך אפשר להעלות על דעת כי ח"ו יעות משפט כנגד הלכה פשיטא אשר כל הנהו אתנהו בנדן זה כי בחור הנ"ל אני מחלק לו כל זמן וזמן כמו ב' בחורים נבחרים כי הוא באמונת אומן עשה מלאכת שמים וכל התלמודים אשר למדו אצלו הגיעו לתכלית הנרצה. ומעתה אם לא הי' נשכר אצלו הייתי מחלק לו בלי ספק תלמיד אחר א"כ היינו דינא דרמב"ן ופסקו הטור ורמ"א להלכה ונוסף על זה פסידא רבה בתשלומין האכסניא. והבחור אמר לי כי מעכ"ת כתב אליו שאין לו שום טענה כנגדו אך ורק אם מחויב להיות עומד במקום בנו הגדול לענין התשלומים דברים הללו לא ידעתי על מה נתכוון והלא אם הי' מעכ"ת שכרו בעצמו פשיטא דצריך אפי' בעד בנו הגדול דמ"ש ממלאכה אחרת ולא גרע משוכר מלמד ללמוד עם בן חבירו דג"כ אין החיוב על השוכר ללמד' רק על אביו ומ"מ השוכר חייב לשלם כמ"ש ברמ"א סי' של"ד סעי' ד' וסי' פ"א סעי' א' וסע' ב' ועי' בסמ"ע ס"ק י"ד וברמ"א סי' ש"ל ומעתה הלא מעכ"ת שלח לבנו לישיבה ע"ד כן לשכור לעצמו בחור וכן שלם בעדו בעד חדש או יותר א"כ מה לי אם שכרו בעצמו או ע"י בנו ולא גרע משליח ששלחו בע"ב לשכור פועלים דמבואר בסי' של"ב דצריך לשלם כמו שהתחייב. ועיין בסמ"ע סי' של"ו סעי' ו' בא' ששכר מלמד בעד בנו ובעד בן חבירו אם חזר בתוך הזמן ונתנו למלמד א' צריך לשלם לראשון ועיין בס' כסף קדשים דאם ידע האב מהלוכת בנו למלמד הוה כהסכמ'. ואם דעת מעכ"ת משום דהוה אונס בבריחת בנו. והנה ממכתבו נראה שהי' יודע מתרעומות וחזרת בנו ע"י מכתבו של בנ' די והותר ובנו בקש ממנו שלא יודע להבחור כלום. א"כ הוה דינא כמ"ש בסי' של"ד דאם הוה לי' להבעה"ב לאסוקי דעתו ולא המלמד פסידא דבע"ב הוא וכן הוא בת' מהר"ל סי' מ"א עיי"ש. ידידוש"ת. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ

סימן לד

בעה"י יום ג' פרשת קרח תרס"ו לפ"ק מאד יצ"ו לכבוד הרב המאוה"ג חריף ובקי מו"ה מרדכי אליעזר עהרנגרובער נ"י רב בביה"מ בק"ק שנויינמאנגער וכעת אב"ד בק"ק ווראנאוו יצ"ו

מכתב מעכ"ת בא לידי אשר ענותנות' הרבני לחוות דעתי בדבר ממונ' ואף שאין מן הראוי' להשיב בלא טענות בע"ד כמ"ש בפוסקים ומ"מ א"א להשיב ריקם בתנאי שהוא כדבריו וכמ"ש בפ"ת דבמקום מצוה משיבי' והוא בעובדא כי התורני הנגיד המפורסם מה"ו גרשון שטאדלער נ"י קבל מעכ"ת לרב בבית מדרשו כדרכו בקודש וכן נעשה

ונתקבל מכמה שנים ולאח"ז ברצון מעכ"ת להיות לו כו"ח מהנגיד נ"י שנתקבל לחלוטין ונתרצה הנגיד נ"י והודיע ע"י הבוכהאלטער שיש עמו דברי תנאי כמוזכר במכתבו ומעכ"ת קיבל תנאי ועי"כ שכר מעכ"ת דירה במקומו וחזר לביתו למען הביא ב"ב יחי' ולאחר אשר שב מביתו בהגיע עלי דרך קבל פ"ארמילאר לחתום בחת"י ושם דברי התנאי שא' אפשר להתקיים ולעקור דירתו דתנאי זה שוברו של הקבלה כידוע וע"כ לא נתן חת"י על מכתב הנ"ל ומ"מ חזר לבית מדרשו ומלאכת שמים בידו כבתחילה. ועד"ז הביא מעכ"ת דברי רמ"א בסי' של"ג בשם נמ"י והרמב"ן דעכ"פ ישנו תרעומות בשכירות פועלים כי בידו לחזור ודברי פלפולו הן דברים ברורים. אלא דלענ"ד לא הוה צריך לכל זה כי לא לבד מפני התרעומת אלא דשכירות ראשון קיים בתנאי הראשון והוא עפ"י דברי הסמ"ע ס"ק י"ד דהמחבר נמשך אחר דברי הרמב"ם שהשמיט דינא דהתחלה משום דהוה בכלל הלכו דאין בעה"ב יכיל לחזור דהוה כהתחלה ואיתא בתוס' והרא"ש הביא הש"ך דאורחא דמילתא קתני הלכו דבלא הלכו מסתמא יש להם להשתכר לאחרים, וע"י הליכ' אין להם למי להשכיר אבל לעולם אפי' אם בלא"ה לא הוה להם למי להשכיר אין הבעה"ב יכול לחזור דהליכ' גופ' הוה כהתחלת מלאכה וא"כ עכ"ח הסברא משום דהכנה זו הצריכ' למלאכה הוה כמלאכה עצמה וא"כ כיון שעפ"י תנאי הראשון הלך מעכ"ת לשכור דירה וחזר לביתו למען הביא ב"ב ונוסף לזה כי עד הגיע לק"ק פאקש לא בא לידו הפ"ארמילאר. א"כ לפענ"ד אין לך הכנה גדולה מזו והוה כמו התחלה ואין יכול לחזור בו ועוד לפי"מ שהזכיר מעכ"ת כי לפני ז' או ח' חדשים אמר לו פא"פ "דיזער פאסטען איזט דעפענעטיוו" ופשיטא כי דברים אלו השיב למעכ"ת על עניני של השטר שבקש מעכ"ת וכיון דבתוך הזמן ואח"כ למד בבית מדרשו ז' או ח' חדשים אין התחלה גדולה מזו ופשיט' כי בתנאי האחרון שיכול לחזור בלא עדות ובלא ראיי' אין בכלל "דעפענעטיף". דזה צריך שטר נאמנות ואיננו. ותנאי הראשון שקבל מעכ"ת מדעתו באשר ידוע לכל שאין זה מגרע קבלתו לחלוטין דפשיט' דהרב צריך לפסוק כמ"ש בש"ע כי אסור להחמיר לאחרים כמ"ש השלה"ק במס' שבועות וכל הספרים מלאים דחומרא שאינה לפי דין הפוסקים והלכה רווחת אינ' רשאי להחמיר לאחרים וזה א"צ לפנים. לפי"ז הדבר ברור שאינו יכול לחזור מדבריו הראשונים: ועוד אם מעכ"ת באיזה מן הפרקים לומד או דורש גם עם שארית האנשים או פוסק לקרובים או למשרתיו אשר נשכרים אצלו נראה דהוה כמו קבלה בעד רבים ול"צ קנין כמ"ש בסי' קס"ג ואפי' בלא התחיל במלאכה אין יכול לחזור כמ"ש בהג"ה רע"א בח"ב סי' של"ג בשם ד"מ ומהריק"ש וג' הוה רבים. לבד מזה נראה דבזמן הזה לפי דינא דמלכות'

קני' שכירות אפי' בדברים לבד ובסי' ס"ח פסקינן אפי' אי ליכא דינא דמלכותא למאן דלית ליה דינא דמלכותא או היכ' דליכא הורמנא מ"מ אם יש בזה מנהג בין הסוחרים ובע"ד שלא לחזור אינו יכול לחזור לכ"ע דהוה עכ"פ כמו קנין אסתומטא דקנה מדרבנן לכל הדעות. ולסברת חת"ס יו"ד סי' שי"ד הוה קנין מדאורייתא. מכל הנ"ל וצרוף דברי מעכ"ת לענ"ד דברי הנגיד נ"י קיימים כמ"ש בראשונה ומובטחני ברב צדקתו כי יקיים מאמרו ושארית ישראל וגו': ידידוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ

סימן לה

ב"ה יום ה' פ' שמות תרס"ד לפ"ק מאד יצ"ו רב ברכות לראש כבוד הרב הגאון המפורסם מו"ה פנחס סג"ל ביללינוצער נ"י אב"ד ק"ק סערעטש יצ"ו הנני ע"ד אשר העיר בעוצם רוח' ע"ד פרטי הנוגע לכללים דיני ב"נ אשר באמת צריכים עיונה רבה והוא ע"ד מ"ש במ' קידושין י"ז ירושת גר מאביו מדרבנן דמה"ת כק' שנולד ונתרחק כמ"ש הרמב"ם הדת מבדיל ביניהם ורק מדרבנן שלא יחזור לסור' ותמיה' בעיני כבוד הדרתו מי מצי לתקוני כהג"וו על ב"נ מי מחייב עליה' תקנת' דרבנן הא ל"כ כהם לא תסור וכמ"כ הפקר ב"ד מנ"ל ולמ"ד גזל גוי מה"ת הרי הגוי יורש מה"ת כדיליף בגמ' ונגזל עי"כ. והנה ברמב"ם פ"ו מה' נ' הזכיר ג"כ סברא זו באמרו אעפ"י שיורש מדרבנן מ"מ מהני תנאי כלומר שאביו גוי יכול לעקור ירושה ממנו דאינ' מחויב בתקנת חכמים כלומר דל"ה מתנה עמשב"ת ותקנת חכמים דעשו חזוק כמ"ש בריש הכותב ועכ"ח ס"ל דתקנת עצמה עכ"פ י"ל מקום דנוטל ירושה ולענ"ד דבזה ליכא משום גזל דל"ה רק כהפקעת הלוואת' כמ"ש ע"ד מ"ע סי' רפ"ג ועיין בט"ז שם והראיי' דבמס' בב"ק קי"ג בברייתא דישראל וגוי שבאו לדון אם יכול לזכות ישראל בד"ת דנהו בד"ת ואם בדינייהו לזכות ידון בדינייהו לזכותו ידין בדיניה' ואם לאו באי' עליו בעקיפין דברי ר"י ור"ע פליג אבאים עליו בעקיפים ומסיק בגמ' בטעמי' דגזל גוי אסור ומ"מ לענין לדונו כאשר ישית עליו מפי שופטים בין בד"ת ובין בדיניהם למען זכות לישראל לא פליג וכן הרמב"ם אם כי דס"ל גזל גוי מה"ת מ"מ נקט האי דינא בפ"י מה' מלכים אלא שמחלק בין עכו"ם לגר תושב אלמא דמה שבא ע"י דינא ודיינ' אינ' בכלל גזל וכללא נאמר דלא מיקרי גזל גמור רק ויגזול בחנית בעכ"ח. משא"כ בנדון שאומרים לו כי הדין כך לא מיבעי' אי צייתי דינא הלא מדעת' הוה ואפי' להוציא ממנו כיון שבא לדין בדיני ישראל כבר קבל עליה ורק הדר ביה ובאמת ברמב"ם לא קאמר רק שאומרים לו כך דיני ישראל או כך דינא משמע דלא איירי בעכ"ח וא"כ ה"נ בירושת גר אם כי מדרבנן וכי הברייתא הנ"ל שדנין אות' בדין ישראל לזכות לא איירי רק בדבר שהוא מה"ת פשיטא דבכל הדינים הנהוגים

בישראל קאמר ועוד הא גופ' דיני תורה לא נאמרו לו אלא כי הדר"ג תמה על כל הנ"ל מנ"ל הא והנה בתוס' גיטין בסוגיא דמעמד שלשתן בשם ר"ת דאם הנכרי הנותן קני במעמד שלשתן דאם הפקיעו ממונ' של ישראל כש"כ מגוי וא"כ נראה דפשיטא ליה מק"ו אם כחב"ד להפקיר בשל ישראל כש"כ בשל גוי וביבמות ד' צ' יליף הפקר ב"ד מדין נחלות וא"כ גם בירושת הגר כיו"ב וטעמי' נ"ל כיון שחייבוהו ב"נ להעמיד ולהושיב להם דיינים דזה בכלל ז' מצות כמ"ש הרמב"ם פ"ט מה' מ' דע"כ נדונו בני שכם שלא עשו דין ומשפט על הגזל שנעשה אלא דבזה פליגי הרמב"ם ורמב"ן פ' וישלח דס"ל דגם על הדינים בפרטיית חייבים לתקן להם והרמב' ס"ל דרק על הדיינים מצווי' והדייני' עצמ' גלה דעתו בפ"י מה' מ' שכתב חייבים ב"ד של ישראל לעשות שופטים לגרים ותושבים לדון עפ"י משפטים ואם יראו לעשות דיינים מישראל עושים ואם לאו עושים מביניהם ואח"כ כתב אם רוצים בדיני ישראל דנים עפ"י די"ת ואם לאו אין מכריחים אותם אלא עפ"י דיניה' וכיון שכן כבר נאמר מפי משרע"ה בקבלה מפי הגבור' לשמוע לב"ד של ישראל וכמ"ש בפ"ח מה' מלכים כי צוה משה מפי הגבורה לכוף על באי עולם לקבל ז' מצות וא"כ כבר נאמר שמחויבים לשמוע לב"ד אל הדיינים ופשיט' דאם נראה בעיניהם לתקן להם דבר שלא ישחת העולם מותר להם בדיני ממונות וכמ"ש בפ"ז הלכה י"א והנה כבר הזכרתי לעיל דברי ר"ת דס"ל לענין הפקר ב"ד ק"ו הוא ומצינו כיו"ב בפסחים ל"א בדר"מ ישראל מישראל קונה משכון ישראל מנכרי לכש"כ וחכמים פליגי משום דלך תהי' צדקה לא שייך בגוי וא"כ אפשר דחכמים ג"כ מודים לק"ו הנ"ל דלענין זכיי' ישראל עדיף ואם התורה נתנה רשות לב"ד להפקיר ממון ישראל כש"כ של גוי והיינו אחרי ראינו כי ביד של ישראל יש להם רשות לעשות להם משפט ומנוי הדייני' כמ"ש הרמב"ם הנ"ל שהוא מפי קבלה:

ב)

הקשה הדר"ג קושי' עצומה על דברי לח"מ פ"י מה"מ דס"ל כי גוי שעוסק בתורה והכה את ישראל חייב מיתה היא אסמכת' ומדרבנן זה ודאי קשה להולמ' לענין אסורי' שחדשו רבנן דל"ש הפקר ב"ד מה להם על ב"נ, והנה כיו"ב הקש' בפר"ח יו"ד סי' נ"ה ע"ד סמ"ג וסמ"ק לענין אבר המדולדל דבישראל מדרבנן משום מצות פרוש וס"ל להרמב"ן והרשב"א דבזה מותר להושיט לב"נ והסמ"ג וסמ"ק מן האוסרים והקשו עליו מה שייכות איסור' דרבנן לב"נ ובסי' ס"ב הביא דברי תוספ' דאסרו לב"נ ומזה הביא ראיי' לשיטת הרמב"ם דהוא מדאורייתא מכח קושי' הנ"ל וכו"פ סי' ס"ב מחלק דמה שהוא דרך אסמכת' י"ל דיכולים לגזור בזה שלא לחלק בין אבמה"ח לאבמה"ח וה"נ אפשר

משום לתא דגזל מאסמכת' דמורש' ק"י וכן הכה את ישראל דמצער את ישראל ואמרינן בעירובין דע"כ חייב גם בפחות משו"פ משום דצעריה לישראל ונכלל הכל בלתא דגזל ותו אין אתי לומר בענין נכבד הנ"ל בפרט כי במתים הללו הצנה קשה למזגי ל"א:

ידידוש"ט:

ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

אחרי כותבי זאת נזכרתי מדברי מרן חת"ס בי"ד סי' רצ"ה במ"ש ע"ד נקוה"כ במ"ש ע"ד תוס' כתובות ד' י"א גבי טבילת גר קטן דהיאך מטובילי' אות' ע"ד ב"ד הא זכיי' מטעם שליחות ואין שליחות לקטן ודעת הש"ך דב"ד שאני דיכולין לזכות לקטן דאלים כוח' אפי' היכא דאיכא קצת חובה והשיב מרן חת"ס דמה שייכו' זל"ז דשם מעמידי' נשיא א' לקטני ישראל דב"ד כחן אלים לכל שבט ושבט ב"ד שלו וב"ד גדול על כ"י אבל על קטני או"ה מי נתן להם רשות למשחרר עליהם. והוא כעין קושי' הד"ג כ"י. ולפימ"ש יש מקום לקיים דברי הש"ך עפ"י דברי הרמב"ם מה' מ' הנ"ל:

סימן לו

ב"ה יום עש"ק בראשית תרמ"ד לפ"ק ברעזאווע יע"א ברכת שמים ממעל, יוזל משפע טל, על ראש יד"נ הקצין המפואר הרבני המאוה"ג מו"ה עזריאל ראזענבוים נ"י בק"ק פרעסבורג יצ"ו

עתה באתי אשר ע"י הב' המופלג בדק לן מר. קושי' עצומה והוא. כיון דהישא"כ אינו חייב אלא מצד קנסא וא"כ מה הועילו חכמים שלא יהיה כאו"א הולך הא ילך ויזיק ומודה ומיפטר דהא מוב"ק פטור. והנה בל"ס ידוע למעכ"ת מ"ש הגאון בן המחבר בנוב"י מד"ת על קושי' האחרונים לענין נאמנות העד והוא המזיק לדברי האומר דאין ע"א נאמן או לפימ"ש הפנ"י דע"כ איירי במומר היאך נאמן. ותירץ הוא ז"ל כיון דקנס הוא ואם אין עדים בדבר הא בכל מקום יהי' מודה בקנס וע"כ בעדים והקושי' מתורצת בחברתי. ובאמת תמוהים דברי' שלא הרגיש שהוא פלוגתת הקדמונים הביאם הש"ך בסי' שפ"ח ס"ק כ"א דדעת מהרש"ל דאף מדרבנן מוב"ק פטור אבל במרדכי אינ' כן דדווקא בקנס דאורייתא לא' מש' מדרבנן יעיי"ש שוב ראיתי בקצוה"ח הביא בשם שיטמק"ב לב"ק משמיה דרבינו יהונתן אהך מימרא דרב גבי נטיעתי קצצת ושורי הרגת בשור העומד להריג' ומשום מצוה כהך דר"ג דמחייב י' זהובים דחולין פ' כיסוי הדם דפליג הרי"ף עם הגאונים אי דינ' או קנסא והוא ז"ל קאמר דודאי אי משום קנסא או משום תקנה כלומר התקנה לא משום היזק חבירו אלא שלא יהי' המצות קלות בעיני הבריות דיחטוף מחבירו המצות שלו ויפטר מ"מ לכן תקנו דלשלם י' זהובים והנ"מ בין קנסה לתקנה

דבקנס אי מודה בקנס פטור אבל בתקנה אפי' מודה שלא מפחד עדים חייב מ"מ אלמא איכ' חד מראשונים דסובר שיטת מהרש"ל דמוב"ק בדרבנן נמי פטור:
ולפענ"ד לפי דברי הר"י הנ"ל הייתי אומר דבר חדש בסוגיא אשר הקשו בשם הראב"ד הביאם השיטמק"ב בב"ק אהך דרבא בשף מטבע וצירם אתן פרתו של חבירו דפטור ופי' הוא ז"ל דטעמי' משום הישא"ב וק"ל דמ"מ במזיד לחייב משום שלא יהא כאו"א הולך והניח בצ"ע וכהגו"ו י"ל אהך דפ' השולח גבי עבד שעשאו רבו אפותיקו ושחררו דפטור לר"ג ולחד לישנא דפליגי בהישא"כ לחייב מ"מ משום קנסא דהישא"ל ולפי"ד י"ל דהא י"ל בכול' מתני' דפ' השולח והנזקין תנא תקין עולם בהדי' גבי תקנת חכמים ובמתני' דידן ובמתני' דכהנים שפגלו לא קתני רק בברייתא תני עלה משום תקון עולם ובתוספתא הביא' התוס' תני על מתני' דילן מני וי"ל דהא היו מקום לומר גבי מצוה התשלומין תקנה משום זלזול וקלות המצוה כלומר שיאמרו הבריות דאם א' מזיק לחבירו אפי' בשוה פרוטה דבר של מה בכך בחפצי בני אדם ממיטב ישלם ובחפצי שמים במצות התורה פטרינ' ליה ועי"כ יקל אדם ח"ו במצות השם לכן החמירו בתשלומין אע"ג דאין היזק מדינא וה"ה הכא במטמא ומדמע ומנסך ומפגל דאם יזיק לחבירו באיסורי' הללו ויבא לב"ד וצוח וי לחסרון כיס כי צריך לשרוף התרומה ולשפוך יינו ולאסור החולין וב"ד יאמר לו כי פטור משום הרי יינך וטהרותיך הם שלך ולפניך כמו שהיה באין חסרון וא"כ יזלזל באיסורן כי יאמרו מה טיבו של דבר א"ו קל הדבר באיסורו לכן חייבוהו חכמים מצד התקנה ויש להעמיס פי' זה בדברי ר"י דאמר מה"ת א' שוגג וא' מזיד הישא"נ ל"ש היזק אלא משום שלא יהא כאו"א הולך ומטמא טהרות' ש"ח ואומר פטור אני ונראה כייתור הלשון הג' תיבות דממילא ידעינן אלא הוא הדבר אשר חידש שאומר כלומר אומר לעצמו פטור אני וכאו"א ילך ויעשה כן וא"כ אסורים הללו קלו וא"כ כ"ז בהנך דמתני' דאית' לתא דאיסורא בהך היזיקא משא"כ בהנך דרבא גבי שף מטבע וצורם אוזן שאין כאן לתא דאיסור' אין כאן תקנה וקנסא משום היזק לבד לא שמעינן דקנס' כמו למאן דפוטר גבי גרמא וגרמא דפטרו אפילו מדרבנן וק"ו הדברים אם במצות עשה עשאו תקנה שלא יהי' קלים כש"כ באיסורי' דחמיר' כמ"ש המפורשים דאף באיסור לאו וכרת מ"ש א"ל ושרת לענין מצות עשה ול"ת שני ושני אלא דבגמ' בתחילת הסוגי' מתנית' דייקא דלא תנא משום תקון עולם כהנך דמתני' א"ו דלאו תקנה אלא קנסא אבל לבתר דאייתי הך ברייתי' דתני עלה משום תקון עולם אכהנים שפגלו ה"ה יל"כ אמתני' דידן דחדא הוא או י"ל דתוספת' ובריתא פליגי בזה ורבה סובר כתוספת' דתרווייהו משום ת"ע וסוגי' סובר כברייתא דרק מתניתין דהכהנים הוא משום ת"ע ויש ראיי' לזה מגמ'

דעביד צריכות' לכול' ג' דברים ולא עביד צריכות' אכהנים שפגלו אלא שזה לכ"ע משום תקנה וצריכא וצריכ' הוא כמובן. ומעתה הי' מיושב קי' מעכ"ת דלר"י דאמר שלא יהא כאו"א הולך סובר משום תקנה כאשר פירשתי בלשונו ובתקנה הא לכ"ע המודה אינו פטור כמ"ש הר"י ואי הקושי' לסוגי' הגמ' דקאמר אליבא דרב ושמואל דמשום קנסא הוא הא אינ' אומרים דמשום שלא יהא כאו"א הולך אלא קנסא כמו שקנס' בשאר היזיק' כגון בגרמא וגרמ' דשיטת התוס' ומהרי"ל הביאם הש"ך הם מדרבנן משום קנסא וכי בכול' קנסא דרבנן מקשים מה הועילו דכעין דאורייתא ולא עדיפ' מניה עביד אלא דהכא דקאמר טעמא שלא יהא כאו"א הולך כו' תפול הקושי' כמ"ש מעכ"ת וזה לא מצינו אלא בדברי ר"י שאומר כן לטעמי' ואליבי' י"ל שפיר דטעמי' משום תקנה ולא מהני מודה כס' הר"י וכנ"ל:

דברים אלו הייתי אומר אלולי דמסתפינא מרבותי המפורשים שלא העירו בזה לכן אינו להאריך אם שיש די בסברא לפרש שיטת הראשונים דהכל מודים גבי הישא"נ לכ"ע מוב"ק אינו פטור עפ"י מ"ש לתרץ דברי הפיהמ"ש דמפרש מזיד על ההיזק ולא בעבירה דא"א מ' ומשלם וידוע מה שמקשים עליו דהא קיימ"ל אשוגג ואמזיד פטור מתשלומין ונלענ"ד עפ"י מ"ש התוס' כתובות פ' א"נ דף ל"ו דפריך בגמ' אהך דסברי פלוגת' ר"י ור"ל בח"מ שוגגים מי איכא למ"ד דח"מ שוגגים חייבי' והא תנא דב"ח מכה נפש בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת מה מכה בהמה ל"ח בין שוגג למזיד למתכוין לשאינה מתכוין לחייבו ממון אף מכה אדם לא תחלוק לפטרו ממון, והקשה שם בתוס' מפ' מתנא דב"ח הא פליגי עלי' רבי ורבנן במ'. סנהדרין דף ע"ט דרבנן מחייבי מיתה בנתכוין להרוג את זה והרג את זה ורבי מחייב ממון ותדב"ח פליג אתרווהו ותי' דעל שוגג שהוא לענין ממון א' שאינ' ממון לאות' גוף עביר' ל"פ ולכ"ע אמרינן בין שוגג ובין מזיד וא"מ דפטור מצד קלב"מ אלא דפליגי באין מתכוין דהיינו אותם ממון שהוא גוף הנהרג והוא כי ינצו אנשים ונגפו אשה שהוא ממון האשה ע"ז פליג רבי דל"א קלב"מ אלא אם יש ב' חיובים ואין החיוב ממון פודה העבירה שהוא חיוב מיתה אבל אם הממון מצד החיוב מיתה כלומר זה תמורת זה אין זה קלב"מ והכי פסק הרמב"ם כרבי דבזה ל"א קלב"מ ודלא כתדב"ח והנה הכא לקמן בסוגיא דרמי' דר"מ אדר"מ ור"י אדר"י בקנס' שוגג אטו מזיד דלר"מ בדרבנן קנסינן שוגג אטו מזיד ופריך ממנסך ומתרץ משום חומרא דע"ז ור"י משום דע"ז בדיל מניה והנה י"ל אליבי' דדווקא בשוגג אטו מזיד ודאי ל"ש למיקנס משום דבדילי ולא גזרינן אבל בעושה מזיד גופא דגברא לא בדיל דהא הזיד במעשיו להמיר דתו פשיטא דל"ש בדילות וי"ל דקנסינן משום חומר' דע"ז ונ"מ לתרץ קושי' הפנ"י

האיך שייך לומר גבי מנסך שלא יהי' כל או"א הולך ומנסך וכי משום להזיק ולהצטער את חבירו יתיר עצמו למיתה וי"ל דלאו משום היזק קנסינן אלא איסור גופ' חומר דע"ז כמ"ש בגמ' על מטמא דאי חולין משום דאסור לגרום טומאה לחולין שבא"י אלמא דעל איסור גופ' נמי קנסינן והנה בתוס' ריש הסוגי' מק' דשמואל ל"א מנסך דקלבד"מ דמ"מ יהי' חייב משום שלא יהא כאו"א הולך ותי' דאין לחייב' יותר מהיזק ניכר ומעתה לפי המסקנא דמנסך חייב בקנס משום האיסור עביר' גופא והא לפי ע"ד בתוס' אליבא דרבא בחיוב התשלומין משום עבירה דהיינו בהרג שלא במתכוין חייב ממון ול"א קלבד"מ ה"נ במנסך שהוא משום חומר עבירה דע"ז אם מחייב' מדרבנן לא יהי' מחיוב יותר מבדאורייתא בהיזק ניכר היאך שהוא כגוונא דהתשלומין משום עבירה דלפדות חייב' מיתה וה"נ כמ"כ קנסו רבנן וא"כ שפיר קאמר בפיהמ"ש דבשוגג על העבירה אין כאן קלבד"מ ורק במזיד דנסקל בחיוב דאז א"א מומ"ש והא דקאמר בגמ' משום הגבה' אליבא דרב י"ל דס"ד קאזיל אליב' דחזקי' כמ"ש הנובי"ת וחזקי' סובר דמ"מ פטור בין מתכוין או לא מתכוין אבל לדידן דקיימ"ל כרבי ל"ש קלבד"מ והנה לפי"ז י"ל קושי' מעכ"ת דע"כ לא מבק"ב אלא בשחייב משום היזק לחבירו אבל באיסור' פשיטא דל"א מב"ק פטור וכ"ת במבשל בשבת או טובל כלים וכהגו"ו דחשיב לקמן במתני' דקנסו עלי' וכי כי יודה לא יקנסו לאסור התבשול או הכלים זה לא שמענו והיינו טעמ' דאסורים וה"נ במנסך ל"מ מב"ק וכן גבי מטמע ומדמע ומפגל י"ל ששוב לא חלקו במיעוט' דהא בגמ' לא מחלק ביניהם וכן ברומי' דמתני' דר"מ אדר"מ לא מחלק בין קנסא לקנסא אע"ג דפשיטא לן במבשל בשבת ואידך דל"ש מודה ולענ"ד הוא נכון בס"ד:

ויען ששמעתי אשר בק"ק פ"ב הי' עוסקים בסוגי' דהואיל אציע לפני מעכ"ת במה דנתקשה לי אהא דקאמר בגמ' דר"א ור"י פליגי בטוה"נ דלר"א טובת הנאה ממון ולר"י אינ' ממון ובפנ"י ושאג"א אע"ג דבעלמ' כ"ע טוה"נ אינ' ממון שאני חמץ דדרשינן דאפי' באחריות עובר אע"ג דגורם לממון לאו כממון דמי מ"מ חמץ בב"י משום גזיה"כ א"כ היה נוה"כ עכ"פ גורם לממון הוה וק"ל דהא כל עצמה של טוה"כ היינו דהכהן יחזיק לו טובה בעבור שנותן מתנת חלתו והא כמו הישראל אין לו עצה יעוצה מה לעשות בחלה זו דלשרוף תחת תבשילו אסור משום דאין שורפין קדשים ביו"ט ואם יניח תחמיץ וא"כ הכהן נמי אסור בה ומה יעשה והלוי לא נתנה לו וא"כ למאי יחזיק טובה לישראל בעד נתינה זו דיחשוב כגורם לממון וצל"ע ועכ"ל כיון דנאמר הואיל אי בצע מכל חדא וחדא בידו לאפות וליתנה לכהן וא"כ צ"ל הואיל דבלא הואיל גם טוה"נ ליכא והארכתי בזה. ומשום טירדא בלמוד סוגי' דזמני' באין פנאי. ידידו ומוקירו דוש"ת:

ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן לז

ב"ה יום א' י"ד למב"י ער"ח עת"ר לפ"ק מאד יצ"ו לכבוד הה"ג מו"ה שמריה' מנשה אדלער הכהן נ"י בק"ק פורטה]במדינת בייערן[:

ענותנות' הרבני להיות נועץ עם מך ערך כמוני ע"ד א' מנדיבי בע"ב שהטיב כמה טובות עם זוג א' אשר בא לגור במק"כ ואחרי כן אשר ראה תהלוכת ביתו זו אשתו אינה כשירה הסירה מביתו ועי"כ נעשו שונאים ונוקמי' ואיש אשר הי' יוצא ונכנס בבית בע"ב הנ"ל ובקש ממנו ללות לו הלואה ק' פראנק ולא רצה למלאות רצונו בלא שטר ע"כ התריס כנגדו לאמור כי הזוג היטב אמרם כי כל מהותי' רק מפני הכבוד למען התפאר. ועד"ז השיב הנדיב בע"ב שאין לו דבר עם הזוג הנ"ל כי מד"ת אסיר לבעל הנ"ל לדור עם אשתו והנ"ל הפחיד מיד להבע"ב להיות רוכל דבריו להאשה הנ"ל ויהי' לו יותר היזק מהלואה זו וכן עשה מזימותיו וספר להאשה כל הנ"ל ועוד הוסיף לומר שקר כי הבע"ב אמר שהיא מופקרת ועד"ז הלכה לערכאות ש"ג והרוכל העיד לה והי' שם עד כשר שהכחיש אות' וערכאות מ"מ חייבו אות' ב' שלישי ההוצאות עד ק' מארק' ועד"ז דן מעכ"ת לחייב' מפני דיני דגרמי אחרי אשר ביאר מעכ"ת גודל עוונו מבאר ש"ס ופוסקים כאשר באמת גדול עוונו מנשוא ולית צריך בושש. ולענין התשלומין לענ"ד אם לא הי' מעיד פני הערכאות יש להסתפק בדבר אם יש כאן משום דינא דגרמי כי מ"ש מעכ"ת כיון ששונאי' את הבע"ב הוה בטח כי תביא הדברים לערכאות ולחייבו מפני הרכילות. כי מ"ש מעכ"ת מס' מצוות ה' פ' קדושים לא מצאתי דבר לחייב בעל הרכילות אפי' בגרמא דגרמא רק מחלק בין שאר מסור לשאר הולך. רכיל כמ"ש ג"כ בס' החינוך ומסור שאני שמוסר לאנס ועו"ג דהוה כתוא מכמר וכמקלי קלי כמ"ש בב"ק דף קי"ז פ' הגוזל ב' דבזה הוה משום דינא דגרמי או משום קנסא אבל בשאר רוכל לחלק בין לשונא ושארי' ב"א לא מצאתי. ומ"ש ראיי' מש"ע או"ח סי' תל"ג דפטור מבדיק' בחור שבין יהוד' ונכרי מפני סכנה ומשום דשכיח הזיק' ולא סמכינן משום עשה מצוה שלוחי מצוה דאינ' חוקי' משום דבשכיח הזיק' שאני. והנה משם לא ידענ' מה ראיי' הא טעמא בצדו משום דבליל' עת הבדיקה ואמר כשפי' היא עשה לו ודילמא משום להציל עצמ' מסכנ' כשפים יעמוד כנגדו בהרמת יד וגם איכא מ"ד בסנהדרין דף נ"ו דבכ"ת מצווה על הכשפים וע"כ נקם ינקם אבל בל"ז משום שנאה בלבד מנ"ל והראיי' דביום חייב לבדוק כמ"ש בט"ז וח"י שם ועוד מנ"ל לחייב הרוכל למה לא נחייב את המזיק גופ' שעשה מעשה ומסר ליד הערכאות הלא דינ' כמסור כמ"ש בסי' כ"ו סעי' ד' במסר שט"ח על ישראל ליד גוי דחייב

לשלם לבע"ח במה שגרם לו הוצאו' יותר ממ"ש חייב בדיני ישראל ופי' הגר"א שם משום דהוה כמסור וכן נראה דעת התשב"ץ בת' סי' ר"ד ח"ב דפסק דכל מה שהוציא מיד ישראל ע"י עש"ג שלא כדין הוה גזלה בידו ואם קדש אשה במעות הנ"ל אינה מקודשת. וא"כ כש"כ דחשוב כמזיק ועיין בסי' שפ"ט סעי' ה' כיו"ב. ועוד יש להעיר ממ"ש בח"מ סי' כ"ח בשוכר עדות שקר דחייב בדיני שמים ובשם התוס' דוקא שניכר דעביד מעשה אבל במסית להעיד עדות שקר פטור אפי' מד"ש דדברי רב ודברי תלמיד מי שומעי' ועיין בסמ"ע והש"ך שם. וא"כ ה"נ כן גבי רוכל יטען כן דלמה צייתי האשה לדברי'. ועוד כיון דמסור גופ' אינ' חייב רק משום דינ' דגרמי כמ"ש בגמ' ופוסקים והיא האשה מרשע' זו והרוכל פשיטא דאינה רק גורם וא"כ לא הוה רק גורם דגורם ולדעת בע"ת פטור כמ"ש הש"ך סי' שפ"ח:

שוב פקחתי עיני וראיתי כי הוא מחלוקת קדמאי בסי' שפ"ח ברמ"א סעיף ט"ו שיטת הרשב"ץ בשולח שליח למסור דפסק שחייב השולח דשלוח' של אדם כמותו ולא שייך בזה אישלד"ע כיון דכל טעמי' משום דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעי' ומסור זה שמוחזק בכך ודאי יעשה מזימותיו. והש"ך וקצוה"ח חולקים עליו דאישלד"ע אינ' מטעם זה למסקנא אך ורק דגזה"כ הוא, ובת' שבו"י ח"א סי' קס"ד חולק על הש"ך ומחזיק שיטת הרמ"א וכמ"ש בשם הרשב"ץ ובת' חת"ס סי' קפ"ה ג"כ מחזיק בשיטת הרמ"א בשם הרשב"ץ ולא מטעמיה אלא דזה גופ' מסור מקרי רמה לי מסור ומה לי אלם ומה בין אלים נכרי או אלם ישראל ועפ"י רוב גם השר אלם אינ' עושה מעשה בעצמ' אלא ע"י שלוחו ובאמת כן פסק הרמב"ם שאין חלוק לענין תשלומי' בין אנס ישראל או גוי עיי"ש בפ' ח"מ פ"ח הנ"ל ולא חדש בחת"ס אך ורק דמסור גופ' מקרי אנס ג"כ ולא שייך בזה לחלק בין הפסק השליחות או ע"י גרמא עצמ' וכן סיים דאפי' גורם דגורם ושליח דשליח המשלח חייב וא"כ בנדון זה ג"כ דינ' הכי ובפרט לפימ"ש בפ"ת כי גם הש"ך יודה לסברא זו ולא פליג רק בשטר. ובאמת לא מצאתי מ"ש בפ"ת ש"ך ס"ק ס"ה אבל בב"י שהביא דברי ת' הרשב"ץ הנ"ל משם בארה סברת חת"ס הנ"ל ומעתה אם האשה רגילה ומוחזקת להביא משפטה לידי הערכאות לסברת הרשב"ץ ושבו"י חייב הרוכל זה. ולדברי מרן חת"ס בל"ז ג"כ חייב בתשלומי'. אלא שיש לדון אם חייב בכולו או רק בחצי ועיין בסי' שפ"ח הדין בב' מוסרי' ואם אין לאשה מה לשלם יש סוברים דחייב בכולו עיי"ש:

ועתה נבא לדון בס"ד בחיוב עדות' בשקר הנה בסי' כ"ח סעי' ג' הביא הדין בהעיד לגוי דאם בשקר הוציא' על ידו חייב לשלם. ומהו החלוק בין מעיד לגוי או לישראל ס"ס

הפסיד לישראל ובש"ע יו"ד סי' של"ד בכ"ד דברים שמנדים עליהם ומהם מי שהעיד על ישראל בערכאות והוציא' ממון ע"י דחייב לשלם ושם סתמא קאמר בין לגוי ובין לישראל. ועוד דהכא בנדון זה העדות אינ' עיקר בהוצאות הממון למענה אך ורק קנס' לשלם ב' שלישי הוצאות וא"כ עיקר' תשלומי' לערכאות והיינו לגוי. ועוד מ"ש דיני ממ"ש בסי' ל"ב ברמ"א בסופה בעדי' שהעידו שקר חייבי' לשלם וכן הוא בסי' ל"ח ובסי' מ"ו סעיף ל"ז בהמחבר. ולא אדע למה הביא מעכ"ת רק דברי הרמ"א והשמיט כל הנ"ל. ע"כ נלע"ד מטעם זה ודאי יש לחייב' דענה שקר באחיו דהא משום שאמר הבע"ב דבעלה אסור עליה מד"ת כאשר הוא באמת מאשר דרכה מוכיח עליה ועוד לא אמר בזה שהיא מופקרת דהא מטעם שהרג' פרי בטני ג"כ אין לדור עמה. עיי' בחת"ס אה"ע סי' א' ופשיטא דהערכאות לא מחייבי' אות' קנס' מפני דבריו הנ"ל:

והנה החלוק אם משום מסירה או משום עדות שקר יש להעיר דכבר הזכרתי לעיל דבב' מוסרי' היאך הדין דברמ"א פסק דכל א' משלם החצי, וא"כ בנדון זה ג"כ נימא הכי דבש"ך ס"ל דאפי' אם אין לשלם מה מא' מהם עכ"ז אין משלם א' רק החצי ורק אם א' כתפס על צער' פסק במהר"מ דמשלם א' כולו, והכא בנדון זה אפשר דאינ' כמסור כמ"ש הרמ"א בענין המוכה שהלך בערכאות ואפשר שהוא דמה בנפשה שהוציא ש"ר עלי' א"כ ג"כ דינא הכי או אפשר דיש לחלק ועיין בש"ך שם ס"ק מ"ה ועיין בב"י סי' ל"ב בשם הרא"ה ומ"ש עליו בד"מ. א"כ בנדון זה לא אדע מה נדון אם ישלם כולו או רק החצי כמו גבי ב' מוסרי' או נימא דהיא אנסו בזה דתאמר האמת כמו שאמר הרוכל או נימא כיון שעד כשר כנגדו למה הי' לה לבא בקובלנ' לפני הערכאות ולהוציא שלכ"ד או נימא שליח' ש"א כמותי והרוכל לגמרי חייב או נימא כיון דדבר זה שייך לגופו לא שייך שליחות שכ"כ בישוע"י אה"ע סי' ה' ולפ"ד חת"ס הנ"ל הוא המעיד והיא המסור. ועכ"פ נלע"ד לפשר הדברים וישלם עד ס"ד פ"א מארק דהיינו כ' מדינ' כמי ב' מוסרי' ברמ"א סי' שפ"ח ומשארות החצי דהוא מן כ' מארק ב' שלישית לצאת ידי מרן חת"ס ושבו"י וכמ"ש בפ"ת ח"מ סי' י"ב בשם השבו"י ג"כ למי שנוטה דין החיוב יותר הפשרה בדרך זה שישלם ב' שלשי'. וחכם עינו בראשי לתווך השלום ולדבר אל לבו לפייס פני בע"ב הנדיב ויקבל הרוכל תשובה עליו כי גדול עוונו אשר עשה ושלם רעה תחת טובה ויגמור בדעתו ולבו שלא לעבור הדרך על חברו הנאמן:

ידידוש"ת. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ

סימן לח

הי"ת י' ו' עש"ק כ"ו למב"י עת"ר לפ"ק פה מאד יצ"ו להרב הנ"ל נ"י: מעכ"ת חוזר על הראשונות לאמר כי בס' מצות ה' מבואר כי גם מספר לה"ר ורכילות לפני ישראל חבירו וגורם היזק ג"כ מסור מקרי. לענ"ד קאי האי מסור ע"ד הנאמרי' במסגר דהיינו שאמר בפני השר. ואפי' יהיבנ' לי' דקאי גם אשלפניו היינו אפשר לענין אסור ל"ת רכיל ועונשו מן השמים אבל לענין דינ' לשלם היזק' כשאר מסור לא תמצא וצריכי' לחקור אחרי דינ' דש"ע ח"מ ועד"ז הביא דברי רמ"א סי' שפ"ח סעיף ט"ו מי שמדבר בפני הקהל ועדה דברי מסירות וע"כ נשמע לאנס וגרם היזק אעפ"י שאין לו דין מסור מ"מ מענשי' אות' לפי ראות הדייני' ולדעת מעכ"ת היינו משום שלא הי' כוונתו לדבר המסירות ולהיזק רק ניזק ע"י דבורו. והנה דברי הרמ"א לקוחי' מדברי ת' הריב"ש סי' רל"ט ות' המיוחסת להרמב"ן סי' ר"מ ובריב"ש מבואר שכוונתו הי' לדברי המסירות עיי"ש מתחילת השאלה אלא דשם בטעמיו שלא דנו כדין מסור דעלמ' מפני שבלא"ה הי' הנמסר ביד השופט ובזה הי' מקים להשיב ע"ד הרמ"א מ"ט לא חשוב מסור אם לא הוה כעין עובדא דריב"ש דהא הרמ"א סתמא קאמר. אלא בעובדא דהרמב"ן סי' ר"מ הנ"ל מבואר ומפורש להדי' שלא כדברי מעכ"ת וסיים שם דזה פחות כמרביץ ארי בפני בהמת חבירו ופטור מדינ' אדם ודיכ' מסור לשמים ורק משמתי' אותו עד שיסלק הנזק עיי"ש והאי עובדא דיהוד' בן גרים בגמ' מ' שבת ד' ל"ג ג"כ הוה ענוש עפ"י כס מהתנא רשב"י וזה כמו משמים כאיני התוס' במ' ע"ז ובכמה מקומות:

ומ"ש מעכ"ת במה שאמרתי לחלק לענין בדיק' חמץ בחור שבין ישראל ונכרי דשאני התם דהנכרי יסכן את ישראל כדי להציל עצמ' מכספי' ואיכ' מ"ד בסנהדרין דנכרי מצווה על הכשפי' וע"ז טענת כת"ה ואם מצווה הנכרי מאי הוה וכי דין ישראל נמסר לדיני. והנה. גם אני לא אמרתי רק לסניף שנקל בעיני הנכרי לסכן את ישראל כיון דגם הוא מצווה חמירא אצלו ומודה בו כידוע בדבר שאינ' מצווה בו אינ' חמיר בעיני' וכיון דכתיב בקרא מכשפ' ל"ת וכש"כ בב"נ דזהרתן זו מיתתן. ואמרינן בפ"ג מ' כתובות אע"ג דד' מיתות בטלו דין ד' מיתות לא בטלו עד"ז בעיניו כגברי קטילי כמובן. לבד מזה לענין נקמה ודאי יש לחלק בין נכרי לישראל דכתיב בי' לא תקום ול"ת בני עמ"ך. כיו"ב כתב מרן בחת"ס אה"ע דגבייה' קרינן ועברתם שמור':

ועוד נלע"ד דאין ראיי' כלל מהאי בדיקת חור לדברי כת"ה דנילף מזה כיון דפטרינן לי' ממצות בדיק' משום דהיה לי' שונא א"כ הה"ד לענין היזק הוה שונא ברי' היזק' דשם אין הפירש דשכיח הזיק' דאשר ע"כ לא נסמוך על השכר דשלוחי מצווה אינ' נזקי' דאי הוה

האי שכיח' כמו וודאי או רובא או אפי' ספיקא פשיטא רפטור דאין דבר שעומד בפני פק"נ וגם ספיק' לקול' כמ"ש בפ"ב דיומא ובכמה מקומות דכל המצוות נדחי' מפני פק"נ וכי ס"ד דבס' סכנ' נעשה מצות מילה או לאכול מצה משום דנסמוך על שליחי מצוה דאינ' נזוקי'. הלא מבואר ברמב"ם ה' מילה היאך להתרחק מחשש' דסכנה ובש"ע יו"ד סי' רס"ג ועיין בת' מהרי"א או"ח סי' ק"ס בענין אכילת מצה במקום סכנה. וא"כ כש"כ לענין בדיקת חמץ דסגי' בבטול ודאי הוה דינ' כמ"ש בסי' תמ"ד גבי להציל מן הגוים ונהר דפטור לגמרי כמ"ש במג"א דכלל' היא דרק בג' מצוות יהרג ועל יעבור ובשאר מצוות התורה פטרת. והיאך נאמר שליחי מצוה א"נ הא אין כאן מצוה כלל רק הך דשכיח הזיק' הייני כמו מעוט המצוי'. ועיין ביומא ד' י"א ובחולין ד' קמ"ב דגרסינן קביע הזיק' וכיון שכן לענין ברי הזיק' ודאי איכ' א"כ אין כאן ראיי' מהך דינ' דבדיק' כנ"ל:

ומ"ש כת"ה הפירוש בדברי הג"מ דהגוי יאמר דישראל כשפים עושה לו אינ' שחושב כן לפי האמת אלא שיבא בעלילה זו ע"י שנאתו. והנה סברתו נכונה וגם כי משמע כן מדברי רש"י ז"ל כמ"ש כת"ה. ומה שהקש' מעכ"ת מ"ט לא מתרץ בגמ' גם בסכנת עקרב משום דשכיח הזיק' לא סמכינן דשליחי מצוה אי"נ כבר עמדו בזה האחרונים בעולת שבת וח"י וחמד משה סי' תל"ג ובח"י תי' בטוב טעם עיי"ש:

והנה מ"ש כת"ה חדשות לי שאין המעיד הנ"ל מודה רק מעמיד דבריו שאמר האמת ומעכ"ת מדמה לעדים שהוזמ' שצריכי' לשלם והה"ד הכא כיון שפסל לעדות ושבוע' שעבר על לתר כמ"ש בסי' ל"ד דבאסור לאו מה"ת פסול אפי' בלא הכרזה. והנה לפי הנ"ל לא שביקת עדות בעוה"ר בזה"ז כי מי יודע כמה בעלי לה"ר ורכילות וכמה עיברי' בלא תקום ול"ת וכמעט לחסידות יחשב מי שלא עבר בזה ועכ"ח צריכי' מ"ש בסעי' ד' שם כי מפני שסוברים שאין אסור לא נפסלו וקלקלת' תקנתם. וגדולה מזו כתב בת' רמ"א ורע"א סי' צ"ו באלו המגלחי' בהשחת' כש"כ בזה. אם לא שנאמר לפסלו משום עדות' אשר בעד א' דאסור להעיד ואם בעד מכחישי' משמתי' אותו כמ"ש בסי' כ"ח וגם בזה צ"ע. והנה כל זאת נאמנות שלו בשאר עדיות אבל לחייבו ממון לא הבנתי דברים שאמר מר וכי מפני שמסיר מחייבי' אותו בלא שום ראיי' רק מפני עד המכחישו והא לענין זה הוא בעל דין ולא עד והלא במסיר גופו דינ' מבואר בסי' שפ"ח סעי' ז' אפי' עדים שהעידו שמסר ואיכ' טעה בין המסור ובין הנמסר עד כמה ההפסד אם לא תפס הנמסר אין מוציאי' מן המסיר רק בראיי' ברור' ואפי' בתפס צריך הנמסר שבוע' ודינ' מסור בזה כשאר חשודי' ודינ' מבואר בסי' צ"ב ושאני עדים שהוזמ' כיון שאינ' העדות עצמ' מוכחש אלא פסול גברא כמו שהעידו שהם גזלנים א"כ כל או"א ישנו שני עדים

והוה כמו ב' עדים כשרים מעידי' על ראובן שחייב כך וכך ועל שמעון כמ"כ משא"כ עלי עד א' ואם נדון אות' לחשוד מפני שהעיד בערכאות דינ' מבואר בסי' צ"ב סעיף ז' שכנגדו נשבע ונוטל כיון דאיכא עד א' שמחייבי' שבוע' והנ' כן הוא לענ"ד. והיינו למ"ד דעשא' תקנה בדינ' דגרמי והיא אבעי' דלא אפשיטא בב"ק ד' ס"ב ונדון זה הוה דינ' דגרמי עכ"ת דינ' כמ"ש בסי' שפ"ח סעיף ז' כמובן ואם כן הדרנ' ממ"ש במכתבי הראשון לחייבו נ' מארק ושני שלישי מן הנ' מארק השניים דהיינו עד פ"א מארק. שאני חשבתי שהודה על הדבר ורוצה לעשות תשובה מעלית' אבל כיון שכופר וטוען כי אמת הדבר לענ"ד יש לדון כמ"ש לעיל. ורק עפ"י ת' שבו"י ות' חת"ס דיש לדונו כמסור מיד שספר לאשה הנ"ל אז ודאי חייב בכל. וכיון שיש חולקי' בזה ע"כ טוב לבא עמו בפושרי' ואם הפשרה תהי' כמי פשרה דעלמא דהיינו לבצוע חצי לשלם או ב' שלישי כמ"ש השבו"י במי שהחיוב נוטה יותר זה תלוי בראות עיני הדיין ומעכ"ת מבפנים. וע"ז כוונתי במכתבי הראשון בפשרה היינו החצי מן הדין והחצי השני יחלוקו דהיינו כ"ה מארק והוא ע"ד מארק. ואם לפי ראות החיוב נוטה יותר להעמיד לרוכל הנ"ל הפשרה ב' שלישי של כ' מארק וא"כ סך הכל פ"א מארק ועוד איזה סך פרוטי' כמובן. ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ

סימן לט

בעהי"ת י' א' פ' כ"ת תער"ג לפ"ק מאד יצ"ו לרב גדול א'

אחרי מבוא דרך ברכה מאהבה וכו' ע"ד הנשאל לפניו בענין חמורו' באשה אשר הרופא אמר כי אם תתעבר תטרף דעת' אם מותר לאבד ההריון עד"ז. וציין מעכת"ה לעיין בחת"ס ומהר"מ שיק ובת' תורת חסד בענין זה. והנה בחת"ס סי' קע"ב ביו"ד ובת' מהר"מ שיק סי' נ"ד בח"מ ועיין חת"ס אה"ע סי' כ"א נו"כ לענין שמוש במוך וכן בת' נ"ש ות' אמרי אש סי' ס"ט וכבר הלכו בו נמושות וכבר נשאל ממני עד"ז כי בעוה"ר שכיח בזה"ז וידוע כי ה"ה לא התירו רק אחה"ת אבל הגאון מהר"ז בטיב גיטין בסוף בהגהו' ובאורי' על הש"ע אה"ע סי' כ"ה מעמיד בדברים קצרים והביא שיטת הרשב"א והרמ"ה והריטב"א מ' כתובות ד' נ"ל שמתירי' גם קודם תשמיש ולדעת הריטב"א יותר יש להתיר אם היין המוך קודם התשמיש וכן הביא דברי הישׁ"ש מ' יבמות שתפס ב' קולות יחדיו שיטת רש"י דהפלוגת' דר"מ וחכמים במ' יבמות ד' י"ב אייר' קודם התשמיש ושיטת ר"ת דבהני ג' נשי החיוב לשמ' ע"י מוך ובשאר נשים רשות ובתורת חסד שכתב שנעלי דבריו מהגאונים. הנה מובא עוד במוקדם הדור שלפני' ובה' מחנה חיים ח"א סי' נ"ג האריך והעמיק בנפלאות כמ"כ להתיר' והביא דברי התוספת' פ"ב מ' נדה שם הלשון רמ"א דש

מבפנים חור' מבחוץ א"כ ע"כ דאיירי פלוגתתן במוך שלפני התשמיש. אכן בתוספת' שנדפסין עם הגר"א גורס רא"א והוא ר"א מ"מ יבמות ד' ל"ד א"כ אין ראיי' מהתוספת' ועיין בת' מהרי"א יו"ד סי' רנ"ב באורך ומסקנתו להחמיר בכל ענין רק ע"י שתיית כוס עיקרי' דעתו להתיר. ועיין בת' אהל אברהם מהגאון מגארביץ ז"ל שם תשובות מסי' צ"ו עד סי' ק"ב מהגאונים שהי' בזמן ההוא ישנו מחמיר וישנם מקילים ועתה מה בידינו להכריע ולהכניס ראשו בין ההרים ועיין בת' נטע שורק סי' ו' וכן בתי נהרי אפרסמון ומי שכחו יפה יבא ויסמוך]ועיי' לעיל חאהע"ז סי' כ"ח כ"ט[:

ועתה באתי לפרושי ופלפול' מ"ש הדר"ג לעיי' בת' תורת חסד והוא תשובה נפלאה ברב גדולתו על עקרי דהלכה קאי אשר ממנו נקח ללמוד כמ"כ לענין היתר שתיית סמי רפואה לאבד הולד אשר בזה דנו בחו"י סי' ל"א וביעב"ץ סי' מ"ג. וראיתי להגאון בעל ח"ח אשר עמד ע"ד הרמב"ם פ"א מה' רוצח במ"ש מתניתן דמ' אהלות פ"ז באשה שמקשה לילד חותכי' הולד אברי' להציל נפשם האשה מפני שהוא כרודף יצא ראשו אי"נ בו שאין דוחי' נפש מפני נפש שזה טבעי של עולם ובמתניתן הנ"ל לא נזכר טעמי' כרודף וכן ביצא ראשו לא נזכר במתניתן מפני שזה טבע' אלא במ' סנהררין ד' ע"ב אהא דאר"ה בקטן שרודף נתן להצילו בנפשו ופריך בגמ' מיצא ראשו אי"נ בו ומתרץ משמים רדפי' לה. ועד"ז כבר הקש' בנוב"י מהדו"ת סי' כ"ט בח"מ ל"ל טעמי' דרודף ברישא וגם בסיפא דקאמר משמים רדפי' זה שייך גם ברישא בלא יצא ראשו ועד"ז הרחוב הדבר לחלק בין מזיה ומכוון ותולה ג"כ במחלוקת אי עובר י"א או לא. ולא אדע למה לא פירש כפשוטו לפ"ד עפ"י הגמ' דמ' ערכין הנ"ל דפריך בגמ' במתניתן דתני האשה היוצא וכו' אין ממתינן עד שנלד' ופריך בגמ' פשיטא גופא היא כלומר דפשיט לי' דאין כאן משום הצלת עובר דלאו נפש מקרי כמ"ש בסנהדרין והסמ"ע סי' תכ"ה ואי משום דעכ"פ אסורו הוה כמ"ש בתוס' מ' חולי' ובסנהדרין פ' ד"מ מ"מ כיון דלאו נפש אקרי הוה כשאר אסורי' והא רציחה דחי' עבוד' החמורה ואי לא מעוטי היתה דוח' שבת ג"כ כמ"ש במ' יבמות ד' ז' וסנהדרין ד' ל"ה כש"כ אסור זה וז"ש גופי' כלומר כלאו נפש בעצמ' הוה ומתרץ דס"ד משום דא"ר ויצאו ילדיה וגו' דצריך לשלם לבעל כאשר יושת דממוניה הוה ונא נפסד' קמש"מל ופריך תו דילמא ה"נ ומתרץ מרבוי דקרא ומ' גם שניהם אלמא דצריך קרא משום דממונא של הבעל ולזה כיון הרמב"ם דהא אסור להציל בממון חבירו ואפשר דאפי' מחיל' לא מועיל בענין ממון נפשות משום מצות פ"ו ומשום ל"ת דהשחתת זר' כדמוכח בתוס' מ' סוטה ד' כ"ו גבי מעוברת דשות' לאחר לידת' ע"כ נתן הרמב"ם הטעם משום דהוה כרודף וכמו דחשבינן לחמר' על המבר' ומשא כבד על הספינה בב"ק דף

קי"ז דמאבדי' החמור ומאבדי' הסחורה בשביל הצלת נפשות ואין הטעם משום אבוד החמור או משום אבוד הסחורה דפשיטא אם הי' של הפקר דאין משגיחי' כלל עד"ז ורק משום ממון בעלים דאסר אפי' בסכנ' כמ"ד בסי' שנ"ט דאסור לגזול אפי' להצלת נפשות שלא ע"מ לשלם ע"כ אמרינן דהוה כרודף כלומר מצד הבעלים וכמ"ש רש"י ז"ל ע"כ ג"כ בעוברי' שהם של בעל צריך מטעמי' דרודף אבל ביצא ראשו דתו אינה ברשות בעלים כמו שאר בנים קטנים דקיימ"ל בסי' ת"כ דתשלום הניזקי' הוה שלהם וילקח בו קרקע. ומעתה ברישא אם כי משמים רודפי' אות' מ"מ לענין ממון פשיטא דמעבירי' כל דבר הניזק כמ"ש גבי עשיית מעקה כי יפול הנופל ודרשינן אם כי כבר מיועד לכך מ"מ עלינו להציל ולעשות מה שבידינו ולא גרע מסולם רעוע וכלב רע וכמ"ד גבי מזיקי' אפי' בנחשי' אם רודפי' הורגי' אותה כמ"ש במ' שבת ד' קכ"א ברודפי' כל המזיקי' נהרגי' אפי' בשבת. אם כי ודאי י"ל דמשמי' רודפי' כמ"ש בר"פ שמונה שרצים כי אם לא הרגו משמים נזדמנ' ובפ' שלוח הקן דמתקיים בהם ובערת' וגו' והוה כשאר רפואות דדוחי' כל אסורי' לבד מג' דברים בסכ"נ וזה ודאי בחולי משמים רדפי' וזה ברודף דתלי' בדבר שבממון מאבוד בע"ח אבל אבוד נפש הלא אמרינן במ' יומא מה חזית והוא מג' דברים שאינ' נדחי' מפני פקוח נפש ע"ד שפיר יש לחלק בין משמים רדפי באינ' בר בחירה כמו הוצא ראשו ודלת מסוגרת בעדי' בעצירת רחמ' ע"י חולי וכיו"ב בטבע מג' הוה משמים רדפו' דזה בכל חקי הטבע שהוטבע לו בגרמ' השמים. וידוע כי הרמב"ם דרכ' לקרות משמים בכלל טבע העולם וכמ"ד במ' חולין חרות' בידי שמים ע"י קול רעם וברק וכיו"ב. זה לענ"ד הפירוש הפשוט בדברי הרמב"ם מתוך מה שלקטתי ממרגנית' טבא של הגאון בעל תורת חסד ולפי"ז אין אנו צריכים לומר ממ"ש הגאון דתלי' אי עובר י"א או לאו י"א או איכ' אסור בעוברי' או לאו דפשיטא לי' לגמרא אם גופא הוה ליכא שום אסור נגד מצות גמ"ד של הב"ד ושלא לענות הדי' אך ורק משום דהנפש לבעלים וכהנ"ל. ועיין בת' מהרי"ט סי' צ"ו:

והנה בנ"ז אם טרוף דעת הוה בכלל סכ"נ איתא בת' פרי הארץ חיו"ד סי' ב' דברי לו דהוה בסכ"נ דיפיל עצמ' בשגיונו או יסכן אחרים ופסק שם ע"ד השאלה אם מותר לו לשתות מרק של תרנגולת נבלה אשר בדוק שזה רפאות' ופסק להתיר ושכן פסק' ועשו מעשה חכמי' קאנשטאנטים. ועיין בברכ"י יו"ד סי' קנ"ה שהביא בקצרה ושכן פ' בת' אדמת קודש. וכבר נשאלתי על כיו"ב מהגאבדק"ק פרויקירכען נ"י באשה מעוברת שרוקק' דם ואמר' הרופאי' מומחי' שרפואת' לשלשל הולד ע"י סמים הידועים להם. והשבתי שצריך לשאול הרופאי' אם אינ' בכלל סכנה ברפואה זו כי הביא הה"ג נ"י מדברי הרמב"ן

והרא"ש פ"ב דיומא בסוגי' דעובר' שהריח' דכל מפלת סכנ' הוה לאשה. ואני השבתי עד"ז דאפשר לחלק בין מפלת ע"י רעבון או איזה מקר' בתנוע' כגון כגיפו וכיו"ב אבל ע"י סמים מה' הרופאים אפשר דאינ' בכלל סכנ'. ועוד עלה בדעתי דבר חדש דאין כוונת הרמב"ן דאיכא סכנה היוצא מכלל שאר יולד' דג"כ מחללי' עלי' השבת כמ"ש במ' שבת ס"פ מפנין שעושי' צרכיה בשבת ומחללי' עלי' השבת ועכ"ז אינ' רק לענין הצורכי' הראוי' לעשות ליולד' וכן מפלת דהא חזינן דרובי' חיי' בעושי' לה צרכיה ורק דהרמב"ן לשיטתי' בה' מילה בענין אשתפוך חמימי' דמלי' אם כי אח"כ צריכי' לחלל עלי' השבת אין לך אלא מה שבעתה ושעת' וה"נ בעוברת שהריח' צריכי' להאכיל'. לעת כזאת שלא יבא לידי סכנה דאם תפיל כש"כ שיהי' נצרכי' לחלל עלי' השבת ויו"כ בדברים הצריכי' לה א"כ כש"כ וק"ו הוא לומר בסבר' להקדים בעתה ושעתה כמובן. אלא שהשיב הרב נ"י דמפלת שאני מיולדת דעלמא דזה טבע של עולם וזה ממקראו' שאכ"ד ומ"מ נלע"ד הסברא לחלק בחלוק א' הנ"ל. ושוב ראיתי בת' אבני צדק ח"מ סי' י"ט שנשאל לפניו על עובדא באשה שהית' חולנית מעובר' ואמרה ג"כ ג' רופאים מומחי' שאין תקנה רק לאבד העובר ע"י סמים רק אם יצלחו באבוד הולד שיש ספק שעי"כ תמו' מיד והשיב שגם בזה יש היתר מדרך הלכה אבל לבסוף חזר בו שלא לדון די"נ ושוא"ת עדיף וחלילה לעשות מעשה ואל תאמינו ברופאי' ועזרת ה' בא ובא ואפשר שלא ערב להתיר משום סכנ' דידה גם לפי אמירת הרופאי' אבל אם ברור בעיניהם שבידם סמים שאין בו חשש סכנה ג"כ הי' מן המתירי' וכי אפשר לומר להיות בשוא"ת נגד המשנה שלימה ולדעת הרמב"ם איכ' חיוב' ומצוה. ומזה יש תשובה ג"כ להרב הגנ"י מפ"ק דחתוך הולד לא גרע ממפלת שזה גופי' הפלה היא:

אלא שבנדון זה השאלה כמ"כ מה תעשה לאחרית הימים לישב עם בעלה ואם תתעבר וכי תמיד יאבד' העובר או אפשר דעת הדר"ג דשעושי' יהא במוך ושוב חזרנו לפלוגת' הנ"ל אם יש להתיר גם קודם תשמיש כי אח' תשמיש אין הרפואה בדוקה כ"כ כמ"ש האחרונים. והנה במהר"מ שיק ובנטע שורק וכן בתורת חסד העירו מה מקום י"ל דמשום סכ"נ נתיר הנ"ל יפרוש ממנה או תתגרש ובת"ח חסר אהתיר' ממ"ש בגמ' בגדול השלום בין איש לאשתו. וכבר השבתי דכל עצמה נלמוד משתיית סוטה ומנ"ל להיפך ואי משום מ"ע בת' כ"ש הנ"ל השיב דכגון זה אין כאן שיעבוד' וכמ"ש בחת"ס באה"ע סי' כ"א ובאמת ב' נשים נשאלו לפני בדבר זה עפ"י הרופא אשר יעץ להם לכבד ביה"ר לאחר התשמיש מיד ע"י שפופרת מ"ש]אירעגאטור[א"כ נראה בזה שהוא רפואה בדוקה דהא איתא בת' רע"א בטעמי' דאינ' בדוקה שאינ' שולט לפנים מן החדר על הזרע שנקלט

ואפשר שע"י שפופרת הנ"ל במים פושרים גם שם בעומק' שולט השפריטצונג וכבוד הדר"ג נ"י ברב חילו ידריכהו בד"א משמים. ידידוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן מ

בהי"ת אול"י עש"ק פ' מטות תער"ג לפ"ק מאד יצ"ו שוכ"ט על ראש תלמידי חביב ותיק מלא עתיק ה"ה הבחו' החריץ ובקי ירא ושלם כ"ש מה"ו צבי שפיטצער נ"י לפה מאד יצ"ו:

אחדש"ה הנני ע"ד יק"מ בדברי תורה הנחמדי' בפלפולא אוריית' במ"ש הש"ך בח"מ סי' ע"ח ס"ק כ"ז באומר אינ' יודע אם פרעתיך חייב ופ' הש"ך דאפי' היה ספק פרעון קודם שנתחייב כגון שהי' לו פקדון אצל המלוה ונתחייב בפשיע' וא"י כמה הי' שוה והקשו עלי' בטעמי' מאי ובתומים התפלא על תמיה זו הלא גמ' ערוכ' היא במ' ב"מ דף ו דאמר אביי בטעמי' דמשביעי' אות' בשנים אוחזין בטלית ולא אמרינן מגו דחשיד אממונ' חשוד אשבועת דאמרינן ספק מלוה ישנה עלי' וקשי' ממנפשך דא"כ יפטור באמת דהא הוה ספיק' קודם שאחז בטלית זה והוה כס' פרעון קודם החיוב אלא ש"מ דגה בכגון זה חייב וכדעת הש"ך, וקשי' לך מה ראיי' מדברי אביי והא אביי ס"ל באמת במ' בב"ב ד' קל"ה בא"י אם פרעתיך פטור דברי ושמא ברי עדיף וקושי' נאה היא, ועוד הארכת' בראיית לזה, והנה ראיתי בש"ע החדשים בס' חכמת שלמה להגאון מהרש"ק שהביא קושי' זו בשם למדן א' ותי' לי דמ"מ שפיר קאמר התומים דהא אנן קיימ"ל הך דאביי וגם קיימ"ל א"י אם פרעתיך חייב וקשי' הלכתא אהלכתא אלא ש"מ כדברי הש"ך אלא שצ"ע בדברי שימ"ק שם דמשמע בטעמי' דר"י שלא יהי' כל או"א הולך וכו' לא ס"ל הך דאביי. והנה לענ"ד יש לעיין בדברי התומים והא בסי' כ"ה בדיני תפיס' לכ"ע היאך דתפס שלא ברשות וגם טוען שמא וגם תפס בדבר שאין לו טענה עליו מוציאי' ממנו ולענ"ד גם שלא בעדים דינ' הכי דכל טעמי' שלא בעדים מהני משום דאית לי' מגו ובטענת ספק לא שייך מגו כידוע וא"כ שפיר אמרינן דצריך לשבע דאפי' בס' מלוה כיון שאין לו טענה על גוף החפץ וגם תפס שלב"ר וטוען שמא הא מוציאי' אבל בגוונא דש"ך דשם הכל בממונ' של מלוה שזה חייב לו מפשיעת הפקדון שנעשה כבר ונעשו חיוב ממון כשאר הלוא' וזה חייב לו מצד הלואה ג"כ דודאי הוה תפיס' ברשות שפיר י"ל כיון דנעשה ס' פרעון קודם החיוב הוה כאינ' יודע אם נתחייבתי ופטור כנלענ"ד. וראיתי מ"ש בדברי הגמ' בב"ב ד' קכ"ז מ"ש בגמ' ל"ל יכיר לתת לו פי שניים פשיטא דאי בעי למיתב לי' במתנה ק"ל דהא איכא קטן שלא הגיע לדעת צרור וזרק כו' וכן בחרש ושוטה שאינ' זוכי' מדאורייתא וליכא גונ' נתינת מתנ' הנה כבר עמד בזה השעה"מ מה' נחלות עיש"ה, מ"ש דמ"מ יכול

להתחייב להם דמהני אפי' ברשו"ק. ולענ"ד אפשר לומר דהא בגמ' מ' סנהדרין דריש בזה סמוכי' דע"י חשק ליפ"ת יהי' לו שנוא' ואהוב' ושנוא' בנשואיה וסמך לי' כ"י לאיש בן סו"מ דזה מזה כצמח ואמרינן בגמ' דמעולם לא הי' מעשה דבן סו"מ היינו דאבותי' לא באו ולא הביא' לב"ד ועד"ז קאי כי בכור בה"ש יכייר והא ודאי חשו"ק לא נעשה בן סו"מ דצריך להיות ראוי' לאיש כידוע ושפיר פריך בגמ' דבזה ל"צ קרא דאי בעי למיתב לי' במתנה. ועיין בבעל הטורי' ובחלק ישב מצרף בס"ד ומ"ש על החקיר' אם בפחות מש"פ שייך נוגע בעדותן ובדעתך לפשוט מסוגי' דשליח כ"ע ואיתא בירושלמי הדא דתימ' בקדושי שטר אבל בקדושי כסף הוה נוגעי' בעדותן והא שניים בפרוט' ולא מגיע לכל חד רק פחות מפרוטי אמאי הוה נוגעי' בעדותי'. ועיין באבני מלואי' סי' ל"ה במ"ש הרמ"א או בשטר שיש בו ש"פ משמע דפחות מש"פ לא שייך נוגע ועכצ"ל דהירושלמי מיירי בחד שליח דנקט לשון קדשה לשון יחיד ולא קאי אדלעיל. ועוד י"ל כיון דעכ"פ א' מן השלוחים הוה נוגע שוב הוה כמאן דלית' והוה כמקדש בעד א'. ועיין בב"ש סי' ל"ה מ"ש בשם מהרי"ק והנני לסיים בברכה:

אוה"נ דו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

תם ונשלם חלק חו"מ. שבח לאל בורא עולם:

ע"י הפועלים העוסקים במלאכת הקודש הב' ישראל גראס והב' חיים דוב שטערן: